

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2232-2825
Junij 2012 – 14/št. 2

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

W
L
U
G
A
B
Z

W
L
U
A
U
Z

Sodobni vojaški izzivi

Contemporary Military Challenges

Znanstveno-strokovna publikacija Slovenske vojske

ISSN 2232-2825
UDK 355.5(479.4)(055)

Junij 2012 – 14/št. 2

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

Izdajatelj Publisher	Generalštab Slovenske vojske General Staff of Slovenian Armed Forces
Glavni urednik Executive Editor	brigadir Branimir Furlan
Odgovorni urednik Managing Editor	dr. Liliana Brožič
Uredniški odbor Editorial Board	VVU XIII. razreda dr. Valerija Bernik VVU XIV. razreda dr. Denis Čaleta polkovnik dr. Tomaž Kladnik brigadir dr. Andrej Osterman dr. Rado Pišot dr. Jože Plut dr. Uroš Svete
Sekretarka Secretary	wod. Kristina Krkovič
Uredniški svet Editorial Council	dr. Andrej Anžič dr. Anton Bebler dr. Sabine Collmer dr. Damir Črnčec generalmajor Ladislav Lipič dr. Thomas Mockaitis generalpodpolkovnik dr. Iztok Podbregar dr. Tibor Szvircsev Tresh
Prevajanje Translation	Kristina Grilc, Iris Žnidarič
Lektoriranje Proofreading	Barbara Nežič Tina Pečovnik Žakelj Milena Sevšek Potočnik Vesna Vrabič
Oblikovanje Design & Graphic	Skupina Opus Design
Tisk Print	Reklamna agencija Vizija Karmen Klar, s. p.
Naklada Edition	500 izvodov/copies
Revija je dostopna na spletni strani Publication web page	http://www.slovenskavojska.si/publikacije/sodobni-vojaski-izzivi/ http://www.slovenskavojska.si/en/publications/contemporary-military-challenges/
E-naslov urednice Managing Editor e-mail address	liliana.brozic@mors.si

Prispevki, objavljeni v Sodobnih vojaških izzivih, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.
Publikacija je uvrščena v bibliografski zbirki podatkov COBISS.SI in PAIS International.

Articles, published in the Contemporary Military Challenges do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors of articles are employed.
The publication is indexed in bibliography databases COBISS.SI and PAIS International.

Slovenski nacionalnovarnostni sistem in vloga oboroženih sil ter njuna prihodnost

*»Trgovanje je vir zaslužka,
zaslužek pa je ključen povod za vojno.«*

Jean Babtiste Colbert, 1619–1683

Slovenian National Security System, the Role of the Armed Forces and the Future of Both

*»Trade is the source of finance,
and finance is the vital nerve of war.«*

Jean Babtiste Colbert, 1619–1683

RECENZENTI/REFEREES

Dr. Denis Čaleta

Dr. Damir Črnčec

Mag. Branimir Furlan

Boris Geršak

Mag. Gregor Garb

Dr. Tomaž Kladnik

Dr. Igor Kotnik

Dr. Dušan Marinčič

Dr. Boris Rutar

VSEBINA

CONTENTS

Liliana Brožič	7	UVODNIK
	9	EDITORIAL
Štefan Dänilä	11	VLOGA IN UPORABA OBOROŽENIH SIL V PRIHODNOSTI
	23	THE ROLE AND USE OF THE ARMED FORCES IN THE FUTURE
Pavel Vuk, Sašo Nacevski, Renata Vertovšek	35	OBRAMBNA STRATEGIJA V HIERARHIJI STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA NACIONALNE VARNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE DEFENCE STRATEGY IN THE HIERARCHY OF STRATEGIC DOCUMENTS ON NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Gregor Garb	57	VLOGA FINANČNIH VIROV PRI UVELJAVLJANJU SODOBNE VARNOSTNE PARADIGME NA OBRAMBNEM PODROČJU V IZBRANIH DRŽAVAH THE ROLE OF FINANCIAL RESOURCES IN THE IMPLEMENTATION OF MODERN SECURITY PARADIGM REGARDING DEFENCE IN SELECTED COUNTRIES

Ivan Žnidar

77

TRANSFORMACIJSKI IZZIVI ZA VARNOST NA SLOVENSKEM MORJU
TRANSFORMATION CHALLENGES TO SAFETY AND SECURITY AT SLOVENIAN SEA

Boris Rutar

91

SISTEM ZNANSTVENE ANALIZE DRUŽBENEGA OKOLJA
V PODORO POVELJEVANJA
HUMAN TERRAIN SYSTEM

Blažka Erznožnik

105

POMEN IZOBRAŽEVANJA VARNOSTNIH SIL ZA STABILIZACIJO AFGANISTANA:
NATOV PROJEKT OPISMEJENJA IN VLOGA SLOVENSKE VOJSKE
THE IMPORTANCE OF SECURITY FORCES TRAINING FOR THE STABILISATION
OF AFGHANISTAN: NATO LITERACY PROJECT AND THE ROLE
OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES

117

AVTORJI
AUTHORS

123

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV

129

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS

UVODNIK

Spoštovani bralke in bralci!

Pred vami je druga letošnja številka, ki smo jo posvetili slovenskemu nacionalnovarnostnemu sistemu in vlogi oboroženih sil v njem ter njuni prihodnosti. Avtorji v tej številki so predvsem iz vojaških in obrambnih vrst.

Morda gre za naključje ali pa predstavljajo slovenski nacionalnovarnostni sistem, Slovenska vojska in njuna prihodnost manj pomembno temo v časih reševanja drugih težavnejših vsebin in situacij.

Razumljivo je, da je treba biti racionalen, varčen in inovativen, doseči najvišje mogoče učinke z najmanj viri, pa vendar utegne biti nacionalnovarnostni sistem kot sestavni del mednarodne varnosti zelo krhek in ranljiv.

Francoski ekonomist in državnik Jean Babtiste Colbert je v 17. stoletju menil, da je trgovanje vir denarja, denar pa je najpomembnejše gibalno vojne. Ali lahko sklepamo, da je lahko pomanjkanje trgovanja, torej tudi denarja, povod za socialne nemire in posledično destabilizacijo nacionalnovarnostnega sistema?

Ob nenehnem zmanjševanju proračuna, ki ga država namenja za obrambo, ne bi smelo biti ovir za razmišljanje in pisanje o prihodnosti slovenskega nacionalnovarnostnega sistema, o njegovih posameznih prvinah, med katere spada tudi obrambni sistem in z njim Slovenska vojska. Kje so izzivi in priložnosti?

Svoj pogled na *Vlogo in uporabo oboroženih sil v prihodnosti* nam v uvodu predstavlja generalpodpolkovnik **Štefan Dānilā**, načelnik Generalštaba romunske vojske. Njegova razmišljanja objavljamo na začetku te številke, da bi bralci ob koncu branja

dobili vtis, kako razmišljajo o prihodnosti oboroženih sil v državi, ki je približno desetkrat večja od naše.

Pavel Vuk, Sašo Nacevski in Renata Vrtovšek so se posvetili *Obrambni strategiji v hierarhiji strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti Republike Slovenije* tako, da so opravili primerjalno analizo obrambnih strategij šestih držav in predstavili usmeritve za pripravo nove obrambne strategije Republike Slovenije.

Vlogi finančnih virov pri uveljavljanju sodobne varnostne paradigme na obrambnem področju v izbranih državah je namenil največ pozornosti **Gregor Garb**. Prikazuje in primerja smernice financiranja obrambnih sistemov petih držav – Republike Slovenije in njenih sosed.

Ivan Žnidar nas seznanja s *Transformacijskimi izzivi za varnost na slovenskem morju*. Pravi, da so vsestranski pristop, sodelovanje in usklajenost ali pa celo integracija različnih služb varnosti na morju nekateri od odgovorov na vprašanja racionalizacije sodobnega varnostnega okolja.

Sistem znanstvene analize družbenega okolja v podporo poveljevanja predstavlja **Boris Rutar** na primeru Afganistana. Seznanja nas z dosežki in uporabnostjo ter novimi priložnostmi za članice zveze Nato.

Blažka Erznožnik piše o *Pomenu izobraževanja varnostnih sil za stabilizacijo Afganistana: Natov projekt opismenjevanja in vloga Slovenske vojske*. Meni, da je opismenjevanje popolnoma nesporna oblika podpore, ki pomembno prispeva k dolgotrajni stabilnosti Afganistana in predstavlja družbeno koristnost oboroženih sil.

Stabilnost države je torej odvisna od njenega finančnega stanja, to pa vpliva tudi na njeno obrambno sposobnost.

EDITORIAL

Dear readers,

You are looking at this year's second issue which is dedicated to the Slovenian national security system, the role of the armed forces within it, and their future. The authors of this issue primarily come from the areas of the military and defence.

It may be a coincidence, but the Slovenian national security system, the Slovenian Armed Forces and their future seem to play a less important role in times of solving other more challenging issues and situations.

The need for rationality, economy, innovativeness and the achievement of maximum possible impact with minimum resources used is understandable, yet the national security system, as an integral part of international security, may thus become very fragile and vulnerable.

The French economist and statesman of the 17th century, Jean-Baptiste Colbert, believed that trade was the source of finance, while finance was the vital nerve of war. Is it possible to assume that the lack of trade, and thus finance, may lead to social unrest and, consequently, the destabilisation of the national security system?

Constant cuts in the defence budget should not hinder thinking and writing about the future of the Slovenian national security system and its individual elements which include the defence system and the Slovenian Armed Forces. What are the challenges and opportunities?

In the introduction, Lieutenant-General **Ștefan Dănilă**, Chief of the General Staff of the Romanian Armed Forces expresses his views on the *Role and use of the armed*

forces in the future. His thoughts are published at the beginning of this issue to give readers the impression of how the future of the armed forces is viewed in the country about ten times larger than Slovenia.

Pavel Vuk, Sašo Nacevski and Renata Vrtovšek address the *Defence strategy in the hierarchy of strategic documents on national security of the Republic of Slovenia* by carrying out a comparative analysis of defence strategies of six countries and presenting guidelines for the preparation of a new defence strategy of the Republic of Slovenia.

Gregor Garb devotes his attention to the *Role of financial resources in the implementation of a modern security paradigm regarding defence in selected countries*. He describes and compares guidelines for the funding of defence systems in five countries – the Republic of Slovenia and its neighbours.

Ivan Žnidar acquaints readers with *Transformation challenges to safety and security at Slovenian sea*. He states that comprehensive approach, cooperation, coordination and integration of various services for safety at sea present some of the answers to the question of the rationalisation of the modern security environment.

Boris Rutar presents the *Human Terrain System* in the case of Afghanistan. He informs readers of achievements and applicability as well as new opportunities for NATO members.

Blažka Erznožnik writes about the *Importance of security forces training for the stabilisation of Afghanistan: NATO literacy project and the role of the Slovenian Armed Forces*. She believes that the elimination of illiteracy presents a perfectly obvious means of support that significantly contributes to the long-term stability of Afghanistan and exposes the social usefulness of the armed forces.

To conclude, a country's stability depends on its financial situation, which in turn affects its defence capability.

VLOGA IN UPORABA OBOROŽENIH SIL V PRIHODNOSTI

Povzetek Trenutni izzivi sodobnega operativnega okolja določajo ne le vzpostavitev strukture sil z nujnimi zmogljivostmi za visoko angažiranost in vzdrževanje (vključno z logistiko), temveč tudi dodelitev zmogljivosti ISTAR v podporo uresničevanja dodeljenih nalog ter doseganja zelenih učinkov oboroženih sil. Njihova podpora bo nenehno prilagojena svojevrstnosti delovanj, v katera bodo oborožene sile vključene, poudarek pa bo na enotnosti, medsebojni zamenljivosti, povezljivosti in celostnem delovanju znotraj večnacionalnih struktur, odvisno od načina organiziranosti, mesta razmestitve, podnebja, zmogljivosti za vzdrževanje na območju konflikta ter pravnega institucionalnega okvira, ki ga določijo mednarodne organizacije, ki naloge izvajajo.

Ključne besede *Zmogljivost¹, informacijska prevlada², območje delovanja³, celovit pristop⁴.*

Uvod Spreminjanje velikosti in preoblikovanje globalne arhitekture ter ponovna opredelitev načina upravljanja mnogovrstnih in večplastnih kriz zahtevajo spremembo določenih politik na mednarodni ravni. Povečali se bosta intenzivnost in pojavnost oblika asimetričnih tveganj ter groženj globalni varnosti, njihovi preprečevanje in

¹ Sposobnost izvesti neko različico delovanja ali doseči določen operativni učinek z izpolnitvijo posebnih standardov na področjih: doktrina, usposabljanje, organizacija, struktura, osebje, oprema, stanje pripravljenosti in sposobnost za razmestitev sil.

² Sposobnost zbiranja, analiziranja in stalnega širjenja informacij, skupaj z zmogljivostjo izkoriščanja ali preprečevanja sovražniku, da bi tudi sam izvajal te dejavnosti.

³ Del okolja delovanja, ki vključuje tiste sprejemljive/nesprejemljive pogoje in okoliščine, povezane z zelenim končnim stanjem, ki vplivajo na poveljnिकovo odločitev, na uporabo lastnih zmogljivosti in na sodelovanje z drugimi akterji med operacijo. Vključuje zračne, kopenske, pomorske in vesoljske sisteme, elektromagnetni spekter ter pripadajoče sisteme sovražnikovih, prijateljskih, zavezniških, partnerskih in nevtralnih sil, ki so pomembni za dano krizno (konfliktno) situacijo.

⁴ Dobro usklajen in razumljiv način, s katerim se strani, ki sodelujejo pri reševanju krize (konflikta), odzivajo na neko situacijo.

zmanjševanje pa bosta postali prednostni nalogi demokratičnih držav ter mednarodnih varnostnih organizacij. Dinamika in strateški trendi prihodnjih dogodkov bodo pokazali, da varnost in, posredno, obramba presegata odgovornosti ter pristojnosti ene same države in pripisujeta večjo vlogo tradicionalnim varnostnim organizacijam na globalni ter regionalni ravni.

Mednarodno okolje bo pod vplivom silnega vzpona novih globalno pomembnih akterjev, širitve regionalnih blokov, ponovne oživitve in povečanja učinkov separatističnih, medetničnih ter verskih konfliktov, velikega upada sposobnosti pristojnih organov za učinkovito upravljanje svojega političnega, gospodarskega in socialnega stanja ob prehajanju na nove vire obnovljive energije, večjih potreb po hrani ter pomankanja kritičnih in stalnih vodnih zalog.

Dolgoročni trendi kažejo na prekinitve, šok in presenečenje, ki se odražajo v prekrivanju vlog držav, institucij in nedežavnih akterjev, kar vodi k širjenju novih političnih identitet v okviru obstoječih multilateralnih institucij. Te bodo imele težave pri prilagajanju na novo strateško okolje; vloga nevladnih organizacij se bo okrepila, prav tako pa se bo pojavil trend oblikovanja novih regionalnih tehnoloških, gospodarskih in finančnih navideznih blokov, ki bodo uvajali nove standarde na globalni ravni.

Poslabšanje varnostnega položaja in prekrivanje učinkov globalizacije, regionalnih trendov ter trendov razdrobljenosti bosta povzročili nove grožnje in tveganja, ki bodo še večji zaradi večjih socialnih nemirov, naravnih nesreč, svetovne demografske rasti, izčrpanja virov, podnebnih sprememb in novih asimetričnih groženj (terorizma, organiziranega čezmejnega kriminala, nezakonitih migracij, kibernet-skih napadov, korupcije, etnične in verske politizacije, povečanega medsebojnega sovraštva med različnimi kulturami, izvoza trgovine nestabilnosti ter degradacije naravnega okolja). Evropa in njene sosednje regije se bodo najverjetneje spoprijele z nezaupanjem v mednarodno načelo spoštovanja državne suverenosti in nedotakljivosti meja ter z neupoštevanjem tradicionalnega sistema nadzora nad orožjem.

V teh okoliščinah si bo Romunija prizadevala za spodbujanje, varovanje in obrambo svojih nacionalnih vrednot ter interesov, in sicer z razvojem (prek partnerstev) novih verodostojnih vojaških zmogljivosti, primernih potrebam nacionalne obrambe in obrambe v okviru zavezniških sil, ter »s spodbujanjem demokracije, miru in stabilnosti v neposredni sosesčini in v drugih regijah strateškega interesa«⁵.

Prihodnje območje delovanja bo večdimenzionalno, dinamično in živahno, večsmerno, avtomatizirano in digitalno, razširjeno, integrirano ter večnacionalno, z moduliranimi in demoduliranimi vojaškimi ukrepi, z usklajenimi naporji ter v popolnem sodelovanju in navidezno pregledno na podlagi informacijskih možnosti medijev ter vidnih ukrepov.

⁵ Varnostna strategija Romunije, 2008.

Nanj bo vplivalo več verjetnih in možnih dejavnikov nestabilnosti, kot so boj za ravnotežje moči, tekmovalnost, nacionalizem, verski spori, demografska rast, širjenje ter posodobitev oborožitvenih sistemov kot sestavnih elementov v celoti izraženege pojava, ki predstavlja temelj možne ogroženosti nacionalne in globalne stabilnosti ter varnosti, prav tako še okoljska tveganja zaradi naravnih in civilizacijskih nesreč.

Oborožene sile bodo morale biti sposobne delovati v različnih okoljih (mestih, gorah, puščavah, arktičnih območjih itn.) z veliko natančnostjo, ne le proti sovražnikovim vojaškim ciljem. Morale se bodo čim bolj izogibati stranski škodi in žrtvam med civilnim prebivalstvom. Vse to bo določalo raziskave, razvoj, izvajanje poskusov in uporabo novih nekonvencionalnih »vektorjev«, tehnik, tehnologij in postopkov.

Časovna in prostorska širitev okolja delovanja za uresničitev postavljenih ciljev bo vplivala na raznolikost izvajanja skupnih operacij na strateški ter operativni ravni in na vodoravno povezovanje novih rodov ter operativnih komponent. Oborožene sile bodo zato imele nalogo preprečiti sovražnikov odziv, in sicer z usklajenim neposrednim in posrednim delovanjem na združeni ravni, z določitvijo različnih ciljev, z zmanjševanjem razlik in z učinkovitim oblikovanjem ukrepov, usmerjenih na določene cilje.

Prihodnje vojaške operacije bodo visoko intenzivne, izvedene istočasno ali zaporedoma, na dinamičen način, na strateški, operativni in taktični ravni, s ciljem informacijske prevlade, na podlagi pravične porazdelitve tveganj, odgovornosti, vlog in stroškov, in sicer skladno z oblikovano situacijo ter v povezavi z zastavljenimi cilji političnih odločevalcev, z razvojem razmerja sil med sprtimi stranmi, s povečanjem ali zmanjšanjem števila zaveznikov in podpornikov ter vključno z ukrepi, ki jih ti sprejmejo in so skladni s stopnjo varnosti na regionalni ter globalni ravni. Zanje bodo značilni:

- kompleksnost, raznolikost in večdimenzionalnost;
- integrirana uporaba vseh načinov moči;
- večje število asimetričnih konfliktov nizke intenzivnosti (terorizma, zavajanja, psihološkega vplivanja, uporov in spopadov na obmejnih območjih);
- večja vključenost nedržavnih akterjev.

Skladno z novim strateškim konceptom zagotavljanja varnosti na podlagi dinamičnega delovanja bo poudarek na prilagodljivosti in ohranjanju pravila o soglasju, na zagotavljanju visoke pripravljenosti, na razmestitvi ter vzdrževanju sil na vojskovališču in na upoštevanju enotne linije poveljevanja ter kontrole na strateški oddaljenosti od zavezniškega ozemlja.

Istočasno si bodo prizadevali za zmanjšanje nacionalnih omejitev in za uporabo učinkovitega ter celovitega pristopa, s poudarkom na prilagodljivi kombinaciji vojaških zmogljivosti, ki se nanašajo na obrambo pred nekonvencionalnimi, jedrskimi in protibalističnimi izstrelki. Spremenil se bo način delovanja sil na območju delovanja, hkrati se bo povečalo število zračnih, kibernetških in informacijskih operacij v

podporo želenega končnega stanja v konfliktu, z uporabo novih načinov (navideznih, psiholoških, gospodarskih in drugih).

Hkrati bo širitev območja delovanja povzročila vzpostavitev in usposabljanje nekaterih trdih in mehkih paketov zmogljivosti ter oblikovanje posebnih programov javnih naročil in organizacij z namenom izvesti ves spekter združenih ter večnacionalnih operacij v svojevrstnem večnacionalnem okolju.

Kraj, vloga in uporaba oboroženih sil bodo predvsem odvisni od prihodnjih asimetričnih, tradicionalnih in motečih groženj, ki bodo vplivale na izbiro odločevalca ter časa in na zakonito uporabo sil glede na razmere na terenu. V istem kontekstu bodo prihodnji konflikti zahtevali uporabo nekonvencionalnih sil na najvišji ravni za upiranje nekaterim nizko intenzivnim, destabilizacijskim, manipulativnim in na šoku temelječim asimetričnim grožnjam ter za doseg strateških učinkov z uporabo določenih zmogljivosti na taktični ravni.

Sprememba preventivne politike in enostranskega načina delovanja v smeri mednarodne zakonitosti ter legitimnosti, ki temelji na doseganju soglasja in zagotavljanju strateških interesov, zahteva oblikovanje nekaterih objektivnih meril, ki se nanašajo na čas, kraj in način uporabe vojaških sil pod okriljem Združenih narodov ali Koalicije voljnih.

Hkrati bosta prihodnja tekma za življenjsko pomembne vire in območja geostrateškega pomena ter proaktivno delovanje za preprečevanje kriznih razmer zahtevala stalno sodelovanje z zavezniki in s koalicijskimi partnerji v okviru enotnega ter integriranega poveljstva, medresorsko usklajevanje na posebnih področjih (diplomat-skem, političnem, zdravstvenem, izobraževalnem, gospodarskem in razvojnem), in sicer z ustrezno dodelitvijo finančnih sredstev za boljšo regionalno usmerjenost prizadevanj skladno z zavezniškimi ter nacionalnimi interesi.

Vojaške sile bodo zato uporabljene tudi komplementarno, v vlogi podpore dejavnikom moči na nacionalni ravni, za obvladovanje kinetičnih in nekinetičnih konfliktov. Sedanji konflikti so odločilno spremenili vlogo in odgovornost oboroženih sil, ki so se iz glavne bojne sile spremenile v aktivni dejavnik pri zmanjševanju posledic naravnih nesreč, v sodelovanje v stabilizacijskih, obnovitvenih in razvojnih procesih ter v zagotavljanje varnosti nevojaških udeležencev na vojskovališču ali ob boku drugih mednarodnih organizacij, ki so specializirane za krizno upravljanje.

Način uporabe oboroženih sil in potreba po hitrem, združenem ter večnacionalnem skupinskem odzivu bosta še naprej temeljila na soglasju, nacionalnih omejitvah, standardizaciji večnacionalne logistične podpore in omejeni pristojnosti imenovanega poveljnika operacije do trenutka »prenosa pooblastil«.

Jasna opredelitev in priprava organov, ki so odgovorni za poveljevanje ter kontrolo operacij in za zmogljivosti izkoriščanja virov, bosta močno vplivni in bosta prispevali k uspešnosti operacij.

Stalno spreminjajoče se mednarodno okolje zahteva delovanje oboroženih sil v svojvrstnih okoljih in situacijah (urbanih, gorskih, puščavskih in polarnih območjih). V tem kontekstu bodo posebnost, fiziognomija in obseg vojaških delovanj, poleg raznolikega operativnega okolja, zahtevali strukturno ter akcijsko reorganizacijo sil za zagotovitev skupne, modularne in prilagodljive organizacijske strukture s profesionalnimi silami, ki so opremljene z inteligentnimi, visoko zmogljivimi sredstvi ter ki lahko zagotavljajo pravočasne in zanesljive informacije, odločilne manevre ter visoko premičnost.

Sile bodo morale biti visoko razpoložljive, vsestranske, premične, samostojne in povezljive. Imeti bodo morale veliko sposobnost prilagajanja, visoko pripravljenost in informacijsko prevlado, združevati potencial ter zmogljivosti za skupne manevre in imeti modularno strukturo, večdimenzionalno zaščito ter vzdrževanje z mrežno podprto zmogljivostjo.

Oborožene sile bodo morale v miru uvajati novosti in se spreminjati, med vojno pa se prilagajati realnostim ter priložnostim asimetričnega in hibridnega prostora delovanja, ko strah pred vojno ter nesoglasja izkrivljajo, prikrivajo in vplivajo na dojemanje realnosti prostora delovanja.

Spremembe, ki jim bomo priča na vseh področjih, bodo določale drugačno miselnost (novo razumevanje koncepta solidarnosti med zavezniki, enakomerno razdelitev nalog, vlog in stroškov ter uveljavitev novih oblik sodelovanja znotraj mednarodne skupnosti na podlagi celovitega pristopa), iskanje takojšnjih vojaških rešitev in tvegano ter drago preventivno delovanje ali dolgotrajne spopade.

Glavni izzivi vojne v prihodnosti bodo:

- izginjanje klasičnega okvira konfrontacije in uporaba spremenljivega, digitaliziranega, dinamičnega ter večdimenzionalnega prostora delovanja;
- uporaba nekaterih »plemenitih strategij«, ki so posledica uporabe visoko razvitih in učinkovitih oborožitvenih sistemov ter vključujejo umetno inteligenco, ki bo bistveno zmanjšala človeško nenaatančnost;
- spodbujanje filozofije prikrievanja agresivnih ukrepov pod videzom miroljubnih, ki so komaj opazni in nepomembni, ter spodbujanje psihološkega vplivanja in »zastрупljanja« komunikacijskih sredstev skupaj z istočasnim delovanjem na vsem območju konfrontacije;
- prednostna uporaba nesmrtonosnega orožja za poraz nasprotnika in, v omejenem obsegu ter v kritičnih razmerah, uporaba smrtonosnega orožja za delovanje na strateške cilje;
- razmestitev strateških zračnih in pomorskih sredstev, mehaniziranih ter oklepnih sil v rezervnih komponentah in vzpostavitev smrtonosne aktivne komponente z

majhnimi, hitro razmestljivimi, dobro pripravljenimi paketi sil, ki se lahko hitro angažirajo ter imajo zmogljivosti za odvracanje asimetričnih in hibridnih groženj.

Prihodnje nacionalne sile bodo morale izvajati ves spekter operacij (združene, večnacionalne, medresorske in neodvisne operacije ter operacije združenih rodov) in vrsto nalog ter vključevati raznolike zmogljivosti, ki bodo imele dopolnilno in multiplikativno vlogo.

Prihodnja uporaba oboroženih sil bo usmerjena na prednostne trende:

1. Za pravočasno odvracanje in učinkovito strateško obrambo bodo nujni reorganizacija operativnih jedrskih sil, razglasitev začasne operativne zmogljivosti za raketno obrambo in dogovor o posvetovanju, poveljevanju in kontroli na podlagi prilagojenega načrta odvracanja, ki bo zagotovil ravnotežje med političnimi ter vojaškimi močmi, med konvencionalnimi silami, raketno obrambo in jedrskimi silami, pri čemer bodo imele najpomembnejšo vlogo zračne sile.

Prihodnja struktura ne bo uravnotežena in njene zmogljivosti za jasno prepoznavanje ter odvracanje možnih groženj bodo neenakomerno porazdeljene. Bistvene bodo večnamenske zmogljivosti, ki bodo temeljile na večji sposobnosti prilagajanja, vsestranskosti in preživetja v širokem spektru nalog, s poudarkom na novem večnamenskem zrakoplovu, na zmanjšanju vplivnega območja radarja, na ukrepih združenega elektronskega bojevanja ter na razvoju visoko zmogljivih, nano, verjetnih in natančnih brezpilotnih zračnih sistemov za napad.

2. Zagotavljanje informacijske prevlade v okviru omrežnega vojskovanja bo zahtevalo podrobno usklajitev vseh naporov dejavnikov moči, ki bodo vključeni v operacije, kar bo bistveno za pravočasno zavedanje o situaciji za odločevalce na strateški, operativni in taktični ravni. Oblikovala se bodo odporna in vzdržljiva, prilagodljiva ter prožna omrežja z glavnim poudarkom na kakovosti zagotovljenih informacij, ki bodo osredotočena na povezovanje in združevanje analitičnih dejavnosti z operativnimi, z namenom izvesti vse naloge in pravočasno ukrepati v dinamičnem okolju.

3. Za ponoven razmislek o obliki podpore civilnih organov, z namenom izpolniti temeljne potrebe in oblikovati okolje delovanja ter varnostno okolje v podporo nacionalnih interesov, bosta nujna opredelitev in oblikovanje modela horizontalnega sodelovanja, ki bo temeljil na partnerstvu med vladnimi, večnacionalnimi korporacijami ter civilno družbo in na medresorskem partnerstvu z nevladnimi ter zasebnimi/prostovoljnimi organizacijami, ki predstavljajo intervencijsko rešitev, kadar je odziv na neko situacijo počasen in ni na voljo dovolj zmogljivosti.

Model (z določenimi lastnostmi, terminologijo, protokoli in cilji) bo temeljil na skupnem razumevanju položaja, vloge, odgovornosti in ciljev vseh sodelujočih, na

prilagodljivosti ter sinergiji različnih sektorjev družbe v skupnem sodelovanju za rešitev zapletenega položaja.

Oborožene sile bodo delovale kot pobudnik in določile možne partnerje, taktike, tehnike in postopke, nujne za sodelovanje, medsebojno vplivanje in delovanje. Poleg tega bodo vzpostavile sistem dobrih praks, ki bo temeljil na zaupanju in jasnih pravicah intelektualne lastnine, s poudarkom na predpostavki, da nobena organizacija nima zahtevanih zmogljivosti ter operativnih in podpornih orodij za sočasno izvajanje več nalog ter obvladovanje dogodkov, da bi se ustvarila simetrija ciljev, konceptov in virov.

4. Podpiranje procesov stabilnosti in obnove, pri čemer bodo oborožene sile pomagale pri podpori gospodarstva in ustvarjanju novih delovnih mest, bo pripomoglo k stabilnosti in varnosti (organiziranje svobodnih volitev, obnova kritične infrastrukture, zagotavljanje humanitarne pomoči, odkrivanje in pregon, obnova socialnih institucij ter z njimi povezanega kapitala, uresničevanje gospodarske politike itn.).

Glede na to je treba z zastavljenimi cilji doseči prilagodljivost in razpoložljivost dejavnikov nacionalne moči, ki so nujni za povečanje učinkovitosti ter gospodarnosti uporabe oboroženih sil in za medresorsko povezovanje, začevši z zgodnjimi fazami načrtovanja, enotnostjo poveljevanja, razvojem ekspedicijskih ter nevojaških zmogljivosti za izpolnjevanje temeljnih potreb prebivalstva, zagotavljanjem javnega reda in miru, ustvarjanjem pogojev za socialno pravičnost ter zagotavljanjem prehoda k legitimnosti in civilnemu upravljanju.

5. Sodelovanje na področju varnosti mora upoštevati vlogo, položaj in uporabo vojaških sil proti državnim in nedržavnim akterjem, za kar so nujni novi znanje in ukrepi za posredovanje v svojevrstnem, nestabilnem in dragem okolju ter skupno razumevanje o tem, kako zagotoviti pomoč v operacijah za stabilizacijo in obnovo, na podlagi nove medresorske strategije komuniciranja, nadzora in sodelovanja, posebnih zmogljivosti ter uporabe vojaških in netradicionalnih vlog, kar bi pomenilo zahtevo po drugačnem usposabljanju ter delovanju.

Znotraj teh področij so cilji medresorskega sodelovanja: oblikovanje skupnih ciljev (nenehna izmenjava informacij, zagotavljanje dostopa do določenih vojaških objektov, medsebojno zaupanje in splošno razumevanje groženj); zagotavljanje celovitega načrtovanja (sledenje teroristom, zaščita infrastrukture, zagotovitev zanesljivosti oskrbe z energijo, vzpostavljanje »varnih zatočišč« za razseljene osebe in begunce itn.); podpora določenim skupnim varnostnim delovanjem z ustvarjanjem združenih ekip za gospodarsko sodelovanje na področju upravljanja in varnosti na ravneh bataljona, okrožja in pokrajine.

Model, ki bi se lahko uporabil, temelji na teoriji Alija Laidija o vrstah trenutne varnosti. Po njegovem mnenju je »gospodarska varnost temelj, politična varnost

načelo, vojaška varnost zagotovilo, tehnološka varnost ključ in kulturna varnost rešitev».

Sposobnost sodelovanja z zavezniki (z namenom vplivati na globalno varnostno okolje) bo usmerjena na ustvarjanje možnosti za razvoj – s pomočjo multilaterizma – mehanizmov delitve tveganj in odgovornosti, ki jih prinašajo sedanji izzivi na političnem, vojaškem, gospodarskem, okoljskem in človeškem področju. Druge poddomene – obmejna varnost, posamezni varnostni dokumenti, varnost zabojsnikov in energetske infrastrukture, boj proti piratstvu, trgovanje z mamili, širjenje orožja za množično uničevanje in njegovih nosilcev, pandemične bolezni – pripomorejo k prejšnjim z namenom dopolnjevanja, podpirati in ne podvajati prizadevanj mednarodne skupnosti, ki dopolnjujejo skupno sodelovanje.

6. Nacionalne ukrepe in strategije vseh mednarodnih organizacij, ki so odgovorne za krizno upravljanje, je treba skrbno pregledati in uskladiti, da se strateška izmenjava informacij lahko izvede v realnem času, s ciljem preoblikovati strukture poveljevanja, kontrole ter sil, ki so bistvene pri zagotavljanju učinkovitega kriznega upravljanja, vključno z določenimi področji, kot so: prometna in obmejna varnost, osebna integriteta, preprečevanje jedrskega, radiološkega, kemičnega in biološkega (JRKB) terorizma itn.

7. Usposabljanje za izvajanje protitupniških delovanj zahteva spremembi miselnosti in načina delovanja v nevarnem okolju, vzpostavitev in zagotovitev varnosti pri omogočanju humanitarne pomoči in pri opravljanju bistvenih dejanj, ki so nujna za prebivalstvo, spodbujanje učinkovitega upravljanja, podporo gospodarskemu razvoju, podporo usklajevanju ter družbenim spremembam, ustvarjanje posebnih zmogljivosti za specialne sile in organe pregona ter zaposlovanje ženskega vojaškega osebja v permisivnem⁶ ter nepermisivnem okolju v podporo taktičnemu delovanju.

8. Na področju varovanja virov in zmanjševanja učinkov podnebnih sprememb morajo oborožene sile razumeti ogroženost človeških skupnosti, ki jo povzročajo hidrometeorološka tveganja. Razviti morajo interdisciplinarne študije in oblikovati vzorce razvoja ter napovedovanja takšne vrste tveganj. Prav tako morajo prilagoditi strukturo vojaških organizacij in razviti prilagodljive mehanizme za oblikovanje ter vzdrževanje oboroženih sil, ki bodo prilagojene novim asimetričnim grožnjam in sposobne učinkovitega delovanja, ne glede na podnebne ali geofizične razmere na vojskovališču.

Zagotoviti morajo usposabljanje za izvajanje posebnih operacij, ki so povezane z ekoterorizmom, zagotoviti življenjsko pomembne vire za prebivalstvo in obvladovati posledice ekstremnih vremenskih razmer, pandemij ter naravnih nesreč. V takšnih okoliščinah je treba v kratkem času:

⁶ Operativno okolje, v katerem imajo vojaški organi in organi pregona države gostiteljice nadzor, namen in sposobnost omogočanja podpore delovanjem, ki jih načrtuje enota (povzeto po definiciji Vojaškega slovarja ameriškega obrambnega ministrstva, op. prev.).

- pripraviti študije in napovedi za napovedovanje posledic podnebnih sprememb na najbolj občutljivih območjih;
- sprejeti celovit program usposabljanja za vojaško osebje, da bo znalo omejiti posledice ekstremnih dogodkov (potresov, poplav, zemeljskih plazov, tornadov, suše ipd.);
- pridobiti podporo lokalnih skupnosti, da sodelujejo pri odpravljanju posledic ekstremnih dogodkov in v prizadevanjih za pomoč ter obnovo (s sodelovanjem političnih dejavnikov na prizadetih območjih v začetkih delovanja);
- zagotoviti združljivo tehnično opremo, nujno za posredovanje ob naravnih nesrečah, spremeniti tabele organiziranosti in opreme z uvedbo posebne opreme za ekstremne podnebne razmere ter zagotoviti opremo za transport in posredovanje, ki se uporablja v ekstremnih vremenskih razmerah.

9. Na področju doktrin in usposabljanja bo treba pregledati načela, doktrinarne določbe, načine usposabljanja sil, taktike, tehnike in postopke, nujne za prehod z načrtovanja sil na izvedbo celotnega spektra nalog, s poudarkom na treh glavnih področjih: na razvoju podatkovnih baz znanja in metod zbiranja informacij, na oblikovanju nujnih bojnih struktur in nabavi opreme (digitalizacija sil in območja delovanja s poudarkom na računalniških komunikacijah, horizontalno povezovanje tehnologij, virtualne in konstruktivne simulacije, globalni sistemi za določanje položaja, zavedanje o situaciji v realnem času, smrtonosnost in sposobnost preživetja) ter na povečanju operativnega tempa bojnih sil.

Izobraževanje in usposabljanje ostajata najpomembnejša sestavna dela za pripravo izobraženih ter usposobljenih bojnikov, ki so sposobni delovati v taktičnem okolju, v katerem so vojaška delovanja presenetljivo prešla s *površine na točko* ter se spremenila iz *okornih v okretne* in iz *konvencionalnih v asimetrične*. Sodobna vojaška delovanja vključujejo tudi *kibernetska delovanja* in *delovanja na podlagi informacijske tehnologije*. Standardizacija se bo nanašala na povezljivost, medsebojno zamenljivost, združljivost in enotnost usposabljanja.

Prihodnji proces usposabljanja vključuje zahtevo, da sile pripravijo in izvedejo skupne vojaške vaje, ki morajo obsegati humanitarno pomoč, zdravstveno in veterinarsko oskrbo, projekte skupnosti, gradnjo šol, transport, oskrbo z vodo in zdravstvene sisteme ter oblikovanje združenih medresorskih ekip za modeliranje prostora delovanja.

Naslednje zelo pomembno področje je krepitev kulturnega in jezikovnega zavedanja, z osredotočanjem na izpopolnitev kulturnih ter jezikovnih zmogljivosti (povezanih s socialno in družbeno strukturo, z nacionalnimi interesi, s kulturo, z jezikom, s strukturami moči in oblasti, z zgodovino, vedenjem ipd.).

Na nižjih ravneh mora biti vojaško usposabljanje osredotočeno na proučevanje posameznih regij in držav, mednarodne odnose, sociologijo, javno politiko in upravo, geografijo, primerjalne religije, običaje, jezikovno usposabljanje, družbeno-kulturno

izobraževanje, taktike, tehnike in postopke protiuporniške teorije, nevojaške vsebine in redke tuje jezike. Nenazadnje je treba izvesti medresorsko usposabljanje o obveščevalni dejavnosti, človeških virih, varovanju in upravljanju.

10. Na področju tehnološkega razvoja in kibernetских napadov bosta v vojni prihodnosti poudarjeni uničenje in motenje nasprotnikovih računalniških omrežij ter avtomatiziranih komunikacijskih sistemov pred začetkom napada z uporabo zelo nevarnih in močnih logičnih bomb ter računalniških virusov, ki lahko poškodujejo programsko opremo. Bojni oborožitveni sistemi za uporabo v prihodnjih vojnah bodo vključevali novo vrsto bojevnika, imenovano *Kopenski bojevnik (Land Warrior)*, ki bo zaradi svojega zapletenega sistema inteligence predstavljal več kot le oborožitveni sistem. Za bojišče prihodnosti je nujna nova fraza – *holografija kibernetiske vojne* – ki razkriva njegove informacijske in energetske povezave ter bolje opisuje zahteve po kibernetiski strukturi in dinamiki. Temeljni namen uporabe *pametnih orožij* bo izvajanje človeških dejanj, ne da bi pri tem človeka zares postavili na območje vpliva delovanja.

Prihodnje zmogljivosti in vojaška delovanja bodo pod vplivom različnih dejavnikov, katerih učinki bodo pogosto odločilni. Skladno s tem bodo morale prihodnje temeljne usmeritve za razvoj zmogljivosti obsegati:

- usmerjenost na *ekspedicijske naloge*;
- zmanjšanje števila zaposlenih;
- vlaganje v pomembnejša področja (transport in komunikacije, vesoljske zmogljivosti, obveščevalna dejavnost ter izvidovanje);
- združevanje sredstev in opreme, odpiranje obrambnih trgov ter spodbujanje konkurence.

Pojavila se bo potreba po silah, ki so sposobne opravljati več nalog, so opremljene z večnamenskimi sistemi, se lahko organizirajo v enote ter so dovolj prilagodljive, da se preoblikujejo skladno z različnimi nameni in nalogami. Prav tako se bo pojavila potreba po združevanju vojaških sil z drugimi načini moči, da bi se doseglo želeno končno stanje.

Nekateri drugi trendi se nanašajo na:

- izpopolnitev zmogljivosti za obrambo, protiinformacijsko/protiobveščevalno delovanje in kibernetiske napade na možnega nasprotnika;
- izpopolnitev skupnih zmogljivosti za strateško odvracanje, boj proti terorizmu in za preprečevanje širjenja orožja za množično uničevanje ter sočasnih groženj;
- izpopolnitev učinkovitih zmogljivosti za uporabo vojaških načinov moči z nižjimi stroški vojaške intervencije; uporabo sodobnih tehnologij pri odpravljanju asimetričnih groženj in strategij, ki jih uporabljajo težko prepoznavne ter razločevalne skupine (bojne in nebojne sile), zlasti na urbanih območjih; strateško delovanje na teroristične in druge skupine, ki ne upoštevajo načel prava oboroženih spopadov;
- izpopolnitev zmogljivosti, ki jih sile delijo s koalicijskimi partnerji in z zavezniki;

- izpopolnitev zanesljivih preventivnih in obrambnih zmogljivosti, vključno z razvojem strategije za povečanje skupnih prizadevanj agencij ter institucij, ki se bojujejo proti nasilnim političnim gibanjem, terorističnim mrežam ali poskusom organiziranega kriminala, katerih namen je pridobiti tehnologijo za proizvodnjo in uporabo orožja za množično uničevanje;
- izpopolnitev zmogljivosti, ki so nujne za hitro razmestitev civilnih in vojaških skupin strokovnjakov za prepoznavanje ter omejitev nujnih potreb, ki se pojavijo ob začetkih krize;
- izpopolnitev zmogljivosti za lažjo opredelitev potreb po posredovanju ob napovedanih nesrečah (to opravljajo združene skupine častnikov za povezavo in civilnih strokovnjakov), s čimer je omogočeno spremljanje potreb po pomoči, ter za opredelitev pogajalskih pogojev in objektivnih razmer, kar koristi pri določanju meril za prehod z vojaškega na civilni nadzor delovanja;
- uskladitev strategij, kratkoročnih političnih ciljev in postopkov javnega naročanja z dolgoročnimi pogodbami, ki zagotavljajo opremljanje sil.

Ob koncu lahko rečemo, da se bo delovanje v prihodnosti izvajalo v nestabilnem varnostnem okolju in bo določalo spremembo miselnosti v zvezi s krajem, vlogo ter uporabo oboroženih sil pri ustvarjanju učinkovitega mehanizma za skupno usklajevanje med različnimi načini moči, kot so diplomatski, gospodarski, informacijski ali tisti za obnovo in razvoj, in sicer z namenom uresničiti cilje na vseh ravneh.

Bližnja prihodnost bo zahtevala spremembo nalog sil, spremembo načina reševanja mednarodnih konfliktov in izvajanja vojaških operacij. Nove strukture sil bodo morale biti sodobne, prilagodljive, profesionalne, ustrezno opremljene, prenestljive, povezljive, sposobne vzdrževati same sebe in večdimenzionalno zaščitene ter sposobne izpolnjevati tako trenutne operativne potrebe kot prihodnje politične zahteve in obveznosti.

Nujen bo razvoj skupne globalne mreže za izmenjavo podatkov in informacij, v katero bodo vključene tudi druge organizacije, ki sodelujejo na področjih obrambe in varnosti. Poleg tega bo treba oblikovati novo varnostno okolje in uvesti inovativno razmišljanje na ravni političnih ter vojaških voditeljev in v okviru vojaških sil ter pregledati in proučiti doktrinarna načela, da se zmanjša uporaba vojaških sil. Pomembno bo tudi povezovanje z drugimi partnerji in agencijami v skupnih prizadevanjih za upravljanje prihodnjih nalog ter konfliktov.

Literatura

1. *Romanian Security Strategy (Varnostna strategija Romunije)*, 2008. Bukarešta.
2. *Global Trends 2025. A Transformed World, 2008. (Globalni trendi 2025. Drugačen svet.)* Washington DC 20402-0001, ISBN 978-0-16-081834-9.
3. *Brown, Nick, 2010. World in Action: The new NATO Maritime Strategy highlighting the current situation of the Operational Environment (Svet v akciji: Natova nova pomorska strategija s poudarkom na trenutnem stanju operativnega okolja).* *Jane's International Defense Review. Velika Britanija, Zvezek 43, str. 28–29.*

4. Bucinschi, Vasile, 2007. *The air dimension of the Air to Ground War (Zračni vidik vojne zrak-kopno)*. Bukarešta, uredila Univerza za nacionalno obrambo (National Defence University), »Carol I«, str. 244.
5. Koblenz, Gregory D., 2010. *New considerations related to biosecurity. The balance of the biologic threats and reactions to those threats (Nove ugotovitve v zvezi z biološko varnostjo. Ravnovesje med biološkimi grožnjami in odzivi nanje)*. *International Security: ZDA*, zvezek 34, št. 4, str. 96–132.
6. Laidi, A., 2007. *Retour de Flamme. Comment la mondialisation a accouché du terrorism (Vrnitev ognja. Kako je globalizacija privedla do terorizma)*. Calmann-Levy, prevod v romunski jezik, uredila založba House of Guides, str. 122.
7. Llouquet, Anne-Lise, 2010. *The recruiting reform: the promises of the Joint Approach (Reforma zaposlovanja: obljube skupnega pristopa)*. *Armées d'aujourd'hui. Francija*, št. 347, str. 30–32, 48–62.
8. Lovelace Jr., Professor Douglas C., 1997. *Evolution in military affairs: Modelling the US Armed Forces in the Future, abstract (Razvoj vojaških zadev: Oblikovanje ameriške vojske v prihodnosti, povzetek)*.
9. Yarger, Dr. Harry R., 2010. *Small scale wars shorter than General War: Perspectives in using the Military Power in the XXIst Century (Vojne manjšega obsega, krajše od splošne vojne: Vidiki uporabe vojaške moči v 21. stoletju)*.

THE ROLE AND USE OF THE ARMED FORCES IN THE FUTURE

Abstract The current challenges of the contemporary operational environment determine not only the establishment of a force structure having the necessary high engagement and sustainment capacity (including logistics), but also the allocation of ISTAR capabilities to support the fulfilment of assigned missions and the achievement of desired effects by the armed forces. Their support will be permanently adapted to the specificity of the operations in which they will be engaged, focusing on commonality, interchangeability, interoperability and integrated functioning within multinational structures, depending on the way they will be organised, the deployment site, the climate, their sustainment capability in conflict areas and the legal institutionalised framework set up by the international organisations that will conduct those missions.

Key words *Capability¹, information superiority², engagement space³, comprehensive approach⁴.*

Introduction **The resizing and reconfiguration of the global architecture** as well as the redefinition of the way of managing multiple and complex crises require the change of specific policies at international level. The asymmetric risks and threats to global

¹ *The ability to carry out a specified course of action or to obtain a certain established operational effect through the fulfilment of specific standards in the following domains: doctrine, training, organisation, structures, personnel, equipment, readiness status and deployment capability.*

² *The ability to carry out a specified course of action or to obtain a certain established operational effect through the fulfilment of specific standards in the following domains: doctrine, training, organisation, structures, personnel, equipment, readiness status and deployment capability.*

³ *It is part of the engagement environment that comprises those acceptable/unacceptable conditions and circumstances related to the desired end state that influence the commanders' decision, the use of their own capabilities and the interaction with the other actors during the operation. It includes the air, land, naval, outer space, electromagnetic spectrum as well as the associated systems of enemies, friendly forces, allies, partners, neutrals that are relevant to the crisis (conflict) situation.*

⁴ *The way in which the parties involved in resolving a crisis (conflict) are responding to a well-coordinated and coherent manner to that specific situation.*

security will increase in intensity and form of manifestation, their prevention and mitigation being an absolute priority for both democratic states and international security organisations. The dynamics and strategic trends of future events will show that security and, implicitly, defence will surpass the responsibilities of a single state, determining an increase in the role of traditional security organisations at global and regional level.

The international environment will be influenced by the powerful rise of the new globally relevant actors, the expansion of regional blocks, the reactivation and amplification of the effects of separatist, interethnic and religious conflicts, the massive decline of the ability of authorities to efficiently manage the own political, economic and social state of affairs, against the background of the transition towards new sources of renewable energy, increased needs for food and lack of critical stable water reserves.

The long-term trends suggest discontinuity, shock and surprise that are manifest through the overlap between the roles of states, institutions and non-state actors, which will lead to the proliferation of new political identities within the existing multilateral institutions. These will have difficulties in adapting to the new strategic environment, the role of non-governmental organisations will increase, also occurring a trend of establishing new regional technological, economic and financial artificial quasi-blocs, which will impose new standards at global level.

The degradation of the security status and the overlap between the effects of globalisation and the regional and fragmentation trends will generate new threats and risks that will be amplified by: increasing social unrest, natural disasters, global demographic growth, resources depletion, climate change as well as new asymmetric threats (terrorism, organised cross-border crime, illegal migration, cyber attacks, corruption, ethnical and religious politicisation, increasing mutual antagonism between different cultures, export of instability trade and natural environment degradation). Europe and its adjacent regions will probably face a possible discredit of the international principle concerning the respect of national sovereignty, the inviolability of frontiers as well as the disobedience of traditional weapons control regime.

In these circumstances, Romania will seek to promote, protect and defend its national values and interests, by developing, through partnership, new military credible capabilities, suitable to the needs to defend it internally and in the allied context, and by *“promoting democracy, peace and stability in the close neighbourhood area and in other strategic interest regions”*⁵.

The future engagement space will be multidimensional, dynamic and pulsating, multidirectional, automated and digitised, expanded, integrated and multinational, with modulated and demodulated military actions, with synchronised efforts and in

⁵ *Romanian Security Strategy, 2008.*

complete cooperation, quasi-transparent through the media information possibilities, through the visible actions.

It will be influenced by a series of probable and potential instability factors, such as the fight for power balance, rivalry, nationalism, religious disputes, demographic growth, proliferation and modernisation of weapon systems, as constitutive elements of a fully manifested phenomenon, being at the foundation of the possible threats to the national and global stability and security as well as the environmental risks caused by natural and man-made disasters.

The armed forces must be capable of conducting operations in complex environments (urban, mountain, desert, arctic areas etc.), with high precision, not just against enemy military objectives, avoiding collateral damages and casualties among the civilian population as much as possible. That will determine the research, development, experimentation and use of new unconventional “vectors”, techniques, technologies and procedures.

The temporal and spatial expansion of the engagement environment, in order to accomplish the set objectives, will diversify the way joint operations will be executed at both strategic and operational level and will influence the horizontal integration of new branches and operational components. Therefore, the armed forces will have the task to destroy the enemy ability to react, by synchronising the direct and indirect actions in a joint manner, establishing a variety of targets, narrowing the gaps and designing in an efficient way the actions that are normally directed towards specific objectives.

Future military operations will be of high intensity, carried out simultaneously or successively, in a dynamic way, at the strategic, operational and tactical level, aiming at information supremacy, based on a fair distribution of risks, responsibilities, roles and costs, according to the configured situation, in connection with the established objectives set by political decision-makers, the evolution trend of the force ratio between warring factions, the increase or decrease in the number of allies and supporters, including the measures taken by them, in accordance with the level of security at regional and global level. They will be characterised by:

- complexity, diversity and multidimensionality;
- integrated use of all instruments of power;
- increased number of low intensity asymmetric conflicts (terrorism, deception, psychological influence, insurgency and clashes in the border area);
- increased involvement of non-states actors.

In accordance with the new strategic concept of ensuring security through dynamic engagement, the focus will be on making flexible and maintaining the consensus rule, ensuring the high readiness, deployment and sustainment of the forces in the theatres of operations and implementing a single chain of command and control at strategic distances from allied territory.

At the same time, efforts will be made to minimise national caveats and apply an effective comprehensive approach, focused on the flexible combination of military capabilities specific to the unconventional, nuclear and anti-ballistic missile defence. There will be an image change of the way the forces will behave within the engagement space, as well as an increase in the air, cyber and information operations in support of the desired end state of the conflict, concomitantly with the use of new components (imaginary, psychological, economic or of any other nature).

Concurrently, the expansion of the engagement space will trigger the setting up and training of some hard and soft capability packages, of specific procurement programmes and organisations, in order to be able to execute the whole spectrum of joint and multinational operations, in a specified multinational environment.

The place, role and use of the armed forces will firstly depend on future asymmetric, traditional and disruptive threats that will influence the choice of the decision-maker, of the time and of the legitimate use of them, according to the situation on the ground. In the same context, future conflicts will require the engagement of unconventional forces at the highest level, in order to counter some low intensity, destabilising, manipulation and shock asymmetric threats and to accomplish the strategic effects by using certain capabilities at tactical level.

The change of the pre-emptive policy and of the unilateral way to act towards the international legality and legitimacy, based on achieving consensus and on defending strategic interests, will require the establishment of some objective criteria regarding when, where and how the military forces will be used, under the auspices of the United Nations or of a Coalition of Will.

At the same time, the future competition for vital resources and areas of geostrategic importance, as well as for proactive engagement in preventing a crisis situation will require to maintain a permanent cooperation with the allies and coalition partners within the unified and integrated headquarters, an interagency synchronisation in specific domains (diplomatic, political, medical, educational, economic and development ones), with a proper allocation of financial resources, for a better regional direction of efforts, in accordance with the allied and national interests.

Therefore, the military forces will be also used in a complementary way, having a support role of those elements of power at the national level, in order to dominate the kinetic and non-kinetic spectrum of the conflict. The current conflicts have decisively changed the role and responsibilities of the armed forces, from the main fighting force into an active contributor to minimising the effects of natural disasters, to participating stability, reconstruction and development process or to ensuring the security of non-military participants in theatres of operations or alongside other international organisations specialised in crisis management.

The way the armed forces will be used and the need for rapid, joint and combined collective response will continue to have at the foundation the consensus, national caveats and a limited authority of the designated mission commander, until the “Transfer of Authority” is achieved, as well as the standardisation of the multinational logistic support.

A clear definition and preparation of the authorities that will be responsible for the command and control of operations and for the Reach-Back capability will have a major impact, contributing to the success of the operations.

The ever-changing international environment will determine the armed forces to operate in complex environments and situations (urban, mountain, desert and polar areas). In this context, the complexity, physiognomy and scale of military actions, beside the diversity of the operational environment, will require the structural and actional reorganisation of forces, in order to ensure a joint, modular and flexible organisational structure, having professionalised forces, equipped with intelligent, highly capable means, able of providing timely and reliable information, decisive manoeuvre and high mobility.

The forces will have to have a high degree of availability, versatility, mobility and autonomy, interoperability, a high capacity of adaptation, readiness and information superiority, integrating potential and joint manoeuvre ability, in a modular structure, with multidimensional protection and sustainment with network-enabled capability.

The armed forces will have to have the ability to innovate during peacetime and to adapt themselves in times of war to the realities and opportunities of the asymmetric and hybrid engagement space, when the fear of war and friction will distort, hide and influence the perception over the reality of the engagement space.

The changes that will happen in all domains will determine the change of mentality (a new understanding of the concept of solidarity between allies, of equally sharing the tasks, roles and costs and the establishment of new forms of cooperation within the international community, based on the comprehensive approach), the finding of immediate military solutions as well as risky and costly preventive or long term engagements.

In the same context, the main challenges of the future war will be:

- the disappearance of the classical framework of confrontation and use of the fluid, digitised, dynamic and multidimensional engagement space;
- the use of some “noble strategies” as an effect of the use of sophisticated and efficient weapon systems, which will comprise artificial intelligence that will significantly reduce the human lack of precision;
- the promotion of a philosophy of dissimulating the aggressive actions in peaceful ones, that are subtle and insignificant, of psychologically influencing and

intoxicating the communication means, concurrently with the simultaneous engagement in the whole confrontation space;

- the priority use of non-lethal weapons to defeat the adversary and, in a limited manner, in critical situations, of the lethal ones against strategic objectives;
- the deployment of strategic air and naval assets, mechanised and armoured forces in reserve components, at the same time with the setting up of a lethal active component, comprising small, rapidly deployable, high readiness, easy-to-engage force packages, which have capabilities able to counter the asymmetric and hybrid emerging threats.

The future national forces will have to accomplish the whole spectrum of operations (joint, multinational, inter-agencies, independent and inter-arms) and the whole range of missions, having the diversity of the comprising capabilities as a complementary and multiplier factor.

The use of the armed forces in the future will aim at the following priority trends:

1. Timely deterrence and effective strategic defence will require reorganising operational nuclear forces, declaring an interim operational missile defence capability and reaching an agreement with respect to the consultation process, the command and control, based on a revised deterrence posture plan that will provide a balance between the political and military instruments, between the conventional forces, the missile defence and the nuclear forces, the essential role being held by the Air Force.

Its future structure will be an unbalanced one, with capabilities distributed unequally for clearly identifying and countering possible threats. The following will be essential: multi-role capabilities, based on platforms having an increased adaptable, versatile and relevant survival capacity for a wide spectrum of missions, focusing on the new multi-role aircraft, reduction of the radar footprint, joint electronic warfare actions and development of highly capable, nano, plausible and precise unmanned air attack systems.

2. Ensuring information supremacy within the Network Centric Warfare will aim to coordinate in detail all the efforts of the instruments of power involved in operations, which is essential for the timely situational awareness of the decision-makers at strategic, operational and tactical level. Viable and robust, adaptable and flexible enough networks will be created, the main effort being made on the qualitative aspect of the information provided, focused on the fusion and integration of the analytical activities with the operational ones, in order to allow the accomplishment, in a dynamic environment, of the whole spectrum of missions and of the punctual actions.

3. Rethinking the way to support civil authorities in order to provide the essential needs and to shape the engagement and security environment in support of the national interests will require the identification and drawing up of a horizontal

collaborative engagement model based on a partnership between the government, multinational corporations and the civil society, as well as on inter-sectorial partnership with non-governmental and private-volunteer organisations/NGOs and PVOs, as an intervention solution when the reaction to a specific situation is slow and there are not enough capabilities.

The model will be based on (with specific properties, terminology, protocols and objectives) a common understanding of the place, role, responsibilities and objectives of everyone involved, on the adaptability and synergy in the common collaborative action of different sectors of the society, in order to solve a complex situation.

The armed forces will act as an initiator and will establish potential partners, tactics, techniques and procedures required by cooperation, common interaction and operation, as well as a system of best practices based on trust and clear intellectual property rights, centred on the premise that no organisation will have the required capabilities and operational and support tools to simultaneously conduct multiple assignments and incident management, in order to create a symmetry of objectives, concepts and resources.

4. The support of stability and reconstruction processes, where the armed forces will focus their efforts on supporting the economy and the creation of new jobs, as precursors of stability and security (organising free elections, reconstructing the critical infrastructure, providing humanitarian aid, law enforcement, reconstructing social institutions and their related capital, implementing economic policies etc.).

Against this background, the pursued aims are to achieve the flexibility and availability of the instruments of national power required to increase the efficiency and economy of using the armed forces, inter-agency integration starting from the early planning stages, unity of command, development of expeditionary and non-military capabilities to meet the essential requirements of the population, enforcing law and order, creating conditions for social justice and ensuring the transition to the legitimacy and civil governance.

5. The cooperation in the field of security will take into consideration the role, place and use of the military force against state and non-state actors, which will require a new set of skills and measures of intervention in a complex, unstable and extremely costly environment, a common understanding of how to provide assistance in stabilisation and reconstruction operations, based on a new interagency communication, control, and cooperation strategy, on specific capabilities, as well as on the use of the military in non-traditional roles, which would require a different kind of training and operating.

Within these areas, the interagency cooperation will aim to: establish common goals (a permanent exchange of information, ensuring access to some military facilities, mutual trust and common understanding of threats); ensure an integrated planning

(tracking terrorists, protecting the infrastructure, ensuring energy security, creating “safe havens” for displaced persons and refugees etc.); support specific collaborative security operations by creating joint teams for economic cooperation in the field of governance and security at battalion, district and provincial level.

A possible model to be employed is based on Ali Laidi’s theory on the types of current security. In his vision, “economic security is the foundation, political security is the principle, military security is the guarantor, technological security is the key and cultural security will be the rescue”.

The ability to work together with the allies will also be aimed at, in order to be able to influence the global security environment, to create the ability to develop, through multilateralism, mechanisms of sharing the risks and responsibilities caused by the current complex challenges, in political, military, economic, environmental and human areas. Other sub-domains add to these – border security, individual security documents, containers and energy infrastructure security, fight against piracy, drug trafficking, proliferation of Weapons of Mass Destruction/WMD and their vectors, pandemic diseases – in an attempt to rather complement, support and not duplicate the efforts of the international community, complementary to the collaborative cooperation.

6. The national measures and the strategies of all international organisations having responsibilities in **crisis management** should be carefully reviewed and coordinated, so that strategic information-sharing could be conducted in real-time, aiming mainly at transforming the command, control and force structures, which are essential in ensuring the effective crisis management, including in specific areas, such as: transport and border security, identity integrity, prevention of chemical, biological, radiological, and nuclear/CBRN terrorism etc.

7. The training to conduct counterinsurgency operations will require: a change of mentality and “modus operandi” in a dangerous environment, establishing and ensuring security while providing humanitarian assistance and essential elements needed for the population, promoting effective governance and supporting economic development, supporting reconciliation and social change, creating specific capabilities for special forces and law enforcement and employing women military personnel in permissive and non-permissive environments, in support of tactical operations.

8. In the area of resource security and mitigation of climate change effects, the armed forces will have to understand the vulnerabilities of human communities caused by hydro-meteorological risks, through developing interdisciplinary studies, as well as drafting patterns of evolution and prediction of such a kind of risks. It will also be necessary to adjust the structure of military organisations and to develop flexible mechanisms to design and sustain the armed forces, adapted to the new asymmetric threats, able to operate effectively, regardless of the climate and geophysical conditions in the theatres of operations.

It will be necessary to ensure the training in conducting specific operations related to: eco-terrorism, providing vital resources for the population, consequence management of extreme-weather, pandemic and natural disasters. Under these circumstances, on short term, it will be necessary to:

- prepare studies and forecasts in order to foresee the effects of climate change within the most vulnerable areas;
- adopt a comprehensive training programme for the military personnel, to prepare them on how to limit the effects of extreme events (earthquakes, flooding, mudslides, tornadoes, drought etc.);
- gain the support of local communities, to participate in the elimination of the effects of extreme events, in the relief and reconstruction efforts (through the presence of political factors in the affected areas, as soon as the initial phase of operations);
- procure compatible technical equipment, needed for interventions in the event of natural disasters, change TOEs by introducing specific equipment for extreme climatic conditions; and procure transport and intervention equipment to be used in extreme weather conditions.

9. In the area of doctrine and training, it will be necessary to review the principles, doctrinal provisions, force training modalities, tactics, techniques and procedures required to move from force projection to the accomplishment of the full spectrum of missions, focusing on three main areas: the development of knowledge databases and information gathering methods, creation of necessary combat structures and procurement of required equipment (digitising the force and the engagement space, with an emphasis on computer communications, horizontal integration of technologies, virtual and constructive simulation, global positioning systems, real-time situational awareness, lethality and survival capability) and the increase in the fighting forces' operational tempo.

Education and training will remain key elements to prepare an educated and trained fighter, able to operate in a tactical environment, where military actions spectacularly transitioned from *surface* to *point*, from *massive* to *agile*, from *conventional* actions to *asymmetric* actions, including *clean* cyber and IT-based actions. The standardisation will relate to interoperability, interchangeability, compatibility and commonality of training.

The future training process requires the forces to prepare and carry out joint military exercises, which are to include components related to humanitarian assistance, medical and veterinary care, community projects, building of schools, transport, water supply and health systems and the formation of joint inter-agency teams to model the space of engagement.

Another very important area is to enhance the cultural and language awareness, by aiming at building cultural and language capabilities (related to social and societal

structure, national interests, culture, language, structures of power and authority, history, behaviour etc.).

At lower levels, the military training should be focused on: the study of specific regions and countries, international relations, sociology, public policy and administration, geography, comparative religions, traditions, language training, socio-cultural education, tactics, techniques and procedures of the counterinsurgency theory, non-military components and uncommon foreign languages. Last but not least, the interagency training on intelligence, human resources, security and management will need to be conducted.

10. In the field of technology development and cyber attacks, in a future war, the stress will be laid on destroying and disrupting the opponent's computer networks and automated communication systems, before the start of the attack, by using very dangerous and powerful logical bombs and computer viruses, able to harm the software. The fighting weapon systems of the future war will include a new type of fighter, called the *Land Warrior*, which is going to represent more than just a weapon system, by being also a complex system of intelligence. The future battlefield requires a new phrase – *the Holography of the Cyber War*, which would reveal its informational and energy links and is a better concept to describe the requirements for cyber-structure and dynamism. The essential purpose of the use of *smart weapons* will be to effect the human actions, without directly placing the human being in the area of impact.

The capabilities of the future and the military actions are going to be influenced by a variety of factors whose effects will often be decisive. Accordingly, the future basic directions for capability development will have to comprise:

- an orientation towards *expeditionary missions*;
- the reduction of the personnel;
- the investments in key areas (transport and communications, space capabilities, intelligence and reconnaissance);
- the pooling of resources and equipments, opening defence markets and encouraging competition.

There will be a need for forces able to carry out multiple missions, equipped with multiple-role systems, able to be structured in units, flexible enough to be reconfigured in accordance with different purposes and missions, and there will be a need for integrating military forces with other instruments of power in order to achieve the desired end state.

Some other trends are concerning the building of:

- capabilities for defence, counter information/intelligence operations and cyber attacks of a potential adversary;
- combined capabilities: for strategic deterrence, counter-terrorism and counter-proliferation of Weapons of Mass Destruction/WMD threats;

- effective capabilities in employing the military instrument of power with a reduced cost of military intervention, use of modern technologies in countering asymmetric threats and strategies, employed by groups which will be difficult to identify and separate (combatant and non-combatant forces), in particular in urban areas, strategic engagement of terrorist or other groups which would not comply with the principles of the law of armed conflict;
- capabilities shared with coalition partners and allies;
- credible pre-emptive and defensive capabilities, including the development of a strategy to maximise the joint efforts of the agencies and institutions, that are to counter violent political movements, terrorist networks, or organised crime attempts to obtain the technology required for the production and use of Weapons of Mass Destruction/WMD;
- capabilities required for quick deployment of civilian and military expert teams to identify and counteract urgent needs, which emerge in the initial phase of a crisis;
- capabilities enhancing the ability to determine the requirements for intervention in case of predicted disasters (by joint teams of liaison officers and civilian experts), thus creating a capacity for monitoring the needs for assistance, the negotiating terms, the determination of objective conditions, useful in setting the criteria for the transition from military to civilian control of operations;
- the harmonisation of strategies, short-term political objectives and procurement procedures with the long-term contracts that provide forces' equipment.

To conclude, the future operations are going to be conducted in a instable security environment and will determine a change of mentality regarding the place, role and use of the armed forces in creating an effective mechanism of joint coordination between different instruments of power, such as diplomatic, economic, informational or of reconstruction and development ones, in order to achieve the goals at all levels.

The near future will determine a change of the force missions, of the way to tackle international conflicts and to conduct military operations. The new force structures will have to be modern, flexible, professionalised, properly equipped, deployable, interoperable, self-sustainable and multidimensionally protected, able to meet both the current operational needs and the future political requirements and commitments.

The development of a common global network for data and information exchange will definitely be necessary, to also include the other organisations involved in the field of defence and security, the construction of a new security environment, the shaping of an innovative thinking at political and military leaders' levels and within the military forces, as well as the review of doctrinal principles in order to minimise the use of military forces and the integration of the other partners and agencies in the common effort to manage the future spectrum of missions and conflicts.

Bibliography

1. *Romanian Security Strategy, Bucharest, 2008.*
2. *Global Trends 2025. A Transformed World, Washington DC 20402-0001, ISBN 978-0-16-081834-9, 2008.*
3. *Brown, Nick, May 2010, World in Action: The new NATO Maritime Strategy highlighting the current situation of the Operational Environment, in Jane's International Defense Review, Great Britain, vol. 43, pp. 28-29.*
4. *bucinschi, Vasile, 2007, The air dimension of the Air to Ground War, Bucharest, edited by National Defence University "Carol I", pp. 244.*
5. *Koblentz, Gregory D., 2010, New considerations related to biosecurity. The balance of the biologic threats and reactions to those threats, in International Security, USA, vol. 34, no. 4, pp. 96-132.*
6. *Laidi, A., 2007, Retour de Flamme. Comment la mondialisation a accouché du terrorism, Calmann-Levy, translation in Romanian Language, Edited by House of Guides, pp. 122.*
7. *Llouquet, Anne-Lise, February 2010, The recruiting reform: the promises of the Joint Approach, in Armées d'aujourd'hui, France no. 347, pp. 30-32, 48-62.*
8. *Lovelace Jr., Professor Douglas C., June 1997, Evolution in military affairs: Modelling the US Armed Forces in the Future, abstract.*
9. *Yarger, Dr. Harry R., April 2010, Small scale wars shorter then General War: Perspectives in using the Military Power in the XXIst Century.*

OBRAMBNA STRATEGIJA V HIERARHIJI STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA NACIONALNE VARNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

DEFENCE STRATEGY IN THE HIERARCHY OF STRATEGIC DOCUMENTS ON NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Povzetek Aktualna Obrambna strategija, ki jo je sprejela Vlada Republike Slovenije decembra 2001, je bila izdelana pred več kot desetletjem. Od takrat se je svet zelo spremenil. Dinamika in kompleksnost sodobnih varnostnih razmer sta v sodobnem svetu bistveno bolj prežeti z nepredvidljivostjo, izzivi in problemi, s katerimi se spopada današnji svet, od gospodarske krize prek podnebnih sprememb do boja proti terorizmu, pa so v medsebojni soodvisnosti in zahtevajo celovito razumevanje družbenih pojavov in procesov. Spremembe v mednarodnem varnostnem okolju pomembno vplivajo tudi na vsebino in dinamiko razvoja nacionalnovarnostnega sistema Republike Slovenije in znotraj njega tudi njenega obrambnega sistema.

V tem kontekstu je v prispevku posebna pozornost namenjena razumevanju sodobnih obrambnih strategij, mestu in vlogi Obrambne strategije Republike Slovenije v nacionalnovarnostnem sistemu ter njenemu razmerju do hierarhično višjih in nižjih strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti Republike Slovenije.

Ključne besede *Strategija, hierarhija strateških dokumentov, obrambna strategija, nacionalnovarnostna strategija.*

Abstract The current Defence Strategy adopted by the Government of the Republic of Slovenia in December 2001, was drafted over a decade ago. However, the world has changed significantly since then. The dynamics and complexity of the modern security situation have become much more unpredictable, while the challenges and problems encountered by today's world, i.e. the economic crisis, climate changes, counterterrorism etc., are interdependent and demand a comprehensive understanding of social phenomena and processes. The changes in the international security environment have an important impact on the contents and dynamics of the national security system development in the Republic of Slovenia including its defence system.

With this in mind, the article devotes special attention to the understanding of modern defence strategies, the place and the role of Defence Strategy of the Republic of Slovenia in the national security system and its relation to hierarchically superior and inferior strategic documents regulating the national security system of the Republic of Slovenia.

Key words *Strategy, hierarchy of strategic documents, defence strategy, national security strategy.*

Uvod Obrambni sistem Republike Slovenije se je od leta 2001 do 2009 razvijal predvsem na podlagi strateških razvojno-usmerjevalnih dokumentov s področja nacionalne varnosti in obrambe, ki so bili oblikovani na začetku tretjega tisočletja, v obdobju vključevanja Republike Slovenije v evro-atlantske integracije. Vrzel, ki je nastala z zastarelimi strateškimi razvojno-usmerjevalnimi dokumenti, doseženo stopnjo razvoja obrambnega sistema, sprejetimi obveznostmi do Nata in EU ter nacionalnimi prednostmi razvoja obrambnega sistema, je zahtevala nove, objektivnejše in realnejše strateške podlage za izvajanje obrambnih reform. Na podlagi te ocene je Ministrstvo za obrambo v prvi polovici leta 2009 izvedlo Strateški pregled obrambnega resorja. Med njegovimi ključnimi ugotovitvami je bilo izpostavljeno, da je treba pregledati, dopolniti in medsebojno uskladiti temeljne strateške in razvojne dokumente s področja nacionalne varnosti.

Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije (v nadaljevanju: ReSNV) je skladno s hierarhijo dokumentov temeljni razvojno-usmerjevalni dokument na področju nacionalne varnosti RS in tako tudi prvi izmed dokumentov s tega področja, ki je bil sprejet v Državnem zboru 26. marca 2010. Usklajenost in medsebojna vsebinska povezanost temeljnih dokumentov na področju nacionalne varnosti se lahko nadaljujeta s pripravo nove Obrambne strategije, ki jo sprejema Vlada RS.

Prispevek v ospredje postavlja mesto in vlogo obrambne strategije v hierarhiji strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti. Prvi del prispevka temelji na teoretičnih izhodiščih razumevanja strategije kot pojma ter hierarhičnem razmerju strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji. V drugem, praktičnem delu, je predstavljena primerjalna analiza sodobnih obrambnih strategij izbranih držav, ki obsega tudi bistvena priporočila za pripravo nove slovenske obrambne strategije. Reprezentativni vzorec izbranih držav je nastal na podlagi teh meril: velikosti države (teritorialne/demografske), članstva v Natu/EU, tradicije obstoja nacionalnovarnostnih sistemov zahodnoevropskih držav, države v procesu približevanja evroatlantskim integracijam (t. i. države Zahodnega Balkana) in sprejetja obrambne strategije po letu 2005. Izkušnja drugih držav v tem kontekstu predstavljajo pomemben primarni primerjalni vir, saj je vsaka država tako glede teoretičnega kot tudi praktičnega reševanja vprašanj na nacionalnovarnostnem področju svojevrsten primer.

1 STRATEGIJA KOT POJEM

Etimologija izraza strategija izhaja iz grških besed *stratos* (vojska) in *ago* (voditi), kar pomeni umetnost vojskovanja. Strategija je s tega vidika znanost in veščina (teorija in praksa) o pripravah in vodenju vojne in uporabi sile za doseganje političnih, ekonomskih in vojaških ciljev. S strategijo se ukvarjajo v najvišjem političnem, državnem in vojaškem vodstvu, njena osnovna vsebina sta priprava in vodenje oboženega boja in vojne (Javornik (ur.), 1998, str. 4117).

V priročniku US Army War Collegea so strategijo na državni ravni definirali kot veščino in znanstveno disciplino razvijanja ter uporabe političnih, ekonomskih, socialno-psiholoških in vojaških zmogljivosti države za ustvarjanje strateških učinkov za zaščito oziroma razvoj nacionalnih interesov, skladno s političnimi smernicami. Strategija pri tem išče sinergijo in simetrijo med cilji, koncepti in viri, da bi povečala verjetnost ter pozitivne posledice političnega uspeha in zmanjšala možnosti za neuspeh (Yarger, 2006, str. 65–67).

Strategija izhaja zlasti iz strateškega okolja, kulturnega okolja in vrednostnega sistema ter zahteva celovit pristop. Razumevanje strategije nam pove, kako (koncept ali način) bo politično vodstvo države uporabilo svojo moč (vire ali sredstva), ki jo ima na voljo, da bo vzpostavilo nadzor (vpliv) nad stanjem oziroma področji (geografskimi), da bi zaščitilo interese in doseglo cilje skladno z nacionalno politiko.

Torej lahko izpostavimo, da je namen strategije razjasnitev, vplivanje, upravljanje oziroma razreševanje spremenljivosti, nepredvidljivosti, kompleksnosti in nejasnosti¹ strateškega okolja z identifikacijo in doseganjem (ustvarjanjem) strateških učinkov v podporo političnim ciljem. V vsaki strategiji torej prevladuje njen politični namen, kljub splošnosti dokumenta pa so v njej tudi temeljna izhodišča za planiranje.

2 HIERARHIJA IN MEDSEBOJNA RAZMERJA STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA NACIONALNE VARNOSTI V REPUBLIKI SLOVENIJI

Med številnimi predpostavkami o strategiji je za razumevanje vloge, pomena in medsebojnih razmerij med posameznimi strateškimi dokumenti na področju nacionalne varnosti ter obrambe zelo pomembna tista, ki pravi, da je strategija hierarhična. Tako kot je strategija podrejena politiki, so nižje nivojske strategije podrejene višji nivojski strategiji. Hierarhičnost omogoča strategiji razpon nadzora (Yarger, 2006, str. 65–67).

Hierarhičnost zagotavlja tudi logičen način delegiranja odgovornosti, pristojnosti in sledljivosti v okviru vodstva. Prav tako nakazuje, da morajo sestavni deli strategije, to so cilji, načini in viri, biti primerni ravni strategije in medsebojno skladni. Politično vodstvo si zagotavlja in vzdržuje svoj nadzor in vpliv nad instrumenti moči s hierarhično naravo državne strategije. Splošno gledano strategija izhaja z vrha kot

¹ Predstavljen namen strategije izhaja iz angleške kraticе VUCA (*Volatility, Uncertainty, Complexity and Ambiguity*).

posledica neke velike ali splošne strategije, za katero ni nujno, da je javno dokumentirana, strategije nacionalne varnosti in drugih nacionalnih (področnih) strategij in političnih stališč do posebnih zadev. Nacionalna politika tako zagotavlja širše strateške smernice za politično vodstvo in splošno oblikuje nacionalni interes glede na posebne strateške okoliščine.

Strategija mora zagotoviti pravilen odnos oziroma razmerje med zadanimi cilji, uporabljenimi sredstvi oziroma načini za doseganje teh ciljev ter razpoložljivimi viri za doseganje ciljev na vseh ravneh (hierarhično). To pomeni, da morajo biti cilji, načini in sredstva usklajeni tako kvalitativno kot kvantitativno ter navzven in navznoter. Tako npr. doseganje ciljev iz strategije nacionalne varnosti zahteva uporabo instrumentov moči, ki jih ima na razpolago država – kvalitativno vprašanje pri tem je, ali bo doseganje določenih ciljev dalo želeni strateški učinek in ali ti učinki upravičujejo cilj, uporabljene metode, potrebne vire ter druge (družbene in politične) stroške.

V Republiki Sloveniji nimamo posebnega zakona o nacionalni varnosti. Zagotavljanje nacionalne varnosti Republike Slovenije, kot je to zapisano v ReSNV 2010, temelji na Ustavi Republike Slovenije, spoštovanju človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter demokracije in načel pravne države. Pri tem se upoštevajo sprejeti nacionalni razvojni dokumenti, zakonski in podzakonski akti in spoštujejo načela mednarodnega prava ter pravice in obveznosti Republike Slovenije, prevzete z mednarodnimi pogodbami.

Dokumente s področja nacionalne varnosti razvrstimo v skupine predvsem na podlagi dveh meril: vsebinske širine dokumenta in temeljnega namena. Vsebinska širina dokumenta omogoča razlikovanje med nacionalnovarnostnimi, obrambnimi, vojaškoobrambnimi in civilnoobrambnimi dokumenti ter dokumenti s področja zaščite in reševanja, medtem ko gre pri namenu dokumenta predvsem za poslanstvo, ki ga je dokumentu namenil njegov izdajatelj (Ferfila, 2003, str. 328–329, Bebler {et al}, 1999, str. 17).

Na podlagi omenjene klasifikacije lahko uvrstimo tudi različne strateške dokumente s področja nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji. ReSNV lahko glede na vsebinsko širino uvrstimo med nacionalnovarnostne dokumente. Obrambno strategijo pa bi na podlagi klasifikacije lahko opredelili kot obrambni dokument, saj po vsebini presega naravo vojaškoobrambnega dokumenta.

ReSNV², kot je zapisano v njenem uvodu, je temeljni razvojno-usmerjevalni dokument na področju nacionalne varnosti, ki določa najširše sistemsko-organizacijske rešitve celovitega delovanja države pri zagotavljanju nacionalne varnosti. Pri tem je posebej poudarjeno, da je resolucija izhodišče za pripravo in dopolnjevanje

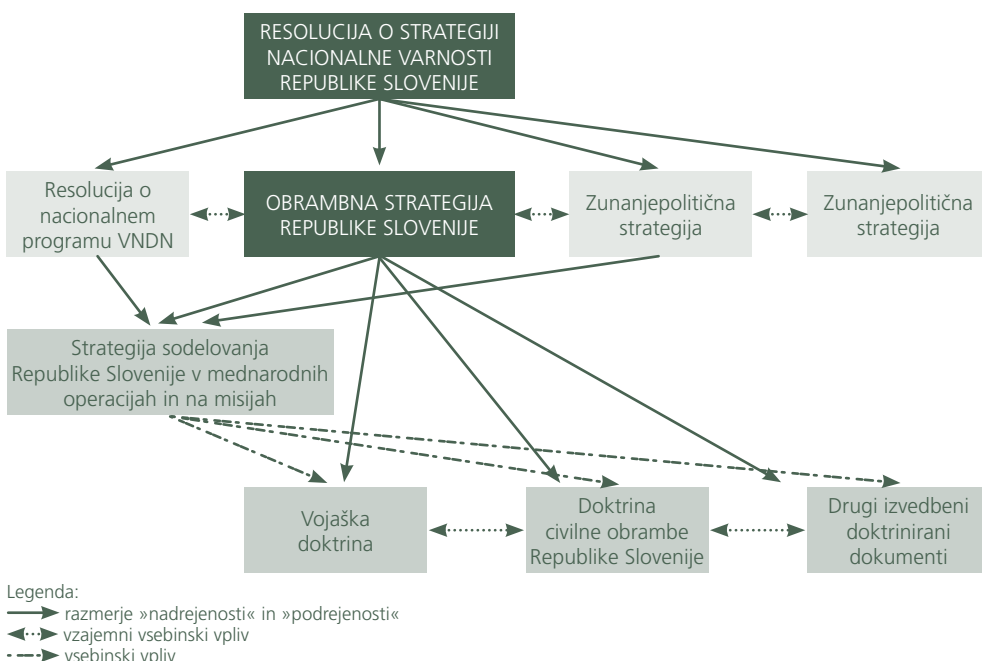
² *ReSNV spada med splošne (nacionalne) strategije, pri čemer gre za sistem znanstvenih spoznanj (teorija) in znanost, ki preučuje najpomembnejša vprašanja v zvezi s teorijo in prakso obrambne dejavnosti države, predvsem uporabo njenih političnih, gospodarskih, psiholoških, vojaških ter drugih sredstev in zmogljivosti pri uresničevanju nacionalnih obrambnih ciljev zaradi zavarovanja nacionalnih interesov v miru in vojni. Bistvo tovrstne strategije torej je, da na temelju opredeljenih nacionalnih interesov in presoje zunanje ogroženosti teh interesov določi strateške cilje, zbere razpoložljive vire in ob upoštevanju tveganj in stroškov odkrije optimalni način (»strategijo«) za uresničitev postavljenih ciljev (Bebler {et al}, 1999, str. 12–14).*

posebnih strateških in drugih razvojnih ter doktrinarnih dokumentov na področju nacionalne varnosti in za normativno, organizacijsko in drugo vsebinsko urejanje vprašanj v zvezi z zagotavljanjem nacionalne varnosti Republike Slovenije.

Obrambna strategija Republike Slovenije³ spada med obrambne razvojno-usmerjevalne dokumente, izhaja iz hierarhično višjega dokumenta, tj. ReSNV, in določa smernice ne le za razvoj celotnega obrambnega sistema, temveč tudi vseh družbenih zmogljivosti za potrebe obrambe države oziroma njenih interesov in ciljev. Tako se zagotavlja usklajen razvoj vojaških in civilnih obrambnih zmogljivosti Republike Slovenije. Obrambna strategija predstavlja podlago za pripravo ter spreminjanje in dopolnjevanje normativnih, doktrinarnih in drugih dokumentov na obrambnem področju ter urejanje različnih vsebinskih vprašanj v zvezi z obrambo Republike Slovenije.

Pri oblikovanju posameznih strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti je zato bistveno, da se upoštevata načelo hierarhije dokumentov in zaporedje njihovega nastajanja. Tako se v strateške dokumente s področja nacionalne varnosti vnašajo ustaljenost, red, hierarhična usklajenost in ne nazadnje krepi tudi njihov pomen v družbi. Spodnja shema prikazuje sprejete strateške dokumente v Republiki Sloveniji na področju nacionalne varnosti in njihovo hierarhično razmerje (glej shemo 1).

Shema 1:
Hierarhično razmerje sprejetih strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji

³ Obrambna strategija je večšina in znanost razdelitve in uporabe obrambnih zmogljivosti in vojaške moči za doseganje nacionalnih ciljev v miru in vojni. Pri tem gre za dejavnost predvsem najvišjega politično-obrambnega in vojaškega vodstva države v zvezi s pripravami in izvajanjem (nacionalne) obrambe zaradi uresničevanja obrambnih in vojaških ciljev države. Tudi obrambna strategija se ukvarja predvsem z iskanjem optimalnega razmerja med viri in cilji, zmogljivostmi in nameni ter z iskanjem optimalnega načina uporabe razpoložljivih virov zaradi uresnitve postavljenih ciljev, pri tem pa se omejuje na obrambno prvino nacionalne varnosti.

3 ANALIZA OBRAMBNIH STRATEGIJ IZBRANIH DRŽAV

V primerjalno analizo obrambnih strategij je bilo vključenih šest držav (Češka, Kanada, Srbija, Španija, Velika Britanija in ZDA), in sicer na podlagi teh meril:

- zahodnoevropske demokracije z izoblikovanimi in stabilnimi nacionalnovarnostnimi sistemi,
- nove članice Nata in EU,
- države, ki so v procesu vključevanja v evro-atlantske integracije (t. i. države Zahodnega Balkana),
- obrambne strategije držav, ki imajo sodoben pristop na obrambnem področju in odražajo grožnje, tveganja in izzive 21. stoletja.

Analiza obrambnih strategij izbranih držav je bila izvedena na podlagi induktivne metode preučevanja, saj so bile najprej izvedene kvalitativne analize posameznih dokumentov držav (posamično), v naslednji fazi pa je bila izvedena še primerjalna analiza, ki v tabelarnem prikazu⁴ po posameznih izbranih parametrih in dodatnih obrazložitvah analizira podobnosti, razlike in posebnosti v posameznih dokumentih izbranih držav (splošno).

3.1 Kvalitativna analiza obrambnih strategij izbranih držav

Kvalitativna analiza obrambnih strategij izbranih držav zajema ključne poudarke po posameznih izbranih parametrih, predvsem v smislu poudarjanja njihovih oblikovnih konceptov strukturiranosti obrambne strategije, hierarhične umeščenosti in namena strategije ter pogostosti in postopka sprejemanja strategije. Vsebinski poudarki analize se nanašajo na obrambno politiko, koncepte obrambe (nacionalna obramba : kolektivna varnost in obramba), strukturo in organiziranost obrambnih sistemov, celovitost pristopa k zagotavljanju obrambe, smernice za oblikovanje ravni ambicij vojaškega delovanja, načine opredeljenosti obrambnih virov in povezavo z obrambnim planiranjem.

Pri vsaki analizi strategije so navedeni tudi njena prednostna področja razvoja v prihodnje in posebnosti, ki so bile ugotovljene ob preučevanju in izhajajo iz strukturiranosti sistema nacionalne varnosti posameznih držav. Glede na to, da so preučevani dokumenti aktualni in razkrivajo prihodnje smeri razvoja obrambnih sistemov preučevanih držav, so bili, tam kjer je bilo to mogoče, v kvalitativno analizo po državah vključeni tudi nekateri vsebinski poudarki: obrambno-politični cilji, raven ambicij, naloge oboroženih sil ipd.

3.1.1 Češka: »The Military Strategy of the Czech Republic 2008«

A. Oblikovno

Obrambna strategija, ob upoštevanju določila Strateškega koncepta Nata 1999, CPG 2006 in Evropske varnostne strategije 2003, izhaja iz Varnostne strategije Republike Češke. Pristop k izdelavi je sodoben in pronatovsko usmerjen, besedilo pa kratko,

⁴ Tabelarni prikaz je zaradi obsega prispevka na razpolago v uredništvu revije in pri avtorjih.

zgolj na devetih straneh z 21 točkami ali členi. Vsebina dokumenta je veliko konkretnjša v delih, ki se nanašajo na politično-vojaške cilje, v delu, ki se nanaša na razvoj oboroženih sil in njihovih zmogljivosti, pa hkrati tudi dovolj splošna, s čimer pušča dovolj vsebinskega prostora planskim dokumentom.

B. Vsebinsko

V poglavju o obrambni strategiji je dokument strukturno in vsebinsko podoben deklaraciji. V njem je najprej opisano varnostno okolje z razvrstitvijo groženj glede na stopnje učinkovanja.

Varnostni interesi Češke so tesno povezani z interesi Nata in EU, njena zmožnost učinkovitega in uspešnega odzivanja na grožnje in tveganja nacionalne varnosti pa je odvisna predvsem od mednarodnega sodelovanja. Skladno s tem obrambna politika Češke temelji na dejavnem sodelovanju v aktivnostih Nata in EU ter na sodelovanju, prispevanju in tvornem delovanju v drugih mednarodnih organizacijah (OZN, OVSE) in iniciativah.

Učinkovit in kredibilen sistem zagotavljanja nacionalne obrambe Češke temelji na aktivni udeležbi v Natovem sistemu kolektivne obrambe in močni transatlantski povezanosti. Takšna zunanjepolitična drža države⁵ v okoliščinah spremenljivega mednarodnega varnostnega okolja zahteva aktivno sodelovanje čeških oboroženih sil v mednarodnih operacijah in na misijah pod okriljem OZN, Nata ali EU. Z aktivnim sodelovanjem v teh operacijah si Češka zagotavlja svoje varnostne interese in uravnotežen razvoj oboroženih sil. Njihova učinkovitost temelji na zmožnosti takojšnjega odzivanja na krizne situacije in celostnem pristopu v smislu civilno-vojaškega sodelovanja.

V strategiji je izpostavljeno tudi povečevanje obrambnega proračuna, da bo Češka sposobna uresničiti zadane varnostno-obrambne cilje, izvesti potrebno modernizacijo vojaške opreme in oborožitve, zadovoljiti standarde usposabljanja in infrastrukturnih investicij ter zagotavljati obseg in stopnjo angažiranja Češke v aktivnostih Nata in EU.

Poslanstvo čeških oboroženih sil je razvrščeno v štiri sklope nalog:

1. sodelovanje oboroženih sil zunaj ozemlja – skladno s prizadevanji mednarodne skupnosti (operacije v okviru Nata, EU, OZN oziroma v okviru koalicij z mandatom OZN),
2. sodelovanje pri kolektivni obrambi – Češka bo zagotavljala kopenske in zračne sile iz nabora sil, določenih v Natovem procesu obrambnega planiranja,

⁵ Poleg tega je pri tem treba upoštevati tudi njihov prispevek k varnosti na področju razorožitve in nadzora nad razoroževanjem ter interes za sodelovanje v Natovem projektu postavitve balistične raketne obrambe proti raketam, ki bi lahko bile potencialne nosilke orožij za množično uničevanje.

3. sodelovanje v vojaških operacijah zunaj 5. člena Washingtonske pogodbe – skladno z ravnijo ambicij⁶ je Češka pripravljena aktivno prispevati k operativnim nalogam, ki se nanašajo na izvajanje bojnih operacij ter nalog humanitarne pomoči in postkonfliktne stabilizacije ter obnove,
4. sodelovanje pri podpori civilnim oblastem v kriznih razmerah – oborožene sile bodo zagotavljale podporo integriranemu sistemu zaščite in reševanja ter bodo po potrebi dopolnjene z aktivnimi rezervnimi silami⁷.

Strategija razvoja čeških oboroženih sil temelji na skupnih načelih: enotnem naboru sil, učinkovitosti, premestljivosti, združenem delovanju, povezljivosti, modularnosti, koordinaciji z zunanjimi akterji, mednarodnem sodelovanju in kompetentnem osebju.

3.1.2 Kanada: »Canada First Defence Strategy 2006«

A. Oblikovno

Naziv dokumenta je »prva« kanadska obrambna strategija, ki poleg političnih usmeritev obrambne strategije predstavlja tudi 20-letni plan preoblikovanja kanadskih oboroženih sil. Temelji na štirih ključnih stebrih izgradnje zmogljivosti ter priložnosti za obrambno industrijo. Strategija tako ne bo prispevala samo k večji varnosti prebivalcev, temveč pomeni tudi gospodarske koristi za celotno državo, za učinkovitejše doseganje zahtev obrambnih nabav tako na nacionalni kot tudi globalni ravni.

Gre za t. i. celostno strategijo, ki je zgrajena na viziji vlade in ocenah prihodnjega varnostnega okolja. Njen cilj je preoblikovati kanadske oborožene sile v moderno vojsko in hkrati oblikovati temelje za bolj integrirano, prilagodljivo in zmogljivo silo. Strategija tako zagotavlja tudi planska izhodišča, ki omogočajo vladi preoblikovati kanadske oborožene sile v t. i. vojsko state-of-the art⁸.

Oblikovno je strategija napisna na 21 straneh in obogatena s shematskimi, tabelarnimi in slikovnimi prikazi. Vsebuje pa tudi povzetek, ki na dveh straneh daje jasno politično sporočilo in poudarke prihodnjega razvoja in vloge kanadskih oboroženih sil. Potek strategije preoblikovanja kanadskih oboroženih sil je mogoče prikazati tudi s shemo:

⁶ Raven ambicij sodelovanja v hkratnih vojaških operacijah je izražena s štirimi vrstami namenskih sil: (1) namenska sila velikosti brigade za obdobje šestih mesecev brez rotacije, (2) vzdržljiva namenska sila velikosti bataljona v šestmesečni rotaciji, (3) vzdržljiva namenska sila velikosti čete v šestmesečni rotaciji, (4) namenska sila v stopnji pripravljenosti do velikosti bataljona, določena za NRF ali EUBG, in sicer takrat, kadar namenska sila velikosti brigade ni na operaciji.

⁷ Rezerva se zagotavlja iz aktivne rezerve, ki obsega prostovoljce, ki podpišejo triletno pogodbo s pristojnim regionalnim vojaškim poveljstvom (skupno 13 + Praga). Pripadniki aktivne rezerve brez predhodnega opravljanja vojaške službe opravijo osemtedensko usposabljanje v času prvega leta ter do tri tedne v drugem in tretjem letu služenja. Pripadniki s predhodno opravljenim vojaškim služenjem opravijo vsako leto tritedensko vojaško usposabljanje. Aktivna rezerva je namenjena podpori regularnim oboroženim silam v izrednem stanju, vojni ali naravnih nesrečah (podatkovna baza Jane's ARMY, Czech Republic z dne 20. 2. 2008).

⁸ Vojska z najvišjo mogočo stopnjo razvoja in tehnološke sofisticiranosti ipd.

Shema 2:
Potek strategije
preoblikovanja
kanadskih
oboroženih sil

B. Vsebinsko

V strategiji je izpostavljeno, da po koncu hladne vojne in v času mirovne dividende kanadske oborožene sile niso bile deležne ustreznega zagotavljanja obrambnih virov, kar se je odražalo v nepripravljenosti za učinkovito soočanje z izzivi kompleksnega in dinamičnega globalnega okolja. Zato izzivom na nacionalnem ozemlju strategija posveča največ pozornosti, zlasti poplavam, požarom, hurikanom in potresom, ki lahko prerastejo sposobnost lokalnih zmogljivosti. Drugi izpostavljeni izzivi, pri katerih bodo oborožene sile izvajale podporo, so terorizem, nedovoljena trgovina z belim blagom, tuje poseganje v naravne vire in pandemije. Prav tako bodo oborožene sile pomagale varovati občutljivo arktično območje oziroma suverenost Kanade na tem območju.

Glede na določeno raven ambicij strategija navaja šest glavnih nalog, ki jih bodo morale kanadske oborožene sile v prihodnje izvajati na območju Kanade, v Severni Ameriki ali globalno, in sicer:

1. dnevno izvajanje aktivnosti na ozemlju Kanade in na kontinentu Severne Amerike ali prek NORAD⁹,
2. podpora večjim javnim dogodkom v Kanadi,
3. odziv na večji teroristični napad,
4. podpora civilnim oblastem v kriznih razmerah, kot so naravne nesreče,
5. vodenje ali sodelovanje v večjih mednarodnih operacijah in na misijah za daljše časovno obdobje,
6. premeščanje sil na območja kriz za krajša časovna obdobja kot odziv na razmere po svetu.

Za uresničevanje teh nalog bodo morale biti oborožene sile integrirane, fleksibilne, večnamenske in sposobne izvajanja vojaškega bojevanja ter sodelovanja s civilnimi obrambnimi zmogljivostmi.

Kanadska vlada predvideva v naslednjih 20 letih zagotoviti stabilno zagotavljanje virov za razvoj oboroženih sil, kamor spadajo obrambni proračun in obrambni izdatki. Strategija se bo implementirala skozi strateški investicijski plan. Skupaj naj bi v 20 letih Kanada namenila za obrambo več kot 309 milijard evrov, s čimer bo omogočeno tudi dolgoročno planiranje in doseganje prihodnjih zahtev.

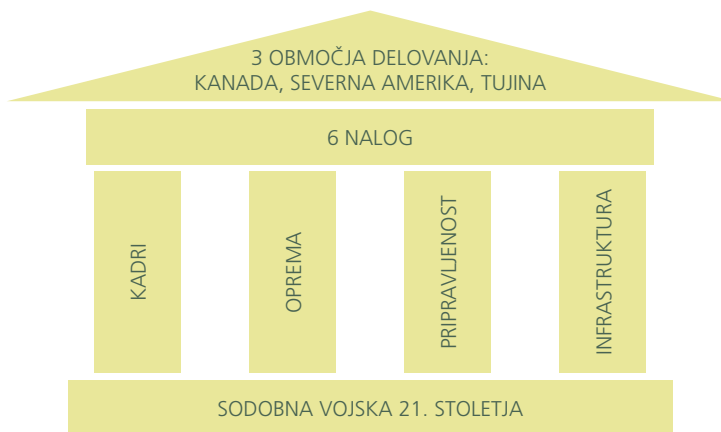
⁹ North American Aerospace Defence Command ali Severnoameriško poveljstvo za obrambo zračnega prostora, ki je bilo s pogodbo ustanovljeno leta 1958, z obnovitvijo pogodbe leta 2006 pa je poveljstvo pridobilo še vlogo pomorskega opozarjanja.

Razmerje med kategorijami razporeditve deležev obrambnih izdatkov za osebje, opremo in infrastrukturo ter druge izdatke bodo poskušali uravnotežiti tako, da bodo izdatke za osebje znižali pod 50 %, povečali pa jih bodo za investicije in operacije. Za povečane izdatke večjih operacij bo vlada namenila ločen fond financiranja.

Uravnoteženo investiranje se bo izvajalo v okviru štirih ključnih stebrov zmogljivosti, in sicer:

1. Kadri – zaradi kadrovskega primanjkljaja in vedno večjih zahtev od oboroženih sil bo Kanada povečala svoj obseg na 70.000 pripadnikov regularnih pripadnikov (prej 64.000) in na 30.000 pripadnikov rezervnih sil (prej 26.000) oziroma skupno za 10.000 pripadnikov.
2. Oprema – zaradi obrambne dividende v letih po koncu hladne vojne so bile degradirane tudi nabave nove opreme, zato za izvajanja sodobnih operacij in obsega nalog oboroženih sil v kompleksnem in nepredvidljivem okolju potrebujejo robustno in sodobno opremo.
3. Pripravljenost – okrepiti splošno stanje pripravljenosti kanadskih sil za operacije zunaj njenega ozemlja ter njihovo zmožnost vzdrževanja, kar bo doseženo z izboljšanjem kadrovskega usposabljanja.
4. Infrastruktura – izboljšanje in modernizacija obrambne infrastrukture (v desetih letih bo zamenjano 25 % oziroma v dvajsetih letih skoraj polovica zdajšnje infrastrukture).

Shema 3:
Ključni stebri
kanadskih
zmogljivosti

Za implementacijo ključnih zmogljivosti je vlada na podlagi strategije sprejela večletni Strateški investicijski plan (SIP), ki bo Ministrstvu za nacionalno obrambo pomagal izvajati strategijo z upravljanjem kompleksnosti pri uravnovešanju razporejanja virov med štirimi stebri zmogljivosti, vključno z zaporedjem ključnih projektov. SIP bo omogočal združitev zahtev financiranja v celotnem ministrstvu v enoten in pregleden plan ter zagotovil ustreznost časovno usklajenih večjih investicij z razpoložljivimi sredstvi.

Strategija omogoča razviti kanadski vladi močnejše sodelovanje in vzajemno korist z obrambno industrijo prav zaradi dolgoročnega in stabilnega financiranja. Strategija ustvarja temelje tudi za izdelavo vladne strategije za znanost in tehnologijo, posredno pa bodo imele pri raziskavah in razvoju koristi tudi univerze in fakultete, manjša podjetja pa bodo imela možnosti za uveljavitev na zunanjem trgu v specifičnih tehnologijah.

3.1.3 Srbija: »Strategija odbrane Republike Srbije 2009«

A. Oblikovno

Pristop k izdelavi 15 strani dolge strategije je na eni strani sodoben, saj upošteva trenutne varnostne okoliščine in razmere v mednarodnem varnostnem okolju, tudi vidik svetovne gospodarsko-finančne krize, na drugi strani pa še vedno vključuje bistvene elemente (strukturo in organiziranost delovanja obrambnega sistema), ki jih zahodne demokracije ne vključujejo v tovrstne strateške dokumente.

Kot posebnost strategije se lahko razume njeno poudarjanje suverenosti in celovitosti srbskega teritorija. Strategija zavrača možnost mednarodnega vpletanja v nacionalne pristojnosti neodvisne in suverene države Srbije. Tudi sicer strategija večkrat izpostavlja, da bo Srbija delovala skladno z načeli mednarodnega prava in načeli OZN.

Njena posodobitev je predvidena skladno z varnostnimi razmerami in drugimi dejavniki, ki vplivajo na varnost Srbije. Sprejela jo je Narodna skupščina (parlament).

B. Vsebinsko

Pristop k opredeljevanju kompleksnega, dinamičnega in medsebojno povezanega globalnega varnostnega okolja v razmerah informacijske tehnologije ter tudi z vidika vplivanja svetovne gospodarsko-finančne krize je sodobno predstavljen. Pri tem izstopata dva vsebinska poudarka, in sicer:

- praksa intervencionizma in vmešavanje v notranje zadeve suverenih držav, ki ruši mednarodnopravni red in predstavlja resno grožnjo globalnemu miru in stabilnosti, še posebno, če so podprti z legitimiteto le določenega števila držav ali organizacij mednarodne skupnosti (OZN),
- z vidika nevarnosti, s katerimi se sooča sodoben svet, kažejo na globoko medsebojno soodvisnost držav, regij in na nedeljivost mednarodne varnosti, kar še veliko bolj kaže na potrebo po krepitevi načela sodelovanja in kooperativnega pristopa¹⁰ k obrambi in varnosti nacionalnih držav.

V regionalnem varnostnem okolju je poudarek na evroatlantskih integracijah in prizadevanjih Srbije za vključevanje vanje ter sodelovanje v drugih regionalnih pobudah – predvsem v smeri intenziviranja procesa vzpostavljanja demokratičnih

¹⁰ »Osnovo kooperativnega pristopa predstavljajo dialog, partnerstvo in skupno delovanje držav ter drugih subjektov v mednarodni skupnosti pri doseganju, ohranjanju in vzpostavljanju miru. Takšen koncept predpostavlja usklajene aktivnosti na področju varnosti, obrambe, politike, gospodarstva in predstavlja pomemben prispevek h krepitevi miru in stabilnosti v mednarodni skupnosti« (Obrambna strategija Srbije 2009).

standardov. V tem delu strategija opisuje pomen kolektivne obrambe v okviru Nata in programa PzM, v katerem sodeluje tudi Srbija.

Iz usmeritev obrambne politike izhajajo cilji (med katerimi je tudi integracija v Nato in EU), iz njih pa naloge obrambne politike. Skozi strateški koncept obrambe so izpostavljene temeljne usmeritve Srbije glede angažiranja razpoložljivih virov za ohranitev in zaščito njenih obrambnih interesov s poudarkom na totalni obrambi, v kateri integralno sodelujejo vsi subjekti obrambe, in ob vse večjem poudarku na sodelovanju s partnerji in mednarodnem sodelovanju.

Obrambni sistem upravljajo narodna skupščina, predsednik države, vlada in Ministrstvo za obrambo, za katere so navedene tudi pristojnosti za področje upravljanja obrambnega sistema. Navedenih je 11 temeljnih načel delovanja obrambnega sistema, ki temeljijo na zakonodajnih izhodiščih, mednarodnem pravu in določilih OZN.

Temeljni obrambni viri se delijo na kadrovske in materialne, njihovo angažiranje pa ureja zakon. Kadrovskega ustvarja demografski potencial, materialni pa obsegajo naravne, nacionalne, finančne, informacijske, tehnično-tehnološke in druge potencialne Srbije, ki se angažirajo za potrebe obrambe. Pri tem izpostavljajo tudi pomen planiranja in angažiranja državnih rezerv ter sodelovanja z namensko, obrambno industrijo.

Obrambno planiranje ima primarno vlogo v procesu upravljanja obrambnega sistema. S sistemom planiranja se določajo delovanje in razvoj obrambnega sistema, vzpostavitev potrebnih zmogljivosti, racionalno razporejanje razpoložljivih finančnih sredstev ter transparentno razpolaganje z obrambnimi viri. Na podlagi strateških izhodišč in potrjenih potreb se prek sistema PPBS¹¹ in izdelanih programov razvoja neposredno določi upravljanje obrambnih virov, usmerjenih v vzpostavitev zmogljivosti za posamezne naloge in aktivnosti (operacije).

3.1.4 Španija: »National Defense Directive 01/2008«

A. Oblikovno

Naziv dokumenta je Nacionalna obrambna direktiva za leto 2008, ki je nastala na podlagi predhodne Direktive iz leta 2004, ta pa izhaja iz Strateškega pregleda obrambe iz leta 2003. Na podlagi leta 2005 sprejetega Temeljnega zakona o nacionalni obrambi ima predsednik vlade pristojnost, da usmerja obrambno politiko, določa njene cilje in oblikuje nacionalne obrambne direktive. Vsaka naslednja direktiva tako predstavlja novosti pri oblikovanju obrambne politike.

Nacionalna obrambna direktiva v uvodu pojasnjuje, da predstavlja temelje za nacionalnovarnostni sistem in je skladna z dokumenti mednarodnih organizacij, v katerih deluje Španija kot članica. Direktiva se dopolnjuje po potrebi, njeno vodilo pa je,

¹¹ *Planning-Programming and Budgeting System je sistem, ki združuje planiranje, programiranje in financiranje.*

da mora biti osredotočena na celostni pristop pri zagotavljanju varnosti in obrambe. Iz tega izhaja, da Španija pri oblikovanju strateških dokumentov z obrambnega področja izhaja iz t. i. bottom-up pristopa, medtem ko njihova implementacija temelji na t. i. top-down pristopu.

B. Vsebinsko

Struktura direktive sledi logičnemu zaporedju od splošnega k posebnemu. V drugem poglavju so poleg opisanih groženj ter ključnih interesov in ciljev navedena tudi ključna interesna področja ter organizacija delovanja Španije na mednarodnem področju. Iz interesov in ciljev v četrtem poglavju izhajajo splošne smernice delovanja obrambne politike.

Španija se na mednarodnem področju zavzema za spoštovanje načel OZN, spodbujanje razvoja vojaških in civilnih zmogljivosti v okviru EVOP, spodbujanje izvajanja ukrepov, ki krepijo zaupanje in varnost pod okriljem OVSE, ter podporo razvoju ustreznih vojaških zmogljivosti Nata, prek katerih si zagotavlja varnost in obrambo. Izpostavljena so tudi območja Sredozemlja, Latinske Amerike, Sub-saharske Afrike in azijsko-pacifiško območje, ki ravno tako pomembno vplivajo na njeno varnost. V tem kontekstu je poudarjena tudi vloga oboroženih sil, ki morajo razvijati zmogljivosti za učinkovito odzivanje na sodobne vire ogrožanja in tveganja nacionalne varnosti.

Direktiva opredeljuje splošne okvire obrambne politike, ki je usmerjena zlasti v:

- enotno delovanje države na področju obrambe in varnosti,
- vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti ter spoštovanje načel mednarodnega prava,
- družbeno in parlamentarno podporo za izvajanje obrambne politike,
- spoštovanje mednarodnih obveznosti in prispevanje v skupno varnost, kolektivno obrambo in solidarnost,
- dinamično in trajno transformacijo oboroženih sil.

Obrambna politika se bo razvijala v okviru treh ključnih področij: na področju splošnih zadev ter na mednarodnem in nacionalnem področju.

Smernice za splošne zadeve se nanašajo na razvoj strategije nacionalne varnosti, redno sodelovanje in obveščanje parlamenta (napotitve oboroženih sil na operacije ipd.), krepitev delovanja Sveta za nacionalno obrambo ter krepitev in spodbuditev varnostne in obrambne kulture v družbi.

Smernice za nacionalno področje se nanašajo na tri ključna področja, in sicer prispevek obrambe k nacionalni varnosti, organiziranost obrambe in španskih oboroženih sil ter druge prispevke k obrambi, ki zajemajo zagotovitev učinkovite koordinacije javnih in zasebnih sredstev, s katerimi razpolaga Ministrstvo za obrambo za mirovne, humanitarne operacije in operacije v podporo civilnim oblastem,

razpoložljivost in ustreznost virov za doseganje potreb nacionalne obrambe ter določitev priprav, razpoložljivost virov in zmogljivosti Civilne garde¹².

Smernice na mednarodnem področju se nanašajo na spoštovanje določil OZN ter na sodelovanje Španije v njegovih operacijah v podporo miru in zagotavljanja humanitarne pomoči. Španija bo dejavno prispevala tudi k razvoju EVOP prek sodelovanja in obrambnih pobud, s poudarkom na razvoju zmogljivosti. Še naprej bo podpirala transformacijski proces Nata in razvoj zmogljivosti za učinkovito skupno mednarodno odzivanje na sodobne grožnje mednarodni varnosti.

Uresničevanje smernic, zapisanih v direktivi, bo preverjal Svet za nacionalno obrambo. Prek medministrske obrambne komisije bo ustanovil kontrolne mehanizme in predstavil letno poročilo o njeni realizaciji predsedniku vlade.

3.1.5 Velika Britanija: »A New Strategy for Defence 2009«

A. Oblikovno

Obrambna strategija Velike Britanije nima izdelane strukture po poglavjih in podpoglavjih, temveč je zapisana v obliki izjave na petih straneh in je javno dostopna. Njen zaupni del podrobneje ureja in usmerja njeno izvajanje na področju planiranja, programiranja in financiranja. V nadaljevanju je analiziran javno dostopni del strategije.

Posamezni odstavki strategije so strukturirani, uvodna dva pojasnjujeta namen in njeno hierarhično umeščenost, časovno omejenost ter hkrati predstavljata povzetek dokumenta in najpomembnejše obrambne cilje, predvsem z vidika vloge in nalog ministrstva za obrambo in oboroženih sil.

Potrebo po sprejetju nove obrambne strategije sta določala dva izvedena Pregleda zmogljivosti (Capability Review). Iz hierarhičnega vidika strategija izhaja iz nacionalnovarnostne strategije in se osredotoča na obdobje naslednjih petih let, in sicer do leta 2014.

Vodilo pri izdelavi strategije je bilo zagotoviti skladno izvajanje aktivnosti v celotnem obrambnem ministrstvu in večje zavedanje glede prioritizacije virov. Strategija naj bi zagotavljala oboroženim silam nadaljnjo podporo, preudarno porabo finančnih sredstev, vnašanje izboljšav v poslovne prakse ter večje doseganje uspešnosti pri zagotavljanju nacionalne obrambe.

Posebnost strategije je, da sta jo odobrila vojak (načelnik obrambnega štaba) in civilna oseba (stalni sekretar) skupaj. Implementacijo strategije na ministrstvu usmerja generalni direktor za strategijo.

¹² V Španiji je Civilna garda zvezna paravojaška policija ali žandarmerija. Na nacionalnem teritoriju opravlja naloge policije, na mednarodni ravni pa ohranja vojaški status in sodeluje v mednarodnih mirovnih operacijah ter je del EU-žandarmerije.

B. Vsebinsko

Obrambna strategija podpira obrambni cilj, ki pravi, da se mora z obrambo zagotavljati varnost prebivalcem Velike Britanije in njenim čezmorskim območjem¹³ tudi pred terorizmom ter delovati kot dobronamerna sila, ki sodeluje pri krepitevi mednarodnega miru in stabilnosti.

Skladno z obrambnim ciljem in izhodišči nacionalnovarnostne strategije so v petletnem obdobju pomembni predvsem ti cilji:

- uspehi operacije Isaf v Afganistanu in drugih mednarodnih operacij in misij,
- izvajati stalne obrambne naloge, vključno z jedrskim odvrčanjem pred neposrednimi grožnjami na ozemlju Velike Britanije in njenih čezmorskih območjih,
- učinkovito in uspešno zagotavljanje nacionalne obrambe.

Strategija izpostavlja zlasti te usmeritve na obrambnem področju:

1. povečati podporo operaciji v Afganistanu,
2. slediti uravnoveženosti med programi in viri,
3. zagotavljati sredstva za izvajanje po obsegu manjših, a verjetnih kriznih operacij (npr. v primeru terorizma, za evakuacijo prebivalcev Velike Britanije iz kriznih območij),
4. prilagajati ravni ambicij,
5. razvijati »mehko« moč obrambe – usmerjeno v preprečevanje konfliktov ter večnacionalno delovanje,
6. izboljšati strateško upravljanje obrambe.

3.1.6 Združene države Amerike: »National Defense Strategy 2008«

A. Oblikovno

Naziv dokumenta je Nacionalna obrambna strategija, ki obsega 24 strani. V njej je posebej poudarjeno, da je glavna odgovornost vlade zaščititi prebivalce ZDA, kot je opredeljeno v ustavi, ter zavezanost k demokratičnim vrednotam. Strategija še navaja, da uspeh ne bo mogoč s samostojnim delovanjem, temveč le v skupnem sodelovanju s partnerji in zavezniki.

Strategija izhaja iz nacionalnovarnostne strategije, podaja usmeritve za doseganje njenih ciljev ter predstavlja podlago za nacionalno vojaško strategijo. Pri oblikovanju obrambne strategije so se upoštevale tudi izkušnje iz operacij in ugotovitve štiri-letnega obrambnega pregleda.

Obrambna strategija predstavlja ključni dokument obrambnega ministrstva v prizadevanjih države pri zagotavljanju trajne varnosti. Poleg tega daje tudi usmeritve ameriškim oboroženim silam za delovanje v vojaških operacijah. Strategija zagotavlja

¹³ Velika Britanija in Argentina sta bili v sporu za suverenost nad Falklandskim otočjem, kar je vodilo v krizo (vojno) med državama leta 1982 z argentinsko invazijo in okupacijo otočja. Po 74-dnevni vojni (ki je uradno sicer ni razglasila nobena stran) si je suverenost nad otočjem izborila Velika Britanija, ki ima vse od takrat to otočje za čezmorsko ozemlje in je strateškega pomena.

okvir za ministrske strateške smernice na področju kriznega planiranja, razvoja obo-roženih sil in obveščevalnih zadev.

B. Vsebinsko

Strategija opisuje prihodnje strateško okolje, ki ga bo vse bolj zaznamoval globalni boj proti ekstremističnim gibanjem. Poleg tega strategija izpostavlja tudi druge ne-regularne izzive, prizadevanja propadlih držav po pridobitvi jedrskih zmogljivosti za nemiroljubne namene (Iran, Severna Koreja) ter vzpone vojaških sil drugih držav (Kitajska, Rusija), ki bodo imele vpliv na ZDA in evropske zaveznike.

Strategija navaja, da bo ministrstvo v procesu planiranja upoštevalo strateške razvojne trende (energetski viri, podnebje, okolje), ki bodo v kombinaciji s hitrimi družbenimi, kulturnimi in tehnološkimi spremembami povzročali dodatne negoto-vosti. Zaradi teh globalizacijskih procesov in vse večje svetovne soodvisnosti so postale tudi ZDA vse bolj ranljive za kompleksne krizne pojave. Tem okoliščinam se bo morala prilagajati tudi obrambna politika.

ZDA so vse od konca druge svetovne vojne delovale kot primarna sila za ohranitev mednarodne varnosti in stabilnosti, saj so vodile Zahod v času hladne vojne. Danes imajo ZDA vodilno vlogo v mednarodnih prizadevanjih pri soočanju z nasilnim ek-stremizmom, in sicer z vojaškimi, diplomatskimi in gospodarskimi sredstvi. Takšna prizadevanja so podprta z nacionalnimi interesi ter vizijo priložnosti in blaginje. Za doseganje teh interesov bodo ZDA razvijale vojaške zmogljivosti, oblikovale zave-zništva in koalicije, sodelovale in podpirale mednarodne varnostne in gospodarske institucije, uporabljale diplomatska sredstva in mehko uporabo sile za vplivanje na vedenje držav in mednarodnih sistemov ter uporabljale silo, ko bo to treba.

Skladno z usmeritvami nacionalnovarnostne strategije obrambna strategija določa pet ključnih ciljev ministrstva za obrambo, in sicer:

1. obrambo domovine,
2. zmagati v vojni pred nasilnimi ekstremističnimi gibanji,
3. spodbujati varnost – strategija poudarja gradnjo partnerstva kot podlago za dol-goročno varnost,
4. odvracanje (konflikta) – odvracanje temelji na vojaških zmogljivostih (jedrskem orožju, konvencionalnih zmogljivostih, raketni obrambi idr.) z možnostjo »*pre-emptivnega*« delovanja,
5. zagotavljanje zmage v vojnah – najvišja prednost je izboljšanje sposobno-sti ameriških obo-roženih sil v neregularnem vojskovanju. Zato bodo še naprej razvijale močne konvencionalne sile in jedrske zmogljivosti.

Strategija navaja, da bodo navedeni ključni cilji doseženi s sodelovanjem pomembnih držav pri zagotavljanju mednarodne varnosti in stabilnosti ter spodbujanjem medse-bojnega zaupanja, preprečevanjem pridobivanja in uporabe orožij za množično uni-čevanje, krepitvijo zaveznitva in partnerstva, zavarovanjem dostopa do virov in ohranitvijo svobode delovanja ter integracijo in poenotenjem ameriških prizadevanj.

Področja, ki jim mora obrambno ministrstvo nameniti posebno pozornost in so pomembna za implementacijo ključnih ciljev, so:

- kadri – ZDA si bodo še naprej prizadevale za izboljšanje svojih skupnih sil, vključno z razširitvijo specialnih sil za operacije in kopenskih sil ter razvoj modularnih, prilagodljivih združenih sil,
- strateško komuniciranje – bo imelo pomembno vlogo pri poenotenju pristopa pri zagotavljanju nacionalne varnosti,
- obveščevalne zadeve in distribucija podatkov/informacij – na področju nacionalne varnosti bo poseben poudarek namenjen razvoju zmogljivosti na področju HUMINT za odkrivanje in skrito vključevanje v teroristične mreže ter SIGINT za odkrivanje orožij za množično uničevanje,
- tehnologija in oprema – strategija navaja potrebo po zagotavljanju najsodobnejše vojaške tehnologije in opreme ter izboljšanju nabavnih postopkov in pogojev, ki bodo omogočali pravočasno nabavo ključne opreme in drugih sredstev za oborožene sile,
- organizacija – mrežna povezanost (net-centricity) bo prispevala k večji povezanosti komponent obrambnega ministrstva ter vzpostavljanju stikov med organizacijami s komplementarnimi cilji,
- okrepitev ameriškega pogajalskega sistema – zavezništva in partnerstva so ključna za realizacijo obrambne strategije. Tako si ZDA zagotavljajo potrebne vire, sredstva, znanja, veščine in zmogljivosti, ki jim jih ni treba podvajati,
- viri – krepitev partnerstev, širitev varnostnega sodelovanja ter orodij za graditev partnerskih zmožnosti zahtevajo dodatne vire, ki bodo omogočali zagotavljanje vojaške pripravljenosti,
- oborožene sile – s transformacijo oboroženih sil, ki bodo odražale ekspedicijsko in fleksibilno naravnost, se bo zagotovila sposobnost uspešnega soočanja z negotovostmi v spreminjajočem se strateškem okolju.

Strategija izpostavlja tudi tveganja, eno izmed njih se nanaša tudi na tveganje, povezano s posrednim pristopom, ki temelji na zmagi v vojni. Američani se namreč močno zavedajo, da se bodo prispevki partnerjev v prihodnjih koalicijskih operacijah spreminjali v številu, strukturi, kompetentnosti in v zmogljivostih. Kljub temu poudarjajo, da vojne v sodobnem in kompleksnem svetu ni mogoče zmagati brez sodelovanja partnerjev.

3.2 Primerjalna analiza izbranih držav

Vse preučevane države upoštevajo hierarhični pristop oblikovanja strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti ter smiselno upoštevajo tudi strateške dokumente ključnih mednarodnih organizacij (OZN, Nata, EU ipd.), katerih članice so. Izjema je kanadska obrambna strategija, v kateri je navedeno, da izhaja iz vizije vlade glede dolgoročnega preoblikovanja oboroženih sil, zato dokument vsebuje tudi določene segmente dolgoročnega planskega dokumenta.

Med vsemi preučevanimi dokumenti držav vse države uporabljajo sodobni pristop k zagotavljanju varnosti in obrambe, izjema je srbska obrambna strategija, ki vključuje

še konstitutivne elemente delovanja obrambnega sistema. Druge države konstitutivne sestavine in njihova razmerja praviloma opredeljujejo v normativnih aktih. Velika Britanija ima svojo obrambno strategijo zapisano v obliki javno dostopne izjave na petih straneh, njen zaupni del pa obsega podrobnejše usmeritve, ki se nanašajo na planiranje, programiranje in financiranje. Posebnost najdemo tudi v kanadski obrambni strategiji, ki združuje elemente obrambne strategije in dolgoročnega plana. Strategije preučevanih držav veljavnosti dokumenta ne navajajo, razen španske, ki je vezana na mandat vlade, in angleške, ki se ji veljavnost izteče leta 2014.

Smernice in cilji obrambnih politik na obrambnem področju so v vseh državah jasno opredeljeni, izhajajo iz nacionalnovarnostnih interesov in ciljev ter sledijo sosledju od splošnega k posebnemu.

Poudarki obrambnih strategij so tudi na konceptu delovanja obrambnega sistema pri zagotavljanju obrambe države ter vlogi vojaških in civilnih obrambnih zmogljivosti. Vse strategije v ospredje postavljajo tudi pomen skupnega delovanja vojaških in civilnih zmogljivosti v mednarodnih operacijah in na misijah. Delovanje obrambnih sistemov je tesno povezano s sodelovanjem z vlado in vladnimi resorji, nevladnimi akterji, privatnim sektorjem ter obrambno industrijo. V primerjavi z vsemi obrambnimi strategijami le srbska in španska omenjata strukturo in organiziranost obrambnega sistema, ki se deli na vojaško in civilno obrambo, ter vlogo drugih državnih subjektov pri obrambi države.

Vse države izpostavljajo možnosti samostojnega delovanja za zavarovanje nacionalnih interesov, ZDA tudi možnost »preemptivnega« delovanja. Velika Britanija in ZDA izpostavljata možnosti jedrskega odvrčanja, Srbija pa edina med vsemi državami še vedno gradi sistem totalne obrambe. Obrambna strategija Češke se vsebinsko velikokrat navezuje na Nato in EU, v ospredje pa postavlja zavedanje o prispevanju v skupno varnost in obrambo v zameno za garancijo kolektivne obrambe in kolektivne varnosti.

Opredelevanje aktivnosti oboroženih sil v operacijah in njihove ravni delovanja najbolj konkretno opredeljuje češka strategija, medtem ko kanadska, španska in angleška strategija podajajo zgolj usmeritve ali pa izpostavljajo pomen vzpostavljanja zmogljivosti za doseganje ravni delovanja oboroženih sil. V srbski in ameriški strategiji pa to opredeljevanje ni posebej izpostavljeno.

Za implementacijo obrambne politike, zastavljenih ciljev in prioritet so v vseh strategijah izpostavljene potrebe po zagotovitvi in ustrezni porazdelitvi obrambnih virov (kadrov, opreme, financ, infrastrukture). Češka prednostno izpostavlja modernizacijo vojaške opreme in izboljšanje kadrovske politike. Kanada bo na tem področju izvajala izboljšave za zmanjšanje vrzeli v kadrih in opremi, kar poudarja tudi Španija. Velika Britanija se zavzema za preudarnejšo izrabo vseh obrambnih virov ter racionalizacijo izdatkov, ki niso namenjeni za operacije. ZDA se z vidika obrambnih virov zavzema predvsem za izboljšanje delovanja skupnih sil in nabavnih

postopkov. Kanada, Srbija, Velika Britanija in ZDA posebej izpostavljajo še pomen sodelovanja z obrambno industrijo in pomen področja razvoja in raziskav.

Glede zagotavljanja finančnih sredstev so vse države enotne, da so potrebna ustrezna, zadostna, stabilna in vzdržna finančna sredstva (t. i. usmerjeno investiranje), ki omogočajo razvoj obrambnih zmogljivosti. Kanada izpostavlja zmanjšanje obrambnih izdatkov za osebje (pod 50 %) in povečanje za investicije in operacije, slednje prek posebnega fonda financiranja, ZDA pa bodo za pridobitev dodatnih finančnih sredstev morale tesneje sodelovati s Kongresom in privatnim sektorjem.

Področje obrambnega planiranja države v svojih strategijah različno obravnavajo, in sicer na nacionalni ravni in v okviru integracije v Natu. Češka področje planiranja omenja v kontekstu članstva v Natu in zavezanosti k prispevanju v skupno varnost in obrambo v okviru procesa obrambnega planiranja. Tudi Španija obrambno planiranje posredno omenja prek nadaljevanja transformacije oboroženih sil, delovanja v okviru Nata in sodelovanja v operacijah ter zviševanju kriterijev razvoja zmogljivosti in bolj zavezujočih zavez za izvajanje zahtevnejših nalog. Velika Britanija v javno dostopnem delu planiranje omenja v povezavi z izvajanjem operacije v Afganistanu. V ZDA je planiranje usmerjeno predvsem v zmanjševanje tveganj in negotovosti ter razvoj vojaških zmogljivosti. Prva strategija Kanade je nastala kot rezultat štiriletna vaje s področja planiranja, ki je prispevala k oblikovanju podrobne ravni ambicij sil in določanju prednosti razvoja zmogljivosti. Srbska strategija ima v svoji strukturi posebno poglavje, ki se nanaša na obrambno planiranje. Iz njega je razvidna zavzetost Srbije kot članice PzM za vključitev v Natov sistem obrambnega planiranja, namenjen partnericam, obrambno planiranje pa ima primarno vlogo tudi v upravljanju srbskega obrambnega sistema.

Sklep Izhajajoč iz teoretičnih podlag in hierarhične umeščenosti dokumenta obrambne strategije v hierarhiji strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti Republike Slovenije in rezultatov primerjalne analize so v nadaljevanju izpostavljena bistvena priporočila, ki bi lahko koristno prispevala k strukturi in vsebinski kakovosti nastajanja nove Obrambne strategije RS.

Pri izdelavi obrambne strategije je treba slediti hierarhiji strateških dokumentov s področja nacionalne varnosti, kar za Slovenijo pomeni, da mora izhajati iz ReSNV. Če upoštevamo načelo hierarhičnosti in vzajemnosti, bi morala obrambna strategija in ključni strateški planski dokument (Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do 2025 – ReSDPRO SV 2025) nastajati vzporedno, saj se z obrambno strategijo med drugim zagotavlja strategija nadaljnega razvoja obrambnega sistema RS, torej predstavlja tudi izhodišča za strateške planske dokumente. Glede na to, da je ReSDPRO SV 2025 bila sprejeta v Državnem zboru že leta 2010, bo treba pri pisanju nove obrambne strategije posebno pozornost posvetiti usklajenosti dokumenta z ReSNV in ReSDPRO SV 2025. Sledenje hierarhično višjemu dokumentu pa ima do določene mere vpliv tudi na oblikovanje strukture dokumenta. To se bo pri slovenski obrambni strategiji prepoznalo zlasti

v segmentu organiziranosti in upravljanja obrambnega sistema. Gre za sklop t. i. konstitutivnih vsebin, ki se po izkušnjah drugih, predvsem zahodnoevropskih držav, opredeljujejo v normativnih aktih z obrambnega področja. Opuščanju teh konstitutivnih vsebin, ki bi obrambni strategiji lahko še vidneje pripisali sodobnost in primerljivost z drugimi državami, bo treba nameniti pozornost ob naslednjem oblikovanju ReSNV.

Vsebina obrambne strategije mora slediti načelu od splošnega k posebnemu in temeljiti na celovitem pristopu zagotavljanja obrambe in varnosti države. Obrambna strategija se omejuje na obrambno prvino nacionalne varnosti, zato se mora osredotočiti predvsem na elemente in mehanizme obrambnega podsistema, iz nje pa morata biti razvidna tudi skupno delovanje vseh podsistemov nacionalne varnosti ter navezanost države na sistema kolektivne obrambe in kolektivne varnosti v okviru Nata in EU pri zagotavljanju nacionalne obrambe.

Pri oblikovanju vsebin nove obrambne strategije si je treba prizadevati, da se ohrani njena splošnost, vendar konkretnost glede usmeritev, ciljev in razvoja obrambne politike ter opredeljevanja prednosti in ohrani vsebinska ter vrednostna distinkcija do planskih dokumentov (ReSDPRO SV 2025). S tega vidika tudi podrobne vsebine o ravni delovanja in obrambnem planiranju ne spadajo v ta dokument.

Iz oblikovnega vidika bi morala biti obrambna strategija pregledna in naj bi obsegala največ 20 strani. Lahko bi vključevala tudi predgovor predsednika vlade ali ministra za obrambo in kazalo.

Med ključne naloge Ministrstva za obrambo v letu 2012 spada dokončanje in sprejem nove Obrambne strategije Republike Slovenije na Vladi RS. Tako bo sklenjena trilogija priprave prenovljenih strateških dokumentov naše države z obrambnega oziroma nacionalnovarnostnega področja. Kot temeljni strateški dokument na obrambnem področju bo nova Obrambna strategija Republike Slovenije predstavljala podlago za pripravo in dopolnjevanje drugih operativnih in doktrinarnih dokumentov na obrambnem področju ter za normativno, organizacijsko in vsebinsko urejanje vprašanj v zvezi z obrambo Republike Slovenije, kot vhodni dokument v procesu obrambnega planiranja pa bo pomembno vplivala tudi na pripravo novega Srednjeročnega obrambnega programa 2013–2018.

Literatura

1. *A New Strategy for Defence, 2009. Ministry of Defence. United Kingdom.*
2. *Bebler, A. (et al), 1999. Raziskovalna naloga: Hierarhija dokumentov na področju nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji. Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Obramboslovni raziskovalni center. Ljubljana.*
3. *Benko, V., 1997. Znanost o mednarodnih odnosih. Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.*
4. *Canada First Defence Strategy, 2006. National Defence Canada. Canada.*
5. *Davis, P., 1994. New Challenges for Defense Planning. Rand. Santa Monica.*
6. *Ferfila, B. (et al), 2003. Politics, policy and budgeting: North America Perspectives, Fakulteta za družbene vede. Ljubljana.*

7. Javornik, M. (ur.), 1998. *Veliki splošni leksikon: v osmih knjigah*. DZS, Ljubljana.
8. *National Defense Directive, 01/2008*. Consejo De Defensa Nacional. Spain.
9. *National Defense Strategy, 2008*. Department of Defense, USA.
10. *NATO Handbook, 2006*. <http://www.nato.int>, 22. februar 2010.
11. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025, 2010*. Uradni list RS, št. 99/2010, z dne 7. decembra 2010.
12. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije, 2010*. Uradni list RS, št. 27/2010, z dne 2. aprila 2010.
13. *Strategija odbrane Republike Srbije, 2009*. Ministarstvo odbrane Republike Srbije, Republika Srbija.
14. *Strategija sodelovanja RS v mednarodnih operacijah in misijah*. Vlada RS, št. 87100-16/2009/7, z dne 12. novembra 2009.
15. *Strateški pregled obrambnega resorja 2009, 2009*. Ministrstvo za obrambo. Republika Slovenija.
16. *The Military Strategy of the Czech Republic, 2008*. Approved by the Governmental Resolution of 23rd July 2008, Nr. 907. Czech Republic.
17. *Ustava RS, 1992*. ČZ Uradni list RS.
18. Yarger, H., 2006. *Strategic theory fro the 21st century: The Little Book on Big Strategy*. Army War College (U.S.). Strategic Studies Institute.
19. *Zakon o obrambi (uradno prečiščeno besedilo), 2004*. Uradni list RS, št. 103/2004 z dne 23. septembra 2004, str. 12478.

VLOGA FINANČNIH VIROV PRI UVELJAVLJANJU SODOBNE VARNOSTNE PARADIGME NA OBRAMBNEM PODROČJU V IZBRANIH DRŽAVAH

THE ROLE OF FINANCIAL RESOURCES IN THE IMPLEMENTATION OF MODERN SECURITY PARADIGM REGARDING DEFENCE IN SELECTED COUNTRIES

Povzetek Kompleksno varnostno okolje in izzivi sodobnega sveta, s katerimi se vsak dan srečujemo, predstavljajo rdečo nit članka, v katerem trdim, da se mora obrambni sistem kot del nacionalno-varnostnega sistema sodobne družbe nenehno prilagajati izzivom okolja, v katerem deluje. Kajti le njegovo stalno prilagajanje mu namreč omogoča učinkovito odgovoriti na izzive, ki jih prinašajo s seboj procesi globalizacije, tudi na področju varnosti. Izziv predstavlja področje organiziranosti obrambnih sistemov in finančnih virov, ki zagotavljajo njihovo delovanje po posameznih državah. Omenjeno področje je namreč v državah različno urejeno oziroma so se države večinoma različno lotile organiziranja oziroma prilagajanja sistema na izzive sodobnega okolja. Uspešnost njihovega prilagajanja bo merljiva šele čez čas. Ker strateški in usmerjevalni dokumenti določajo tudi preoblikovanje obrambnega sistema Slovenije, je smiselno upoštevati tudi primere dobre prakse in pristope, ki so jih uporabile izbrane države. Kajti le s pravočasnim in celovito izvedenim preoblikovanjem obrambnega sistema se bo zagotovila še učinkovitejša podpora obrambnemu sistemu in v potrebnem obsegu tudi sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Ključne besede *Sodobno varnostno okolje, globalizirana varnost, bruto družbeni proizvod, finančni viri, obrambni sistem, preoblikovanje obrambnih zmogljivosti.*

Abstract A complex security environment and the challenges of modern world encountered every day, represent the main theme of this article. I argue that the defence system, as part of a modern national security system, should continuously adapt to the challenges of its operational environment. Only continuous adaptation will enable it to effectively respond to the challenges engendered by globalisation processes, also in the security domain. The organisation of defence systems and financial resources facilitating their functioning in individual countries are a challenge. The regulation of this subject area varies from country to country, or better, the countries have adopted

different ways to approach organisation and adaptation of the system to the challenges of the modern environment. However, the results of their adjustment will not be measurable until after a while. Since the strategic and guidance papers also define the transformation of the defence system of the Republic of Slovenia, it is sensible to consider the examples of good practice and the approaches adopted by selected countries. Only timely and comprehensive transformation of the defence system will provide a more effective support to the defence system and, to the desired extent, to the system of protection against natural and other disasters.

Key words *Modern security environment, globalised security, gross domestic product, financial resources, defence system, transformation of defence capabilities.*

Uvod Ljudje vidimo in razumemo grožnje različno, odvisno od tega, kje in v kakšnih razmerah delujemo. Tako se v mednarodnem in nacionalnovarnostnem okolju 21. stoletja soočamo z različnimi viri ogrožanja in tveganja varnosti, ki se z geografskega vidika pojavljajo tako na nacionalni, nadsionalni in na globalni ravni (ReSNV, 2010). Gre za kompleksne, soodvisno oziroma neodvisne, sinergične, medsebojno povezljive, največkrat težko predvidljive z multiplikatorskim učinkom in naravo, nosilci pa so večinoma nedržavni subjekti. Na takšno dožemanje sodobnega varnostnega okolja in posledično razumevanje varnosti vplivajo tudi številni procesi, ki so v mednarodnih odnosih tako na regionalni kot na svetovni ravni povzročili vrsto pomembnih premikov, sprožili številne procese in temeljito preuredili politično in tudi varnostno podobo Evrope (Stelle, 2002).

Svoje so, k spreminjajočim se varnostnim tveganjem in grožnjam, dodali tudi globalizacija, univerzalizacija in informacijska revolucija ter posledično visoka stopnja soodvisnosti, ki s svojimi procesi prinašajo tudi vsa tveganja oziroma povečujejo svoj vpliv na stopnjo in posledično tudi na ceno, ki jo zahteva varnost. Torej, večji kot so učinki in posledice globalizacijskih procesov, večja sta raznovrstnost in vpliv sodobnih varnostnih tveganj in groženj na varnost različnih referenčnih objektov. Na podlagi tega lahko povzamem, da sta globalizacija in varnost v medsebojni soodvisnosti in premosorazmernosti. Drugače povedano, višja sta tveganje in ogroženost, višja je cena varnosti, kar pomeni, da se tudi varnost, ne samo v finančnem, temveč tudi v geostrateškem pomenu, posledično vse bolj globalizira in postaja globalizirana varnost.

Zaznavanje in razumevanje varnosti je v sodobni družbi podrejeno spremenjenim oblikam virov ogrožanja, ki razumevanje in preučevanje varnosti premikajo od tradicionalnih, pri čemer je v ospredju varnost države oziroma nacionalna varnost, k sodobnim oblikam preučevanja, ki se nanašajo predvsem na varnost posameznika in mednarodne skupnosti. Varnostno okolje je imelo v preteklosti bolj vojaškopolitične razsežnosti, danes pa je bolj v ospredju širša socialna in kulturno-civilizacijska dimenzija (Grizold, 2005, str. 7).

Vsa ta raznovrstnost procesov in spremljajočih učinkov, tudi varnostnih tveganj, ki jih prinašajo nagle spremembe v družbi, po drugi strani pa tudi nove priložnosti in izzivi so v znamenju nove, sodobne varnostne paradigme sprožili številne neustavljive procese znotraj obstoječih sistemov nacionalne varnosti, ki spreminjajo vlogo države pri zagotavljanju varnosti njenih državljanov oziroma prebivalcev. Prizadevanje za vzpostavitev varnosti je civilizacijska in kulturna kategorija, ki zajema vse vidike varnosti, med drugim tudi gospodarsko, socialno, politično, pravno in obrambno. Lahko rečemo, da pojem varnosti obsega družbene vrednote na regionalni, nacionalni, mednarodni in svetovni ravni (Anžič, 1997, str. 35).

Sodobna varnostna paradigma obravnava varnost v treh temeljnih konceptualnih okvirih, in sicer kot individualno, nacionalno in mednarodno varnost. Če je individualna potreba po varnosti, ki jo čuti posameznik, zagotovljena in tudi zadovoljena, so mu omogočeni kakovosten razvoj, obstoj ter delovanje v družbi in naravi (Brezovšek in Črnčec, 2007, str. 17). Varnost je zato družbeni fenomen, ki se nanaša na vse entitete, tako na posameznika kot na vse organizacijske oblike združevanja in povezovanja na kateri koli ravni, v katere se vključuje. Sodobna varnostna razprava je tako danes usmerjena predvsem na tri varnostne referenčne objekte, ki so: na koga se varnost nanaša, kdo oziroma kaj to varnost ogroža in seveda katere varnostne mehanizme uporabiti za zagotovitev ustrezne stopnje varnosti (Liotta v Svete, 2005, str. 55).

Postmoderni ali bolj kompleksni pristopi obravnavanja varnosti, kjer se v razpravo o varnosti začnejo uvrščati tudi nedržavni akterji, je zaslediti v začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Vendar pa novo oziroma sodobno razumevanje varnosti lahko pripišemo koncu hladne vojne in procesom v mednarodni skupnosti, ki so sledili, ko se med referenčnimi objekti vse bolj izpostavljata človek in njegova varnost. Vse bolj legitimne pa so postajale tudi razprave o varnostnih subjektih, varnosti kot emancipaciji, nevarnostni dilemi, družbeni in človekovi varnosti ter družbi tveganja (Newman v Svete, 2005, str. 57). Omenjene bolj kompleksne varnostne opredelitve je treba razumeti kot posledico naglega družbenega razvoja in spremenjenega mednarodnega okolja ter spremenjenega tradicionalnega koncepta ogrožanja.

Veliko število referenčnih objektov nas lahko vodi do ugotovitve, da v sodobnih varnostnih študijah ne moremo govoriti o konsenzu in kdo so referenčni objekti, saj med njimi obstaja prevelika prepletenost in soodvisnost, prav tako pa ne moremo določiti virov ogrožanja na samo določen referenčni objekt. Poleg tega je treba upoštevati, da referenčni objekti niso nujno samo objekti ogrožanja, ampak so lahko tudi potencialni viri ogrožanja drugim referenčnim objektom. Na podlagi tega lahko sklepam, da je to obdobje zaznamovano s povečanjem števila nevojaških virov ogrožanja, hkrati pa tudi s povečanjem števila referenčnih objektov, ki so potencialno ogroženi. Nova razumevanja varnosti in njenega ogrožanja bodo v prihodnje lahko nastajala le zaradi povečanja števila referenčnih objektov in ne toliko zaradi virov ogrožanja, pa naj bodo dejanski ali zaznani.

Za zagotavljanje varnosti je torej treba zagotoviti tudi finančne vire, ki pa jih v sodobnem spreminjajočem se okolju množično primanjkuje oziroma ne moremo govoriti o njihovi sorazmerni porazdelitvi. Eden od razlogov za takšno stanje je tudi globalizacija, za katero Lechner (2009, str. 15–16) pravi, da je »proces, v katerem se vse več ljudi povezuje na najrazličnejše načine na velikih razdaljah. Nanaša se na transplanetarne in zadnje čase vedno bolj supraterritorialne povezave med ljudmi, kar vključuje zmanjšanje meja pa vse do transsvetovnih družbenih stikov«.

Eno od oblik globalizacije, ki je v tesnejši povezavi s finančnimi viri, predstavlja ekonomska globalizacija. Bhagwati (2004, str. 3) je ekonomsko globalizacijo opredelil kot obliko integracije nacionalnih gospodarstev v mednarodno gospodarstvo s pomočjo mednarodne trgovine, menjave in proizvodnje, neposrednih tujih investicij, kratkoročnih pretokov kapitala, mednarodne migracije delovne sile in prenosa tehnologije. Takšno razumevanje globalizacije pomeni močan poudarek na ekonomski učinkovitosti, novih znanjih in idejah, tržnem vedenju in ravnanju, globalni tržni konkurenci, spodbujanju neposrednih tujih investicij in učinkoviti alokaciji proizvodnih dejavnikov.

Globalizacijo razumemo tudi kot liberalizacijo, pri čemer gre za procese mednarodnega ekonomskega povezovanja, v katerih so politične ovire za trgovanje in investicije v globalni ekonomiji med državami odpravljene. Povezuje pa se tudi s pojmom deterritorizacije v smislu reorganizacije družbenega prostora, ki ga ne obvladuje več teritorialni prostor oziroma teritorialne meje, kar pomeni zniževanje trgovinskih ovir, hkrati pa napredek v transportu, pretoku virov in kapitala¹, storitev, tehnologije, idej, informacij in komunikacij, kar omogoča razpršitev dejavnosti po vsem svetu in ustvarjanje ekonomije obsega (Kovač in drugi, 2008, str. 54).

Ekonomska globalizacija ni nezadržen oziroma nepovraten proces in njen vpliv ni kratkotrajen. Povzroča namreč dolgoročne strukturne spremembe v svetovnem gospodarstvu, še posebej v naravi in obsegu integracije različnih dejavnikov, vlaganj in končnih trgov. Večina teoretikov (Kovač in drugi, 2008, str. 59) meni, da ekonomska globalizacija postavlja nove izzive pred nacionalno državo. Hitro rastoči trgi so ponekod povzročili, da so nacionalne države že izgubile oziroma počasi izgubljajo primat, svojo moč in avtonomijo ter imajo vse manj nadzora in vpliva nad družbenimi in ekonomskimi procesi na svojem tradicionalnem prostoru. Liberalizacija, privatizacija in deregulacija namreč spreminjajo tradicionalno vlogo nacionalne države. Tudi po mnenju Rizmana (2001, str. 31) lahko na dolgoročno preživetje in razvoj računajo samo tiste nacionalne države, ki so se pripravljene

¹ Negri in Hardt (2009) menita, da danes v svetu gospoduje finančna industrija, pri čemer so finance »življenjska tekočina« proizvodnje, razvoja in izkoriščanja industrijskega dela in se tako izogibajo demokratičnemu nadzoru. Po njunem mnenju so danes finance absolutistični sistem, finančni trgi pa popolnoma superiorni, nedotakljivi in samoregulirajoči. Realno razmerje moči utemeljuje tudi s tem, da je finančna agencija Standard&Poor's, ki sledi finančnim tokovom in spremlja vrednost obveznic, med drugimi tudi ZDA, zagrozila z znižanjem ratinga obveznic ameriškega javnega dolga oziroma njihovim razvrednotenjem. Zanimivo je tudi njuno razmišljanje o kapitalizmu, ki je na začetku šel skozi prvobitno akumulacijo, v kateri je država služila kapitalu. Pozneje je prišlo do poistovetenja kapitala in države oziroma družbene ureditve. Danes pa se je kapital močno dvignil nad državo in vzpostavlja svoj neodvisen sistem, urejata pa ga finančni trg in ustvarjanje finančnih instrumentov.

prilagoditi in modernizirati tako v svojem notranjepolitičnem kot tudi v mednarodnem prostoru. Stari tip nacionalnih držav v sodobnem mednarodnem okolju namreč ne more obstati, saj sodobni izzivi zahtevajo drugačne okvire delovanja nacionalne države.

V tako kompleksnem, dinamičnem, soodvisnem, podvrženem nepredvidljivim spremembam z globalnimi razsežnostmi, sodobnem mednarodnem varnostnem okolju, upoštevajoč raznovrstnost in multiplikativnost sodobnih virov ogrožanja in tveganja varnosti, si nobena država ne more več zagotavljati svoje nacionalne varnosti povsem samostojno in neodvisno od drugih. Tudi z vidika omejenih finančnih virov za razvoj potrebnih vojaških zmogljivosti je nujno povezovanje in partnersko sodelovanje ter večnacionalno sodelovanje v različnih projektih. Temu se ni mogla izogniti niti Republika Slovenija, ki si je leta 2004 z vstopom v EU in Nato, dveh ključnih dejavnikov zagotavljanja miru in stabilnosti na evro-atlantskem prostoru, zagotovila vstop v družbo, ki zagotavlja dolgoročno stabilnost, pomoč, sodelovanje in varnost tako na regionalni ravni kot tudi širše.

Dokaz več, da je mednarodno okolje zelo kompleksno in zahteva multidisciplinarni pristop ter stalno prilagajanje novim grožnjam in varnostnim izzivom, je tudi leta 2010 sprejeti novi Strateški koncept Nata. Odločitve na vrhu v Lizboni so bile med drugim povezane predvsem s strukturnimi reformami, transformacijo zmogljivosti, z zavezanostjo načelom ustanovne listine Organizacije združenih narodov ter z nadaljevanjem krepitve odnosov z EU in politiko odprtih vrat zavezništva. V duhu zavedanja o pomembnosti varnostne situacije in kot izhod iz trenutnih razmer je generalni sekretar Nata, A. F. Rasmussen, že leta 2011 na Varnostni konferenci v Münchnu v imenu Nata dal pobudo: *»Zavedam se, da v dobi zmernosti ne moremo porabiti več, toda ne smemo porabiti manj. Torej odgovor je, porabiti bolje in dobiti več za isto vrednost ter tako pomagati članicam zavarovati njihove zmogljivosti in pridobiti nove. To pomeni, da moramo določiti prioritete, specializirati svoje sile in poiskati večnacionalne rešitve. Gledano v celoti, to imenujem Pametna obramba².«*

Vpliv finančnih virov pri uveljavljanju sodobne varnostne paradigme na obrambnem področju s poudarkom na obrambnih zmogljivostih v izbranih državah bo v nadaljevanju predstavljen s pomočjo primerjalne metode, s katero bom prikazal finančne vire, ki jih države namenjajo za delovanje tega področja, ter vplive, podobnosti in razlike, ki jih prinašajo gibanja spreminjanja finančnih sredstev, namenjenih za delovanje obrambnih sistemov. Vpliv in uveljavljanje sodobne varnostne paradigme

² *Angl. SMART DEFENCE. Pobuda je dostopna na <http://www.nato.int/cps/en/natolive/78125.htm>. Kot je razumeti, pri tej pobudi ne gre le za varčevanje, ampak predvsem za bolj učinkovito in smotno oblikovanje zmogljivosti, potrebnih za optimalno delovanje, upoštevajoč razpoložljive finančne vire. Skladno s to pobudo bo združevanju zmogljivosti sledilo tudi zmanjševanje birokratskega aparata in racionalizacija poveljniške strukture, ki je sledila zahtevam po vzpostavitvi robustne strukture poveljevanja in kontrole, s ciljem ohranjanja obstoječe ravni ambicij, prilagodljivosti, optimizaciji in operacionalizaciji procesov delovanja, premestljivosti in večnacionalnosti. S to pobudo je Nato pozval svoje članice ter druge zaveznice k celostnemu pristopu, ki bo kljub nastalim razmeram zagotovil skupno in učinkovito delovanje zavezništva tudi v prihodnje. Omenjeno pobudo razumemo kot odgovor na trenutne gospodarske razmere in zniževanje obrambnih proračunov, ki posledično ne dopuščajo podvajanja obrambnih zmogljivosti.*

bo najboljše razviden iz prikaza trendov zagotavljanja finančnih virov, ki se namenjajo za gradnjo in operabilnost obrambnih zmogljivosti v izbranih državah. Analiza in sekundarna interpretacija statističnih rezultatov bo predstavljala pomembno kvalitativno metodo, s katero bom različne statistične podatke iz domačih in tujih virov ustrezno analiziral. V povezavi s predhodno navedeno metodo bom uporabil tudi analitično-sintetično metodo, s katero bom podrobneje analiziral različne pisne vire in poskusil s primerjalno analitičnim pristopom poiskati skupne točke in jih tudi ustrezno ovrednotiti.

Skozi ves članek pa bosta nedvomno nepogrešljiva induktivni način raziskovanja, ki bo uporabljen pri sklepih, povzetkih in osebnih razmišljanjih, s katerimi bom postavil v celotno analizo nekaj ključnih ugotovitev, in deduktivni način raziskovanja, ki bo uporabljen predvsem v vsebinskem delu.

Na podlagi tehtnega premisleka in v smislu doseganja relevantnih ter primerljivih rezultatov³ sem za primerjavo izbral te države:

Tabela 1:
Izbrane države

Zap. št.	Država	Sosednja država	Članica Nata	Nevtralna država	Obvezno služenje vojaškega roka
1.	Republika Avstrija	X		X	X
2.	Republika Italija	X	X		
3.	Republika Madžarska	X	X		
4.	Republika Hrvaška	X	X		
5.	Republika Slovenija		X		

Iz izbranih držav je razvidno, da gre za štiri sosednje države in Slovenijo, od katerih so Italija, Hrvaška in Madžarska članice Nata in imajo poklicno vojsko, medtem ko ima Avstrija status nevtralnosti in še vedno obvezno služenje vojaškega roka.

Za primerjalno analizo navedenih držav je izbrano obdobje od leta 2005 naprej, po tem, ko je Slovenija leta 2004 postala polnopravna članica EU in zveze Nato. Podatki o različnih kazalnikih v izbranih državah so pridobljeni iz The Military Balance 2005–2012⁴ (The International Institute for Strategic Studies (IISS)), ki se

³ Dobljeni rezultati bodo zaradi lažjega in pravičnega razumevanja predstavljeni v grafični podobi. Po zaključeni raziskavi oziroma zbiranju kvantitativnih podatkov iz izbranih medsebojno primerjanih držav bo sledila njihova smiselna ureditev v preglednice in grafikone, obdelava z različnimi metodami ter njihova interpretacija.

⁴ Na primeru višine BDP v USD Avstrije bom prikazal razlike, ki se pojavljajo pri zbiranju podatkov iz različnih virov. Po podatkih IHS Jane's Defense & Security Intelligence & Analysis je BDP: 370 mlrd., CIA The World Factbook: 376,8 mlrd., Global Finance: 405,6 mlrd. Razlike se torej gibljejo v razponu 1,8 in vse do 9,5 odstotka. Iz prikazanega lahko zaključim, da se razlike pojavljajo glede na institucijo, ki podatke zbira, predvsem v smislu uradna torej državna : zasebna. Omenjena trditev velja tudi za vse druge države, ki so bile zajete v primerjalni analizi.

je pri zbiranju podatkov izkazala za najbolj verodostojno, transparentno in primerljivo, medtem ko so podatki o trendu obrambnega proračuna⁵ za obdobje 2010–2015 in strukturi obrambnega sistema izbranih držav pridobljeni iz IHS Jane's: Defence & Security & Analysis. Podatki o finančnih kazalnikih so v Military Balance navedeni v USD, vendar sem jih zaradi lažje primerjave med izbranimi državami predstavil v evrih⁶.

Ključni finančni kazalniki, ki bodo prikazani in analizirani, so: bruto družbeni proizvod v znesku – BDP, bruto družbeni proizvod *per capita* oziroma na prebivalca v evrih (izraženo v 1000) – BDP pc, višina obrambnega proračuna v evrih – OP in višina obrambnega proračuna v odstotkih BDP – OP (%).

1 VPLIV FINANČNIH VIROV NA OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE AVSTRIJE

Nosilec izvajanja obrambne politike Republike Avstrije je ministrstvo za obrambo in šport (v nadaljevanju MO), ki je poleg nacionalne obrambe odgovorno tudi za avstrijsko zvezno vojsko. Vrhovni poveljnik avstrijskih oboroženih sil je po ustavi predsednik države. Avstrijske oborožene sile predstavlja avstrijska zvezna vojska (v nadaljevanju AZV).

Na podlagi analize ključnih finančnih kazalnikov obrambnega sistema Avstrije, ki zagotavljajo izvajanje njegovega poslanstva in nalog, predstavljam te ugotovitve.

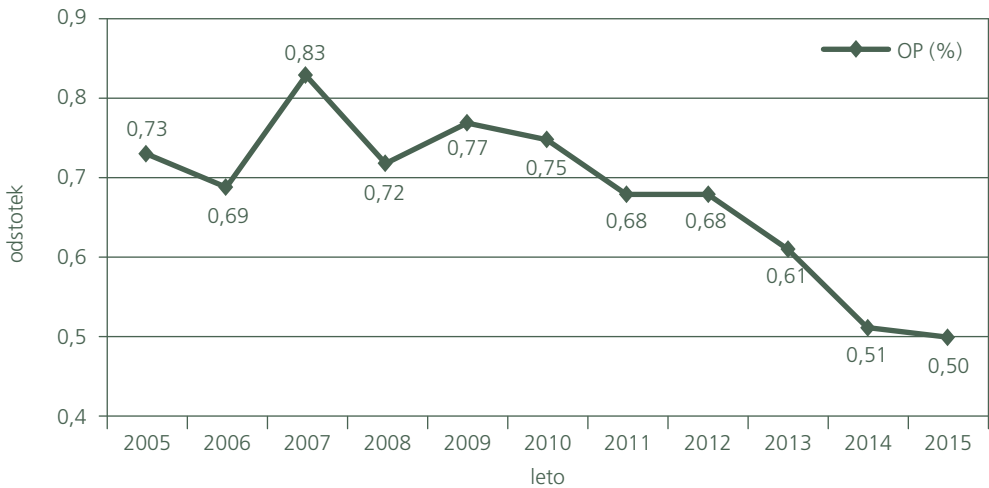
Tabela 2:
Ključni kazalniki
obrambnega
sistema Avstrije

Finančni kazalniki	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	245 mlrd.	262 mlrd.	270 mlrd.	282 mlrd.	281 mlrd.	284 mlrd.	301 mlrd.
BDP pc	29,9	32	31,9	34,5	30,5	33,9	36,7
OP	1,81 mlrd.	1, 81 mlrd.	2,25 mlrd.	2,03 mlrd.	2,11 mlrd.	2,12 mlrd.	2,06 mlrd.
OP (%)	0,73	0,69	0,83	0,72	0,77	0,75	0,68

⁵ V Avstriji in Hrvaški je finančno breme za potrebe obrambnega sistema izraženo v obrambnem proračunu, zato bom za ustrezno in enotno primerjavo z drugimi državami upošteval le obrambni proračun in ne obrambnih izdatkov.

⁶ Pri valutni menjavi USD v EUR oziroma državne valute v USD in pozneje v EUR je upoštevano takratno veljavno valutno razmerje, ki je prav tako navedeno v Military Balance. Leta 2005 je bilo valutno razmerje (USD1 = 0,79), leta 2006 (USD1 = 0,78), leta 2007 (USD1 = 0,70), leta 2008 (USD1 = 0,74), leta 2009 (USD1 = 0,67), leta 2010 (USD1 = 0,76) in leta 2011 (USD1 = 0,71).

Slika 1:
Obrambni
proračun
s predvidevanji
za obdobje
2012–2015

Višina obrambnega proračuna je ena od najnižjih med državami članicami EU. Kot je razvidno (slika 1), predvidevanja nakazujejo še dodatno 30-odstotno znižanje (približno 600 mio. evrov) do leta 2015, kar bo znatno otežilo poskuse preoblikovanja avstrijske zvezne vojske v izključno poklicno vojsko. Zaradi skoraj 10-odstotnega znižanja proračuna v obdobju 2008–2010 je prišlo tudi do zmanjšanja mirnodobne sestave, delno tudi na račun zmanjšanja števila vojakov na služenju vojaškega roka. Na obdobje po letu 2010 so predstavljene tudi številne načrtovane zamenjave oziroma modernizacija oborožitvenih sistemov. Zaradi padajočega trenda obrambnega proračuna, po podatkih Military Balance 2012, v ministrstvu za obrambo Avstrije načrtujejo nadaljnje prolongiranje modernizacije oborožitvenih sistemov, zmanjševanje števila pripadnikov avstrijske zvezne vojske v MOM in odprodajo nepremičnin. Načrtovano pa je tudi preoblikovanje vojske.

Prednostne naloge na obrambnem področju, skladne z razpoložljivimi finančnimi viri, so:

1. Kot določajo strateško-usmerjevalni dokumenti, naj bi imel obrambni sistem Avstrije poleg 21.000 pripadnikov mirnodobne sestave še rezervno sestavo s 24.000 pripadniki. Število preostalih zaposlenih na ministrstvu za obrambo in šport pa naj bi bilo 10.000. Torej vse skupaj 55.000.
2. Naborniški sistem bo predvidoma ostal temelj obrambno-varnostne politike, večjo pozornost pa nameravajo nameniti posodobitvi rezervne sestave in služenju vojaškega roka.
3. Poleg tega bodo v prihodnje večjo pozornost namenili sodelovanju z evropskimi partnerji na področju skupnih sil in izkoriščanju skupnih kapacitet, s čimer želijo povečati učinkovitost in zmanjšati stroške v okviru operacij EU in v okviru sodelovanja pri konceptu evropskih bojnih skupin (EUBG).
4. Poslanstvo in naloge avstrijske zvezne vojske naj bi se večinoma preusmerile z varovanja suverenosti (v okviru vojaške obrambe države) na zagotavljanje

pomoči ob naravnih in drugih nesrečah⁷ ter na sodelovanje v okviru evropskega kriznega menedžmenta.

5. Spremembe namembnosti zahtevajo spremembe na kadrovskega področju, na področju opremljanja, predvsem pa na področju prilagajanja zakonodaje, in sicer ustave, zakona o vojski in zakonodaje na področju delovnega prava.

2 VPLIV FINANČNIH VIROV NA OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE ITALIJE

Nosilec izvajanja obrambne politike Republike Italije je ministrstvo za obrambo (v nadaljevanju MO), ki je odgovorno tudi za civilno obrambo in meteorologijo. Vrhovni poveljnik italijanskih oboroženih sil je po ustavi predsednik republike oziroma Vrhovni svet za obrambo, kateremu predseduje predsednik republike. Če bi prišlo do vojne, pa je vrhovni poveljnik predsednik vlade. Italijanske oborožene sile predstavlja italijanska vojska.

Na podlagi analize ključnih finančnih kazalnikov obrambnega sistema Italije, ki zagotavljajo izvajanje njegovega poslanstva in nalog, predstavljam te ugotovitve:

Tabela 3:
Ključni kazalniki
obrambnega
sistema Italije

Finančni kazalniki	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	1370 mlrd.	1470 mlrd.	1550 mlrd.	1610 mlrd.	1510 mlrd.	1560 mlrd.	1590 mlrd.
BDP pc	23,6	25,2	26,7	27,6	26,1	28,1	25,9
OP	14 mlrd.	12,1 mlrd.	12,4 mlrd.	15,4 mlrd.	15,4 mlrd.	15,5 mlrd.	15 mlrd.
OP (%)	1,017	0,82	0,79	0,96	1,01	0,99	0,99

V celotnem primerjanem obdobju, od leta 2005 do leta 2011, je zaznati nihanja v višini 20 % znotraj obrambnega proračuna. Tudi prikazana gibanja (slika 2) ne kažejo na povišanje oziroma se do leta 2015 predvideva še dodatno znižanje na vsega 0,9 % BDP oziroma za padec v višini 10 %. Leta 2011 se je, zunaj obrambnega proračuna, za nemoteno operativno delovanje in javna naročila zagotovilo dodatnih 1,5 mio. evrov finančnih sredstev.

Za potrebe stroškov osebja se namenja 65,4 % obrambnega proračuna, kar posledično zmanjšuje finančne vire za operacije in pripravljenost ter investicije. Posegi v stroške in plače pripadnikov italijanske vojske trenutno niso predvideni. Za usposabljanje in operacije se namenja 10,4 % obrambnega proračuna, kar je znatno manj

⁷ Avstrijska zvezna vojska na tem področju prevzema vse večji pobudo in odgovornost. Vse bolj aktivna pa je tudi pri pomoči ogroženim prebivalcem v obliki zagotavljanja oskrbe in transporta ter pri nalogah iskanja in reševanja ponesrečenih in pogrešanih.

od predvidenih 30 % in se lahko s takšnim padajočim gibanjem ogrozi operativna sposobnost vojske. Pojavlja se dilema, ali bodo posegi v zmanjšanje številčnosti v resnici omogočili posodabljanje vojske. Tudi Italija se srečuje z dejstvom, da je poklicna vojska, ob upoštevanju vseh primerljivih parametrov, občutno dražja od naborniške vojske.

Slika 2:
Obrambni
proračun s
predvidevanji
za obdobje
2012–2015

Poleg tega sta načrtovana še prolongiranje modernizacije oborožitvenih sistemov in nadaljnja odprodaja nepremičnin. Pri tem je treba stalno zagotavljati ravnotežje med posodabljanjem in vzdrževanjem, ki omogočata neprekinjenost tako operativnega delovanja kot naročanja za prihodnost. Zamuda pri katerem koli programu, vzdrževanje ali nova investicija lahko drastično vplivajo na operativnost sredstva, če mu poteče njegova operativna doba brez ustreznega vzdrževanja oziroma zamenjave.

Kljub zmanjševanju obrambnega proračuna se bodo, zaradi spreminjajoče se varnostne situacije⁸, finančni viri, namenjeni za delovanje karabinjerjev, povišali. To pomeni, da se bodo finančni viri znotraj obrambnega sistema prelociali.

Prednostne naloge na obrambnem področju skladno z razpoložljivimi finančnimi viri so:

1. Za potrebe nacionalne obrambe bo Italija kot članica Nata še naprej sodelovala z zavezniškimi silami in si tako zagotavljala interoperabilnost, mobilnost, učinkovitost delovanja in vzdržljivost svojih zmogljivosti.
2. Predvsem zaradi nastale finančne situacije in zaradi pomanjkljivosti v operativni sposobnosti italijanske vojske bo Italija morala v bližnji prihodnosti revidirati

⁸ Povečano število ilegalnih migrantov, pritisk na meje Italije, povišana stopnja koruptivnosti in organiziranega kriminala.

politiko in strategijo obrambnega modela ter obveznosti, izhajajočih iz zavezništev, ob hkratnem upoštevanju nacionalnega interesa.

3. Kljub stalnemu varčevanju in zmanjševanju obrambnega proračuna je treba zagotoviti polno integracijo med nacionalnimi vojaškimi komponentami, ohraniti visok operativni tempo delovanja in še naprej zagotavljati prisotnost ter interoperabilnost z zavezniškimi silami v multinacionalnih operacijah.
4. Po končani reformi naj bi mirnodobna sestava štela 150.000 pripadnikov, kar pomeni 18,4-odstotno zmanjšanje glede na sedanje število.

3 VPLIV FINANČNIH VIROV NA OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE MADŽARSKE

Nosilec izvajanja obrambne politike Republike Madžarske je ministrstvo za obrambo (v nadaljevanju MO). Vrhovni poveljnik madžarskih oboroženih sil je po ustavi predsednik države. Madžarske obrambne sile predstavljajo madžarska vojska⁹.

Na podlagi analize ključnih finančnih kazalnikov obrambnega sistema Madžarske, ki zagotavljajo izvajanje njegovega poslanstva in nalog, predstavljam te ugotovitve.

Tabela 4:
Ključni kazalniki
obrambnega
sistema
Madžarske

Finančni kazalniki	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	86,9 mlrd.	84,2 mlrd.	102 mlrd.	102 mlrd.	93,1 mlrd.	98,8 mlrd.	102,9 mlrd.
BDP pc	8,4	8,4	10	10	9,3	9,8	10,3
OP	1,12 mlrd.	1,01 mlrd.	1,26 mlrd.	1,2 mlrd.	1,24 mlrd.	1,02 mlrd.	1 mlrd.
OP (%)	1,41	1,20	1,23	1,17	1,33	1,03	0,97

V celotnem primerjanem obdobju, od leta 2005 do leta 2011, je zaznati padec obrambnega proračuna v višini 26,9 %, čeprav je v Nacionalni vojaški strategiji, sprejeti leta 2008, načrtovano povišanje obrambnega proračuna za 0,2 % BDP v obdobju 2009–2013. Zaradi občutnega zmanjšanja obrambnega proračuna, kot posledice rebalansa celotnega proračuna, po podatkih Military Balance 2011, na MO Madžarske načrtujejo prolongiranje modernizacije oborožitvenih sistemov¹⁰ v višini 20-odstotnega obrambnega proračuna in odprodajo nepremičnin. Posegi v stroške in plače pripadnikov trenutno niso predvideni.

⁹ V vojni oziroma v primeru konflikta se enote mejne straže, ki štejejo 12.000 pripadnikov, pridružijo sestavi obrambnih sil Madžarske. V mirnodobnem času so te enote v sestavi policije.

¹⁰ Načrtovani so posodobitev letalskih zmogljivosti, nabava novih vojaških vozil in nadgradnja komunikacijsko-informacijskih sistemov.

Slika 3:
Obrambni
proračun s
predvidevanji
za obdobje
2012–2015

Tudi Madžarska se srečuje z dejstvom, da je poklicna vojska, ob upoštevanju vseh primerljivih parametrov, občutno dražja od naborniške vojske.

Prednostne naloge na obrambnem področju skladno z razpoložljivimi finančnimi viri so:

1. Po podatkih iz Military Balance 2012 se v bližnji prihodnosti načrtujejo preoblikovanje oziroma nova organizacijska struktura obrambnega štaba, spremembe v obrambnem načrtovanju, povečanje diplomatskih aktivnosti s partnerskimi državami, preoblikovanje vojaškega zdravstvenega sistema, spremembe pri usposabljanju častniškega kadra, pregled stanja v podjetjih, s katerimi ima MO Madžarske pogodbe za opravljanje različnih storitev ipd.
2. Izhajajoče naloge iz Strateškega pregleda obrambe iz leta 2003 in Smernic za delovanje obrambnega sistema iz leta 2005 ostajajo nespremenjene¹¹.
3. Varčevalni ukrepi v nobenem primeru ne smejo vplivati na pripravljenost za delovanje in izvajanje dolgoročnih načrtov¹².
4. Razvoj kopenske zvrsti zaradi vzpostavitve premestljive brigade in razvoj obveščevalnih zmogljivosti.

¹¹ Naštel bom samo nekaj ključnih: delovanje skladno s V. členom Natove pogodbe, vključno z vojaško obrambo Madžarske in pomoč drugim državam članicam v primeru skupne obrambe; podpora pri izvajanju nalog varovanja meje; podpora države gostiteljice; sodelovanje pri mednarodnih aktivnostih zoperstavljanja terorizmu; podpora predstavnikom civilne oblasti, vključno z nalogami iskanja in reševanja, odkrivanju in uničevanju eksplozivnih sredstev in sodelovanje pri aktivnostih odpravljanja posledic naravnih in drugih nesreč ipd.

¹² Skladno z Nacionalno vojaško strategijo se načrtuje zaposlitev do 3000 pripadnikov, kar bi pomenilo razbremenitev obstoječih kadrovskih virov za izvajanje nalog v MOM. Prav tako omenjena strategija predvideva vzpostavitev prostovoljnega služenja vojaškega roka in sistema prostovoljne pogodbene rezerve, pri čemer bi do leta 2014 podpisali pogodbe s 4000 pripadniki. Prostovoljna pogodbena rezerva z možnostjo vpoklica v primerih vojne in izrednih razmer naj bi postopoma nadomestila sedanjo rezervno sestavo.

4 VPLIV FINANČNIH VIROV NA OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE HRVAŠKE

Nosilec izvajanja obrambne politike Republike Hrvaške je ministrstvo za obrambo (v nadaljevanju MO), ki je poleg nacionalne obrambe odgovorno tudi za hrvaško vojsko. Vrhovni poveljnik hrvaških oboroženih sil je po ustavi predsednik države. Hrvaške oborožene sile predstavlja hrvaška vojska.

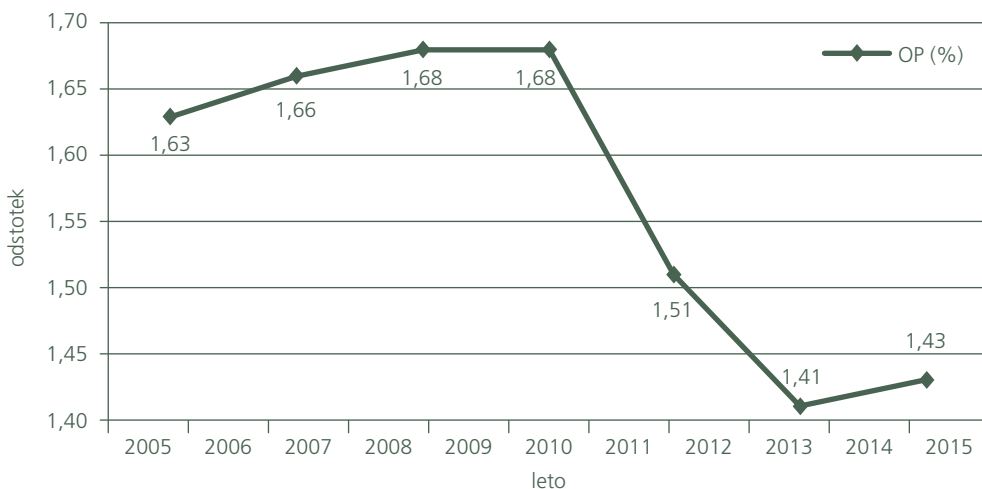
Na podlagi analize ključnih finančnih kazalnikov obrambnega sistema Republike Hrvaške, ki zagotavljajo izvajanje njegovega poslanstva in nalog, predstavljam ugotovitve:

Tabela 5:
Ključni kazalniki
obrambnega
sistema Hrvaške

Finančni kazalniki	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	30,2 mlrd.	33,3 mlrd.	36,3 mlrd.	42,1 mlrd.	45,1 mlrd.	48,1 mlrd.	46,3 mlrd.
BDP pc	6,7	7,4	8	9,4	10	10,4	10,3
OP	494 mio.	555 mio.	612,5 mio.	712 mio.	683 mio.	655,8 mio.	663,8 mio.
OP (%)	1,63	1,66	1,68	1,68	1,51	1,41	1,43

Z začetkom temeljitih reform in z vstopom v Nato bi pričakovali povišanje BDP-ja za potrebe obrambe, cilj naj bi bil 2-odstotni BDP, kot ga predvideva Nato. Vendar je (slika 4) v obdobju 2008–2010 BDP za obrambo padel z 1,68 na 1,41 oziroma za 16 %, kar v nominalnem znesku pomeni skoraj 57 mio. evrov.

Slika 4:
Obrambni
proračun¹³

¹³ Podatkov za obdobje 2012–2015 ni v nobeni strokovni publikaciji.

Zaradi občutnega zmanjšanja obrambnega proračuna kot posledice rebalansa celotnega proračuna, po podatkih Military Balance 2012, na MO Hrvaške načrtujejo prolongiranje modernizacije oborožitvenih sistemov¹⁴, za katero trenutno namenjajo le 5 % obrambnega proračuna, in odprodajo nepremičnin. Posegi v stroške in plače pripadnikov hrvaške vojske, za katere se namenja okoli 70 %¹⁵ obrambnega proračuna, trenutno niso predvideni.

Prednostne naloge na obrambnem področju skladno z razpoložljivimi finančnimi viri so:

1. Tudi po sprejemu v Nato se skladno z dolgoročnim načrtom razvoja nadaljuje posodobitev hrvaške vojske, ki ima za cilj doseganje visoke stopnje povezljivosti in integracije v Nato in EU-strukture.
2. Prenova in dokončanje prestrukturiranja MO v smislu izboljšanja zmogljivosti za upravljanje obrambnega resorja skladno s standardi Nata. Med drugim se predvideva tudi vzpostavitev Poveljstva združenih sil skladno s standardi Nata, ki naj bi bilo odgovorno za celovito integrirano načrtovanje in vodenje operacij.
3. V pripravi so osnutki novih strateških in doktrinarnih dokumentov, kot so nacionalnovarnostna strategija, obrambna in vojaška strategija, posodabljanje dolgoročnega načrta razvoja idr.
4. Nadaljuje se prilagajanje standardom Nata predvsem na področju upravljanja s človeškimi viri in obrambnega načrtovanja. Dolgoročni načrt razvoja 2006–2015 predvideva ukinitvev klasične rezervne sestave in uvedbo prostovoljne pogodbene rezerve v velikosti 6000 pripadnikov.

5 VPLIV FINANČNIH VIROV NA OBRAMBNE ZMOGLJIVOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE

V Republiki Sloveniji je nosilec opravljanja nalog na področjih obrambnega sistema in sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami Ministrstvo za obrambo (v nadaljevanju MO), ki je poleg vojaške obrambe, ki jo izvaja samostojno ali v sestavi zavezništva Slovenska vojska, pristojno tudi za civilno obrambo. V obrambni sistem se z izvajanjem dejavnosti, ki prispevajo k obrambi države, vključujejo tudi drugi državni organi, organi lokalnih skupnosti ter civilnodružbene organizacije, ki so posebnega pomena za obrambo. Predsednik republike je po ustavi vrhovni poveljnik obrambnih sil, ki jih sestavlja Slovenska vojska.

Na podlagi analize ključnih finančnih kazalnikov obrambnega sistema Republike Slovenije, ki zagotavljajo izvajanje njegovega poslanstva in nalog, predstavljam ugotovitve:

¹⁴ Od večjih naročil je načrtovan nakup 12 večnamenskih letal in patrolne ladje.

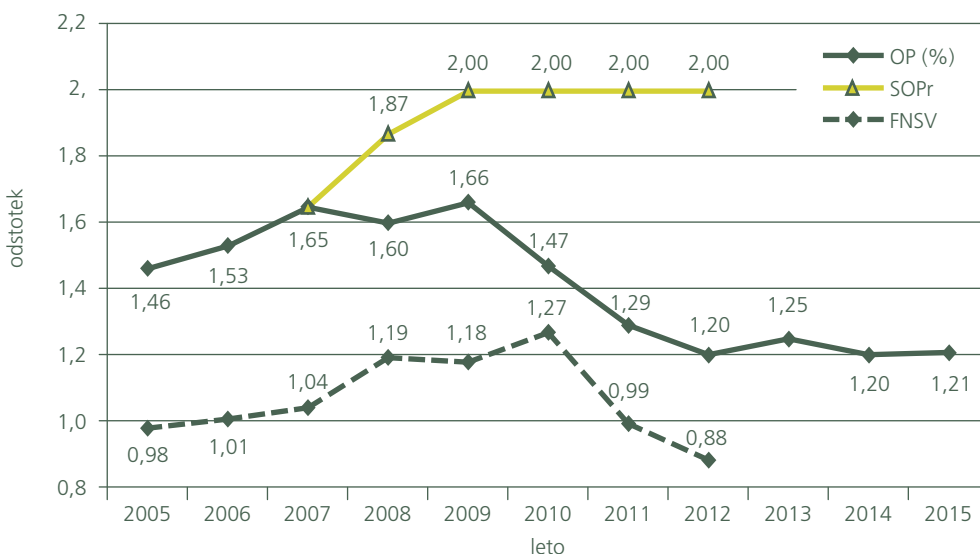
¹⁵ Dolgoročni razvojni načrt za obdobje 2006–2015 sicer načrtuje zmanjševanje teh stroškov, in sicer na največ 50 %.

Tabela 5:
Ključni kazalniki obrambnega sistema Slovenije

Finančni kazalniki	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
BDP	27 mlrd.	29,4 mlrd.	31,6 mlrd.	37 mlrd.	35,4 mlrd.	36,5 mlrd.	35,6 mlrd.
BDP pc	13,3	14,6	15,6	20	17,6	19,6	17,3
OP	396 mio.	452 mio.	525 mio.	593 mio.	589 mio.	537 mio.	462 mio.
OP (%)	1,46	1,53	1,66	1,6	1,66	1,47	1,29

V celotnem primerjanem obdobju je imela Slovenija razmeroma visok BDP s pozitivnim trendom vse do leta 2009, ko je leta 2011 ugotovljala padec obrambnega proračun na vsega 1,29 % BDP oziroma za 22,3 %. Od tega znašajo vojaški izdatki le 0,99 % BDP. Gledano v nominalnem znesku je obrambni proračun leta 2011 skoraj enak finančnim sredstvom, ki so bila namenjena za potrebe obrambe leta 2006. Z zniževanjem proračunskih sredstev se zmanjšujejo tudi finančna sredstva, namenjena za delovanje SV, kar prikazuje diagram finančnih sredstev SV (FNSV). Tudi Slovenijo je doletela gospodarska in finančna kriza, ki je imela vpliv tudi na višino obrambnega proračuna. Smernice ne kažejo na povišanje oziroma se do leta 2014 predvideva še dodatno znižanje na 1,20 % BDP oziroma za dodatni padec v višini 7 %. Od tega bi znašali vojaški izdatki le 0,88 % BDP. Šele leta 2015 naj bi se BDP za obrambo začel postopoma dvigovati, in sicer na 1,21 % BDP, in tako bi se vojaški izdatki dvignili na 0,97 % BDP.

Slika 5:
Obrambni proračun s predvidevanji za obdobje 2012–2015¹⁶

¹⁶ Pri Sloveniji so prikazani načrtovani finančni viri, ki izhajajo iz Srednjeročnega obrambnega programa (v nadaljevanju SOPr) 2005–2010 in veljavnega SOPr 2007–2012, predloga Vlade za rebalans proračuna za leto 2012 ter dodatno še projekcije do leta 2015, ki izhaja iz predloga SOPr 2011–2016.

Padajoča krivulja finančnih sredstev za obrambne namene pomeni za Slovenijo še večjo težavo, saj se je s hitrim prehodom iz delovno intenzivne obvezniške vojske prešlo na finančno intenziven koncept poklicne vojske. To sicer ne pomeni, da je poklicna vojska v nominalnem finančnem smislu dražja od obvezniške vojske, sta pa njeni učinkovitost in operabilnost večinoma odvisni od kakovosti oborožitve in opreme oziroma razpoložljivih finančnih virov za razvoj, izgradnjo in vzdrževanje njenih zmogljivosti. Nadaljevanje negativnega trenda lahko dolgoročno vpliva na vse pozitivne učinke, ki jih obrambni sistem in SV dosemeta s preходом na poklicno vojsko.

Prednostne naloge na obrambnem področju skladno z razpoložljivimi finančnimi viri so:

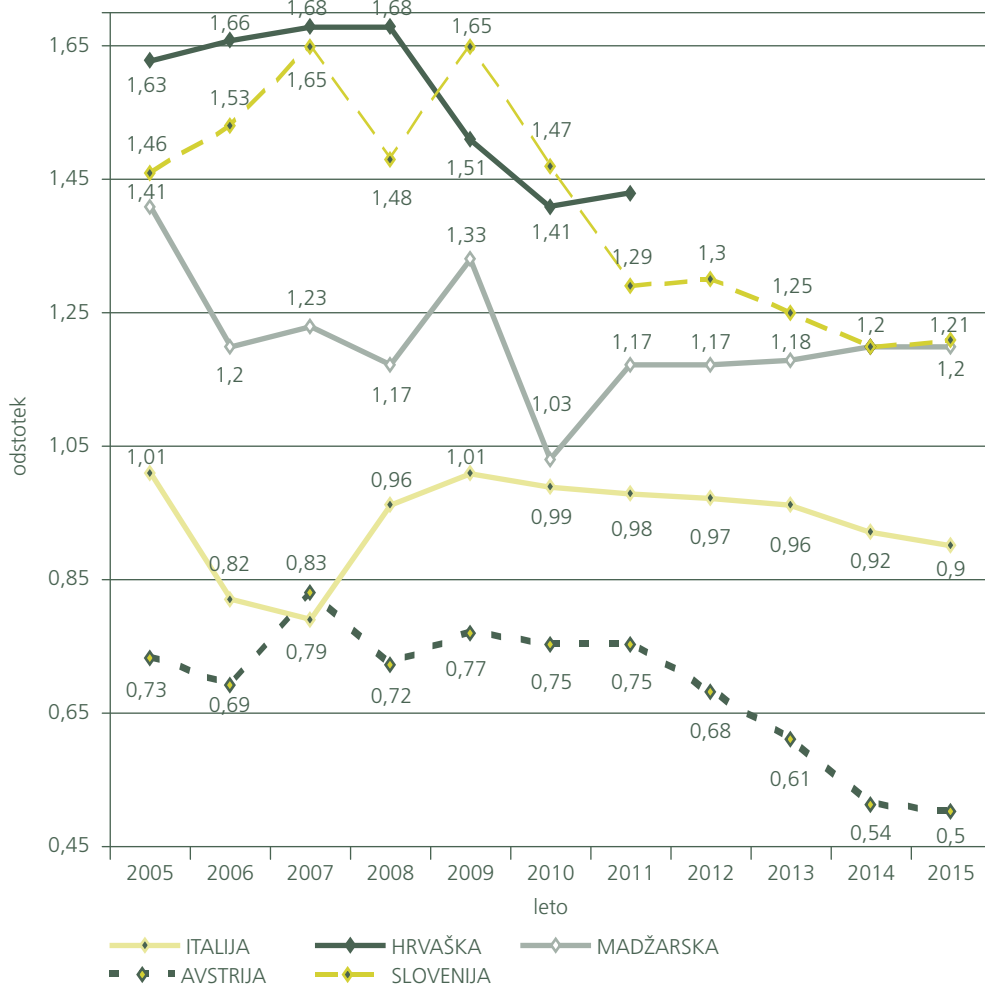
1. Preučiti ambicije in prednostne naloge glede na Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025 ter določiti minimalne standarde zagotavljanja nacionalne varnosti in izvajanja zakonsko določenih nalog.
2. Nadaljevanje reform, tudi v SV, skladno s strateško usmerjevalnimi dokumenti, ter izdelava SOPr 2013–2018. Uporaba celostnega pristopa pri načrtovanju in porabi razpoložljivih finančnih sredstev za razvoj, izgradnjo in vzdrževanje zmogljivosti.
3. Pripraviti izhodišča za pogajanja z zavezništvom glede novega paketa ciljev zmogljivosti. Racionalizirati obseg usposabljanja in mednarodnega delovanja v smislu prilagajanja zunanjepolitičnih in mednarodnih obveznosti Slovenije v povezavi z uporabo SV v mednarodnih operacijah in misijah, skladno z razpoložljivimi, predvsem finančnimi viri. Nadaljevanje integracije v strukture Nata in obrambnega sistema EU ter ostati aktiven dejavnik na področju operacij v podporo miru in stabilnosti ostaja nacionalna prednostna naloga.
4. Ureditev in izpopolnitev sistema kriznega upravljanja in zagotavljanja civilnih zmogljivosti v povezavi z dosedanja ureditvijo civilne obrambe.

V nadaljevanju predstavljam še grafični prikaz analize ključnih finančnih kazalnikov izbranih držav v primerjavi s Slovenijo¹⁷.

Iz grafikona (slika 6) je razvidno, da se je odstotek BDP, ki ga za obrambo namenjajo izbrane države v obdobju 2005–2011, najbolj znižal v tako imenovanih novih članicah Nata. V Hrvaški z 1,63 na 1,43 (14,8 %) in v Madžarski z 1,41 na 0,97 (31,2 %). V Sloveniji je zaznati nihanja, ki so imela do leta 2009 pozitiven trend, nato pa znižanje na 1,29 % BDP (–22,3 %). Italija in Avstrija (0,75 %) sta z nekaj odstotnimi nihanjem ohranili odstotek BDP skozi celotno primerjano obdobje. Avstrija ima sicer najnižji odstotek BDP za obrambni proračun tudi v evropskem merilu. Slovenija pa med izbranimi državami za obrambne namene zagotavlja najvišji odstotek BDP, čeprav je s 462 mio. evrov daleč na zadnjem mestu.

¹⁷ Podatki so povzeti po letnem poročilu MO za leto 2010.

Slika 6:
Obrambni proračun za obdobje 2005–2011 s predvidevanji do leta 2015

Zanimivo pa je opazovati trende gibanja višine (odstotka) obrambnega proračuna do leta 2015. Za večino držav se pričakuje še dodatno zniževanje vse do leta 2014, ko naj bi se krivulja obrnila v pozitivno smer. Za Italijo in Avstrijo se do leta 2015 ne predvideva pozitiven trend oziroma se predvideva le zmanjševanje padanja obrambnega proračuna. Za razliko od obeh držav so v Madžarski precej bolj optimistični, saj napovedujejo zviševanje višine obrambnega proračuna že od leta 2012 dalje. Za Slovenijo se predvideva, da bo krivulja obrambnega proračuna dosegla dno leta 2014, ko naj bi se obrnila v pozitivno smer.

Sklep Poleg splošno znanih ključnih dogodkov, ki so sledili koncu hladne vojne, je smiselno omeniti še konverzijo in obrambno prestrukturiranje, ki sta vzporedno potekajoča procesa, značilna za vse države, ki so pripadale blokovskim zvezam iz hladne vojne. Prav tako ju je zaznati tudi v državah, ki so bile nevtralne oziroma neuvrščene v zunanji politiki v odnosu do obeh nekdanjih blokov.

Vse analizirane države so šle skozi proces obrambnega prestrukturiranja in ga bolj ali manj uspešno končale oziroma ga nadaljujejo. Da gre v resnici za neprekinjen proces, lahko vidimo v vseh državah, saj so reforme obrambnega sistema stalnica v vseh dolgoročnih in tudi kratkoročnih načrtih. Trend reform obrambnih zmogljivosti gre v smeri prestrukturiranja sil iz klasičnih manevrskih enot, namenjenih za obrambo ozemlja, v sodobne, hitro odzivne, prožne, mobilne, premestljive, s sodobnimi oborožitvenimi sistemi opremljene, interoperabilne in v zavezniške strukture integrirane sile, sposobne izvajanja širokega spektra operacij različnih stopenj intenzivnosti, ekspedicijskega in asimetričnega vojskovanja, delovati kot stabilizacijske sile v MOM in tudi zagotavljati vojaško obrambo nacionalnega ozemlja. Pri preoblikovanju predstavljajo sprejeti Natovi standardi eno od temeljnih vodil, s katerimi se zagotavljajo interoperabilnost, robustnost, visoka stopnja zaščite sil in mobilnosti, opremljenost in podpora. Kljub nevtralnosti tudi Avstrija ni izjema.

Ena od pomembnejših ugotovitev je, da se vse države s poklicno vojsko soočajo z znatno višjimi stroški oziroma da je poklicna vojska, ob upoštevanju vseh primerljivih parametrov, precej dražja od naborniške vojske. Stanje pa je poslabšala tudi gospodarska in finančna situacija, ki je še dodatno skrčila finančne vire, in sicer tudi za potrebe delovanja obrambnih sistemov. Skozi primerjalno analizo lahko vidimo, da nobena država ni imuna na posledice krčenja finančnih virov, razlikujejo se samo po načinu oziroma v katerem delu obrambnega sistema pristopajo k racionalizaciji. Gledano v odstotkih se za področje stroškov osebja namenja med 60 in 70 % (in tudi več), za področje operativnega delovanja in pripravljenosti med 20 in 25 %, za področje infrastrukture in opremljanja pa le med 10 in 15 % obrambnega proračuna. Za primerjavo navajam standarde¹⁸ Nata za srednje visoko razvite države, med katere spada tudi Slovenija, ki imajo 50 % finančnih virov za upravljanje, izobraževanje in oskrbo kadrov, 30 % za operativno delovanje in pripravljenost in 20 % za infrastrukturo in opremljanje.

Kot je razvidno iz analize, so najbolj prizadeti/izpostavljeni kadrovske viri oziroma nadaljuje se zmanjševanje mirnodobne sestave ter področje vzdrževanja in nabave oborožitvenih sistemov, pri čemer se večina finančnih sredstev namenja za vzdrževanje obstoječih in vse manj za nabavo novih oborožitvenih sistemov. Nakup in dobava že naročenih sredstev se velikokrat prolongira.

Kljub napovedanim reformam v nobeni od držav članic Nata višina finančnih sredstev za obrambo ne dosega 2 % BDP, kot je bilo dogovorjeno. Predvideva se, da naj bi se krivulja višine obrambnega proračuna obrnila v pozitivno smer šele v obdobju po letu 2013. Glede na to, da gre za predvidevanja, obstaja verjetnost, da se bo negativen trend krivulje nadaljeval tudi v prihodnosti, po letu 2015.

Sedanja situacija na gospodarsko-finančnem in posledično tudi na geopolitično-varnostnem področju je namreč zelo nepredvidljiva. Nepredvidljivost in nejasna

¹⁸ Gre za standarde, katerih zagotavljanje omogoča razvoj interoperabilnih in v zavezniške strukture integriranih zmogljivosti posamezne države članice zavezništva, sposobnih stabilizacijskega delovanja v MOM.

prihodnost delovanja EU, če se omejim zgolj na »staro« celino, ki je nastala med drugim tudi zato, da se najhujši nacionalizmi ne bi nikoli ponovili, bo zahtevala pozorno spremljanje dogajanja v izbranih in drugih državah, med drugim tudi to, na kateri točki se bo trend zmanjševanja finančnih virov za delovanje obrambnega sistema ustavil. Zgodovina nas je do zdaj kar nekajkrat opozorila, da po stopnjevanju krize v gospodarskem oziroma finančnem sektorju pride do krize tudi v političnem okolju, ki lahko vpliva na varnost in stabilnost države ter na notranjo varnostno situacijo. Stopnjevanje napetosti, pojav različnih dejavnikov negotovosti, ki lahko ob zaostrenih notranjih in mednarodnih razmerah povzročijo socialne nemire, nestabilnost ali celo odkrite konflikte, ter morebitna nezmožnost delovanja sistema notranje varnosti posamezne države pa zahteva od političnega vodstva, da za umirjanje razmer popolnoma legitimno uporabi tudi svoje oborožene sile. Morebitno brezciljno oziroma brezmejno zmanjševanje oboroženih sil lahko v kadrovske, finančne in v materialnem smislu privede do nezmožnosti in nesposobnosti njihovega delovanja ne le kot pomoč pri delovanju sistema notranje varnosti v omenjenem scenariju, temveč tudi za njihovo primarno nalogo, torej vojaško obrambo nacionalne države. Prav tako je lahko vprašljiva tudi sposobnost zagotavljanja pomoči in vzdržljivosti delovanja sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Dolžnost držav članic zaveznitva je aktivno sodelovanje na različnih področjih, temelj pa predstavljajo uspešno izvedeni procesi in aktivnosti, najprej na nacionalni ravni. Pri tem država ni izolirana in samozadostna, temveč mora pri zagotavljanju nacionalnih interesov upoštevati tudi različne dejavnike oziroma vplive iz mednarodnega okolja. Še posebno v času zmanjševanja finančnih virov je prav sodelovanje s partnerji zelo pomembno, na kar države članice Nata usmerja koncept Pametne obrambe. Države se različno prilagajajo nastali situaciji, pa vendar je treba, s ciljem varovanja nacionalnovarnostnih interesov, k preoblikovanju obrambnega sistema pristopiti predvsem z učinkovitim delovanjem, za kar je treba zagotoviti celovitost njegove strukture, ustrezno organiziranost, učinkovito upravljanje, vodenje in povečevanje ter kontrolo, ustrezno stopnjo pripravljenosti in odzivnosti ter uravnotežen razvoj zmogljivosti, da bodo države sposobne integriranega in skupnega delovanja v nacionalnem in mednarodnem okolju.

Kot izhaja iz nacionalnih strateških in usmerjevalnih dokumentov ter zaradi zagotavljanja dolgoročne stabilnosti in varnosti bo tudi Slovenija pristopila k izpopolnitvi novih in preoblikovanju obstoječih obrambnih zmogljivosti. Ob upoštevanju predvsem nacionalnih interesov in ciljev bo morala tudi Slovenija svoj obrambni sistem prilagoditi realnim izhodiščem in dolgoročni razpoložljivosti svojih človeških, materialnih in finančnih virov, pri tem pa nedvoumno upoštevati ustavne in zakonsko določene naloge. Sistemske spremembe obrambnega sistema bodo zato morale biti osredotočene na uravnotežen razvoj, vzdrževanje in učinkovitost obrambnih sil in zmogljivosti, s katerimi bomo zagotovili skladnost in pravočasnost odzivanja na sodobne vire ogrožanja in tveganja nacionalne varnosti ter na drugi strani usmerjeni na še večjo povezanost in operativno sposobnost v smislu zagotavljanja svojih zmogljivosti ter delovanja v okviru zaveznitva, predvsem Nata in EU. V tem procesu pa

bodo imeli poleg notranje javnosti ključno vlogo tudi širše družbeno okolje s svojimi pričakovanji in zahtevami ter ključni politični akterji v državi. Nesporno namreč ostaja dejstvo, da se bo le s pravočasnim in celovito izvedenim preoblikovanjem obrambnega sistema zagotovila še učinkovitejša podpora obrambnemu sistemu in v potrebnem obsegu tudi sistemu varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Literatura

1. Anžič, A., 1997. *Varnostni sistem Republike Slovenije*. Uradni list RS, Ljubljana.
2. Bhagwati, J., 2004. In *Defence of Globalization*. Oxford: Oxford University Press.
3. Brezovšek, M., Črnčec, D., 2007. *Demokratska uprava in tajnost podatkov*. FDV, Ljubljana.
4. Grizold, A., 2005. *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*, FDV, Ljubljana.
5. IHS Jane's: *Defence&Security&Analysis*
6. <http://www.janes.com/products/janes/index.aspx>, od 10. 1. 2012 do 1. 2. 2012.
7. Kovač, B., Kešeljevič, A., Kopač, E., Svete, U., 2008. *Zaščita varnostnih interesov Republike Slovenije v luči globalizacije*, šifra: M5-0174. Ciljni raziskovalni projekt Znanje za varnost in mir 2006–2010. MO RS, Ljubljana.
8. Lechner, F. J., 2009. *Globalization: the making of world society*. Chichester, Wiley-Blackwell.
9. *Letno poročilo Ministrstva za obrambo za leto 2010* (št. 0100-16/2011-69, z dne 16. 5. 2011).
10. Negri, A., Hardt, M., 2009. *Commonwealth*, Cambridge: Harvard University Press.
11. Rasmussen, A. F. *Smart Defence*. <http://nato.int.cps/en/natolive/78125>, 5. 12. 2011.
12. *Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije*. Uradni list RS, št. 27/10.
13. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske do leta 2025*. Uradni list RS, št. 99/2010.
14. Rizman, R., 2001. *Globalizacija – Izziv nove družbene paradigme*. *Economic and Business Review*, vol. 3, str. 17–34.
15. Steele, R. D., 2002. *The New Craft of Intelligence: Achieving Asymmetric Advantage in the Face of Nontraditional Threats*. Carlisle, Strategic Studies Institute, U.S. Army war College.
16. Svete, U., 2005. *Varnost v informacijski dobi*. FDV, Ljubljana.
17. *The military balance: The International Institute for Strategic Studies (IISS)*. 2005–2012.
18. <http://www.iiiss.org/publications/military-balance>, od 15. 1. 2012 do 1. 4. 2012.

TRANSFORMACIJSKI IZZIVI ZA VARNOST NA SLOVENSKEM MORJU

TRANSFORMATION CHALLENGES TO SAFETY AND SECURITY AT SLOVENIAN SEA

Povzetek Sodobno varnostno okolje na morju je čedalje bolj večplastno, grožnje pa so nepredvidljive in lahko povzročijo dolgotrajne posledice. Klasična in birokratska organizacija subjektov varnosti na slovenskem morju ne bo mogla dolgo slediti varnostnim izzivom. Ti zahtevajo nove pristope in oblike organiziranja za povečanje zmogljivosti ter učinkovitosti delovanja in racionalizacijo porabe javnih sredstev. Vsestranski pristop, sodelovanje in usklajenost ali pa celo integracija različnih služb varnosti na morju so nekateri odgovori na vprašanja sodobnega varnostnega okolja.

Ključne besede *Pomorska varnost, vsestranski pristop, usklajenost, integracija.*

Abstract Modern security environment and threats at the sea are increasingly complex, unpredictable and with possible long - term consequences. Classical, bureaucratic organization of different safety and security services responsible for Slovenian Sea will no longer be able to follow the modern security challenges. They require new approaches and forms of organization. The main aim is to increase capabilities, efficiency and effectiveness of operations and at the same time to achieve rationalization in funding. A comprehensive approach, cooperation and coordination or even integration of the various sea safety and security services may be the answer to the modern security environment.

Key words *Sea safety and security, a comprehensive approach, coordination, integration.*

Uvod Za Slovenijo je morje izjemnega gospodarskega, političnega in vojaškega pomena. Pristanišče Koper omogoča s svojim položajem na skrajnem severnem delu Jadranskega morja idealne možnosti za gospodarski razcvet slovenske obale in notranjosti države. Slovensko morje daje izhod na morje številnim srednjeevropskim

državam. Tako je bilo pristanišče Koper za Avstrijo prvo pristanišče po pretovoru leta 2010, ko je pretovorilo 33 odstotkov vsega avstrijskega blaga, ki se prevažata po morju (<http://www.verkehr.co.at>, 10. junij 2011). Pomembno je, da ga znamo in zmoremo zaščititi bodisi sami ali skupaj z zavezništvom. Je organizacija varnosti na slovenskem morju danes taka, da lahko uspešno kljubuje izzivom časa? Je poraba javnih sredstev za zagotavljanje varnosti na morju dovolj gospodarna? So materialna sredstva in kader ustrezni? Razvijamo koncepte obrambe in zagotavljanja varnosti na morju? To so samo nekatera strokovna vprašanja, s katerimi se bomo morali spoprijeti v času transformacije obrambnega resorja in širšega varnostnega sektorja v prihodnosti. Najprej pa se je treba vprašati, ali je v Sloveniji politična volja za korenite reforme, da bi lahko govorili o transformaciji obrambe in vojske, kot jo poznajo v zahodnih državah, ter celotnega varnostnega sektorja, kar bi zahtevalo celovito prenovno javne uprave. Podbregar pravi, da ima okolje, v prvi vrsti je to slovenska politika, zelo kampanjski odnos do Slovenske vojske in se je malokrat pripravljena spoprijeti z njenimi potrebami razvoja, ki pa so ne nazadnje stalnica vsake vojske.

Slovenska vojska je v preteklosti uspešno sledila izzivom tranzicije in dosegla cilje na več področjih. Posebej velja omeniti uspešno zmanjševanje organizacijske strukture in njenega kadrovskega potenciala, da bi izboljšali učinkovitost delovanja, pri tem pa je ohranila jedro sil in zmogljivosti, ki lahko skupaj z zavezniki uspešno kljubujejo izzivom sodobnega varnostnega okolja (Šteiner, 2010). Tranzicijsko obdobje so uspešno prebrodile tudi pomorske sile, ki danes obsegajo približno 1,3 odstotka celotne kadrovske sestave Slovenske vojske. Praktično iz nič v času osamosvojitve države leta 1991 je po 20 letih nastal zavidanja vreden subjekt varnosti na slovenskem morju, 430. mornariški divizion. Enota se je večkrat preoblikovala skladno s koncepti razvoja SV in upoštevanjem izzivov varnostnega okolja. Zadnje preoblikovanje je bilo leta 2010, ko je enota pridobila novo večnamensko ladjo TRIGLAV11.

Današnje grožnje na morju so veliko bolj nepredvidljive in intenzivnejše kot pred 20 leti, po učinkih pa so lahko dolgotrajne, saj lahko povzročijo škodo, ki je ni mogoče odpraviti v več letih ali celo desetletjih. Zato je z varnostnega vidika pomembno razvijati take zmogljivosti in organizacijo na morju, da bo mogoče grožnje pravočasno zaznati in hkrati učinkovito ukrepati ter omejiti ali odstraniti nevarnost. Po drugi strani moramo vedeti, da danes ni mogoče razvijati zmogljivosti samo za eno vrsto groženj ali samo za varovanje svojega »vrtička«, temveč bo treba pristopiti k razvoju večnamenskih sil, ki bodo sposobne delovati v okviru koncepta vsestranskega pristopa k zagotavljanju varnosti na morju v celotnem spektru. Podbregar trdi, da prihaja čas visoko izurjenih, kompetentnih voditeljev in reševanja groženj ter kriz brez izgube dragocenega časa za usklajevanje (Podbregar, 2011). Treba bo imeti razpoložljive sile, organizirane v fleksibilno strukturo z jasno opredeljenimi postopki, tehnološko sodobno opremljene, med seboj povezane, s profesionalno usposobljenim kadrom, sposobnim medsebojnega sodelovanja doma in zunaj nacionalnih meja.

1 MORJE IN VARNOSTNI IZZIVI

1.1 Večplastnost globalnega varnostnega okolja

Mir, varnost, stabilnost in razvoj postajajo vedno bolj povezani in zahtevajo povečano medsebojno sodelovanje ter usklajevanje tako držav in mednarodnih organizacij kot tudi drugih nedržavnih sodelavcev na različnih področjih. Na mednarodno varnostno okolje bodo v prihodnje vplivali predvsem podnebne spremembe, neugodna globalna demografska, finančna, gospodarska in socialna gibanja, omejenost naravnih in drugih strateških virov, nenadzorovano trgovanje z občutljivi materiali ter storitvami, poglobljanje razlik med bogatim in revnim delom sveta, obstoj kriznih žarišč, pojav po obliki in naravi novih konfliktov ter različnih učinkov globalizacije. Stalen vir ogrožanja so tudi naravne in druge nesreče, katerih intenzivnost in pogostost se zaradi podnebnih sprememb ter čezmernega obremenjevanja okolja povečujeta.

1.2 Sodobne varnostne grožnje na morju in odzivi nanje

Morske poti so še zmeraj najcenejše, zato množično izkoriščane, obenem pa zelo občutljive na sodobne grožnje. Grožnje na morju lahko delimo po obsegu na nacionalne, nadnacionalne in globalne, po izvoru pa na vojaške, nevojaške in grožnje naravnih nesreč. Danes ocenjujemo, da so vojaške grožnje minimalne, niso pa izključene. Meja med ukrepi in potrebnimi silami za odvracanje groženj se je skoraj izbrisala. Morje postaja življenjski prostor za človeka, po njem danes plujejo tankerji z nafto, potniške in druge ladje, na katere se lahko vkrcra 5000 in več potnikov, zato lahko predstavljajo za pirate in teroriste izredno privlačne cilje.

Nato obravnava terorizem kot eno izmed ključnih groženj sodobnega časa, kar je bil glavni razlog za začetek Natove operacije Active Endeavour v Sredozemlju. To je edina Natova operacija do zdaj, ki poteka na podlagi 5. člena Washingtonske pogodbe kot znak solidarnosti do ZDA po terorističnem napadu 11. septembra 2001 ([http://www.manp.nato.int/operations/Active Endeavour/](http://www.manp.nato.int/operations/Active%20Endeavour/), 16. maj 2011). Slovenija trenutno nima pomorskih sil, s katerimi bi lahko sodelovala v operaciji, lahko pa aktivno sodeluje na obveščevalnem področju tako, da z zavezniki izmenjuje podatke o morebitnih grožnjah na morju (share the information). Če je še do nedavnega veljalo načelo »need to know«, se to spreminja v načelo »need to share« (Maritime security: NATO and EU roles and coordination, <http://www.nato-pa.int>, 2. junij 2011).

Piratstvo v sodobni obliki se je začelo pojavljati v začetku 21. stoletja v Indijskem oceanu v bližini somalijskega roga. Somalijski pirati danes uporabljajo primitivna plovila in oborožitev za zaustavljanje velikih tovornih ladij ter ugrabitev posadk zaradi izsiljevanja visokih odkupnin. Kljub preprosti taktiki so povzročili dvig zavarovalnih premij tovora na morju in veliko gospodarsko škodo. S protipiratsko operacijo Evropske skupnosti ATALANTA¹ v Adenskem zalivu je mednarodni skupnosti od leta 2008 kljub razširitvi območja delovanja piratov uspelo zmanjšati

¹ ATALANTA je prva pomorska operacija Evropske unije in se izvaja na podlagi resolucij Varnostnega sveta OZN št. 1814, 1816, 1838 in 1846 iz leta 2008, resolucije št. 1918 iz leta 2009 in z resolucijo št. 1970 iz leta 2010 (<http://www.eunavfor.eu/>, 27. april 2011).

število ugrabitev ladij. Območje piratskih operacij se širi daleč v Indijski ocen tako v smeri Indije in Arabskega zaliva kot tudi vzdolž jugovzhodne obale Afrike (Žabkar, 2011). Nato sodeluje v protipiratski operaciji² s centrom za spremljanje ladij in z vojaškimi plovili, ki izvajajo nadzor in spremljanje ladij na morju.

Evropa je danes tarča številnih ekonomskih in prisilnih migrantov, veliko jih prihaja po morju. Severnoafriški migranti so danes ena takih številčnejših skupin migrantov v Evropi. Zanje so evropske države obljubljene dežele (Lampedusa v Italiji). Njihovo stalno povečevanje lahko vpliva na stabilnost na širšem območju Južne Evrope. Odločitev italijanske vlade aprila 2011, da podeli začasne evropske vizume za migrante iz Afrike, je sprožila oster odziv Francije o izvajanju poostretnih ukrepov nadzora na meji z Italijo. Težavo je treba reševati vsestransko, in sicer v okviru mednarodne skupnosti, v tem primeru EU. Slovenija je ciljna država za številne migrante, večinoma iz balkanskih držav, ki so nastale po razpadu nekdanje skupne države Jugoslavije. Gibanje pritoka migrantov se spreminja in je odvisno od razmer na tem območju ter gospodarstva v Sloveniji. Balkanski migranti za pot v Slovenijo navadno ne uporabljajo morske poti, saj so kopenske poti zanje veliko bolj praktične. Verjetnost pojava in širjenja nalezljivih bolezni dodatno povečuje migracije prebivalstva, naravne nesreče in terorizem.

Sodobna družba je odvisna od neprekinjenosti in zanesljivosti delovanja informacijskih sistemov. Motnje v delovanju teh sistemov zato pomenijo resno grožnjo delovanju javnega in zasebnega sektorja nasploh, predvsem pa ključnih funkcij države in družbe. Zaradi razvejanosti informacijskih in komunikacijskih sistemov, neomejenosti kibernetnega prostora ter težav pri nadzoru nad tem prostorom lahko tudi na morju pričakujemo širitev različnih oblik računalniške kriminalitete, zlasti kibernetnih vdorov in napadov na vladne ter nevladne subjekte, ki jih prostorsko in časovno ne bo mogoče omejiti.

Potresi, vulkanski izbruhi, poplave, cunamiji, viharji in požari spremljajo človeštvo od njegovega obstoja. Danes se pojavljajo še druge nesreče, kot so onesnaževanje zraka, izlitje nevarnih snovi v morje, jedrske nesreče ipd., ki so posledica posega človeka v naravo. Te povzročajo večplastne učinke: ekonomske, okoljske, demografske in tudi politične. Ekonomska logika posegov v okolje, klimatske spremembe in neupoštevanje izkušenj iz preteklosti povečujejo negativne učinke naravnih nesreč. Celotni severni Jadran je morje zalivskega tipa, zato so negativni vplivi posameznih dejavnikov na njegovo kakovost večji kot v globokih in odprtih morjih. Največja nevarnost za onesnaženje katastrofalnih razsežnosti preti od velikih tankerjev, ki plujejo le od 3 do 5 kilometrov od slovenske obale, in iz velikih skladišč nafte, naftnih derivatov ter kemikalij na priobalnih lokacijah. Poleg možnega nasedanja, trčenja, požarov in eksplozij na ladjah obstaja tudi velika nevarnost izlitij pri ladijskih operacijah

² Od 9. oktobra 2008 je Nato sodeloval v protipiratski operaciji ob rtu Horn v okviru operacije *Allied Provider*, tako da je z vojaškimi ladjami spremljal konvoje trgovskih ladij. 17. avgusta 2009 se je začela operacija *Ocean Shield* z isto nalogo, kot jo je imela prejšnja, vendar s celovitejšim pristopom, tako da pripravlja tudi domače zmogljivosti za boj proti piratom (http://www.manw.nato.int/page_operation_ocean_shield.aspx, 18. maj 2011).

natovarjanja ter raztovarjanja tovora ali goriva. Ker obstajajo realne možnosti, da bi do tovrstnih onesnaženj prišlo, je treba dosledno izvajati vse preventivne ukrepe, za kar je potrebna dobro organizirana in opremljena služba, ki bo zagotavljala učinkovito varstvo morja, samostojno ali v sklopu morebitne skupne državne službe, ki bi zagotavljala varnost na morju v najširšem smislu besede.

2 ORGANIZACIJA SUBJEKTOV VARNOSTI NA SLOVENSKEM MORJU

2.1 Podlaga za organizacijo subjektov varnosti na morju

Pomorsko usmerjenost Slovenije je potrdila že prva demokratična Skupščina Republike Slovenije 7. marca 1991 s sprejetjem Resolucije o pomorski usmeritvi Republike Slovenije, s katero ohranja prednosti, ki jih omogoča izhod na Jadransko morje. V resoluciji je med drugim jasno izražena namera Republike Slovenije, da bo vodila gospodarsko in razvojno politiko, ki bo pomorsko usmerjena, zato bo podpirala razvoj koprskega pristanišča in prek njega usmerjenega tranzitnega ter kopenskega prometa, spodbujala širitev stalnih pomorskih poti, zaščitila javni interes na področjih pristaniških dejavnosti, pilotaže, vleke in reševanja in potniškega pomorskega prometa, zagotovila razmere za razvoj tovrstnega ladjarstva, ki bo sposobno poslovati na svetovnem trgu, načrtno spodbujala pridobivanje hrane ter drugih dobrin iz morja in skrbela za pomorsko pravno ureditev skladno z mednarodnimi pravili, zato bo (Resolucija o pomorski usmeritvi RS, Uradni list RS, št. 10/91):

- a) razvila službo ali službe, ki bodo skrbele za nadzor morja in obale na varnostnem, plovnem, ekološkem, sanitarno zdravstvenem ter fiskalnem področju;
- b) uredila varovanje meje na morju;
- c) v sodelovanju s sosednjima obmorskima državama poskrbela za celosten dogovor o pomorskih plovnih poteh in režimih plovbe ter ribolovnih območjih v Jadranskem morju.

Na podlagi določil resolucije lahko sklepamo, da je za Republiko Slovenijo v nacionalnem interesu zagotavljanje varnosti, varnega pomorskega prometa in varovanja morja. Geršak trdi, da so pred Slovenijo izzivi in da mora biti pripravljena na upiranje tako konvencionalnim, še bolj pa asimetričnim grožnjam varnosti z morja ter na morju. Zato mora nacionalnovarnostni sistem Republike Slovenije upoštevati tako vojaške kot tudi nevojaške vire ogrožanja nacionalne varnosti ne glede na njihov izvor. Različni viri ogrožanja so med seboj povezani. Dogodki na nekem družbenem področju lahko učinkujejo tudi na drugem in pri tem vplivajo na povečanje groženj. Taka predstava o ogrožanju zahteva visoko stopnjo prilagodljivosti nacionalnovarnostnega sistema Republike Slovenije. Prav tako je nujno, da se strateško varnostno okolje Republike Slovenije nenehno spremlja, analizira in pravilno ocenjuje, pri čemer je pomembno zavedanje, da je vzroke konfliktnih razmer v mednarodni skupnosti mogoče odstranjevati le s poglobljenim sodelovanjem ter skupnim delovanjem (Geršak, 2008).

2.2 Zmogljivosti za zagotavljanje varnosti na slovenskem morju

Zmogljivosti, ki lahko zagotovijo upiranje grožnjam, so znotraj nacionalnovarnostnega sistema Republike Slovenije predvsem povezane s podsistemi prometne varnosti, notranje varnosti in obrambne varnosti, pri tem pa ne smemo pozabiti na vse preostale podsisteme, kot so okoljski, gospodarski, finančni, zaščitno reševalni pa tudi šolski, ki s svojim sodelovanjem podpirajo učinkovitost primarnih subjektov varnosti na slovenskem morju kot tudi širše v mednarodni skupnosti. Danes izvajajo naloge s področja varnosti na morju (v najširšem pomenu besede): Pomorska policija, Kapitanija, 430. mornariški divizion, Služba za varstvo obalnega morja, Izpostava URSZR, Služba varovanja morja v Luki Koper, Carinski urad Koper in Morska biološka postaja. Vsi subjekti so organizirani po vladnih resorjih ali v okviru gospodarske družbe Luke Koper. S preprosto analizo lahko ugotovimo, da vsi skupaj uporabljajo 31 vodnih plovil. Gre večinoma za manjša plovila, ki ne morejo izvajati nalog v težkih razmerah na morju, ko se običajno pojavijo potrebe po zagotavljanju varnosti (Žnidar, 2011). Zato se upravičeno pojavlja vprašanje o racionalnosti opremljanja subjektov varnosti na morju s takšnimi omejeno zmogljivimi plovili. Izhajajoč iz dejstva na eni strani, da je Slovenija precej majhna pomorska država in na drugi strani pojavljanja sodobnih groženj na morju, ki so vse bolj nepredvidljive, kar zahteva stalno spremljanje situacije ter hitro in učinkovito odzivnost, se je treba vprašati o smiselnosti razdrobljenosti varnostnih subjektov na slovenskem morju.

3 MOGOČI PRISTOPI K ORGANIZACIJI VARNOSTI NA MORJU

3.1 Vsestranski³ pristop k zagotavljanju varnosti na morju

V kontekstu varnostnih izzivov in kompleksnosti groženj v prihodnosti lahko sklenemo, da individualno delovanje subjektov varnosti kjer koli na svetu in tudi na slovenskem morju v prihodnosti ne bo prinašalo zelenih rezultatov, skratka ne bo moglo biti učinkovito ter uspešno, še manj pa racionalno. Nujni bodo sodelovanje, izmenjava informacij, usklajevanje in medsebojna pomoč. Androjna trdi, da smo v Sloveniji sprejeli dvosmerni pristop: na eni strani okrepitev regionalnega in večnacionalnega sodelovanja, na drugi strani pa boljše rešitve in usklajevanje na nacionalni ravni med različnimi ministrstvi ter agencijami (Androjna, 2010).

Eden od mogočih načinov delovanja in povečanja učinkovitosti subjektov varnosti na morju je vsestranski pristop. Lahko je pomemben za uspešnost sodobnih operacij, ki imajo vedno bolj tudi civilno-vojaške in ne le vojaške lastnosti. Obsega skupno načrtovanje in pripravo, redno medsebojno koordinacijo, posvetovanje in delovanje vseh vojaških ter nevojaških akterjev v izvajanju operacij in misij, kar sledi sodobnemu pristopu kriznega upravljanja (US JFCOM, 2008).

³ *Vsestranski pristop (Comprehensive Approach) – v slovenski literaturi se pojavljata še termina celovit in celosten pristop.*

Pomembna področja celostnega pristopa so skupno načrtovanje in izvajanje operacij, učenje iz izkušenj, tesno sodelovanje z nevojaškimi akterji, javna diplomacija ter stabilizacija in rekonstrukcija. Že pri načrtovanju operacij je treba nenehno zbirati informacije in popravljati načrte, vse dokler se operacija ne konča. Dopolnila morajo temeljiti na skrbnem spremljanju in proučevanju učinkov, ki jih imajo naše aktivnosti. V načrtovanju je treba jasno opredeliti, kakšni naj bi bili želeni učinki posameznih aktivnosti, prek katerih dosežemo zastavljene cilje operacije. Poleg tega, da načrtujemo določene aktivnosti, moramo predvideti tudi, kaj želimo s temi dejanji doseči, kakšni so možni učinki, in tudi oceniti, ali so ti učinki takšni, kot si jih želimo. To lahko dosežemo z nenehnim zbiranjem, dopolnjevanjem in analiziranjem vseh pomembnih informacij pred in med operacijo ali misijo, pa tudi po njeni izvedbi. Pri tem je treba omeniti, da je svet preplavljen s podatki in sporočili, da obstajajo različne percepcije pri izbiri podatkov ter da jih je le omejeno število v obliki informacij. Kakovostna in razumljiva informacija v razumljivem obsegu je lahko ključ do povečanja učinkovitosti vsestranskega pristopa pri zagotavljanju varnosti na morju. Poleg izmenjave informacij je za vsestranski pristop pri zagotavljanju varnosti na morju pomembno tudi zaupanje med vsemi sodelujočimi. Prednost vsestranskega pristopa pri zagotavljanju varnosti na slovenskem morju je ta, da niso nujni sprememba zakonodaje in dodatna finančna vlaganja, da bi se učinkovitost povečala. Po drugi strani je treba jasno opredeliti cilje, obvladovati veliko znanja in informacij, enotno razumeti standarde, predvsem pa ustvariti klimo, ki bi aktivirala voljo in potrebe vseh akterjev o sodelovanju v procesih, ki vodijo k doseganju zelenih ciljev. Največja pomanjkljivost takega pristopa je še zmeraj potreba po razvoju mnoštva subjektov varnosti, kar zahteva večja vlaganja v opremljanje in usposabljanje ter tudi manjšo standardizacijo procesov in opreme na eni strani ter voljo za sodelovanje subjektov na drugi strani.

3.2 Koordinacija služb na morju

Na pobudo enega od poslancev Državnega zbora RS je bila leta 2002 ustanovljena vladna medresorska delovna skupina, ki je proučila možnost ustanovitve neodvisne skupne službe za izvajanje nalog na morju ali koordinacijskega telesa, ki bi usklajevalo vse subjekte varnosti na slovenskem morju. Skupina je na podlagi temeljite analize stanja po metodi SWOT⁴ leta 2003 predlagala Vladi ustanovitev koordinacije subjektov na morju, ki je bila tudi formalizirana s sklepom Vlade 31. avgusta 2006⁵. Koordinacija deluje na dveh ravneh, in sicer na strateški ravni kot koordinacija služb na morju, ter na operativni ravni kot operativna pomorska koordinacija. Člani Koordinacije služb na morju so:

- a) Ministrstvo za promet, Uprava RS za pomorstvo;
- b) Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Policijska uprava Koper;
- c) Ministrstvo za okolje in prostor, Agencija RS za okolje;
- d) Ministrstvo za finance, Carinska uprava RS, Carinski urad Koper;
- e) Ministrstvo za obrambo, Slovenska vojska, Poveljstvo sil;

⁴ *Prednosti/slabosti (notranji dejavniki), priložnosti/nevarnosti (zunani dejavniki).*

⁵ *Sklep Vlade št. 37300-2/2006/8, 31. avgust 2006.*

- f) Ministrstvo za obrambo, Uprava RS za zaščito in reševanje;
- g) Ministrstvo za zunanje zadeve, Direktorat za evropske zadeve in politično bilateralno;
- h) Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano.

Za operativno usklajevanje in neposredno izvajanje nalog Koordinacije služb na morju je oblikovana Operativna pomorska koordinacija (OPK), ki jo sestavljajo:

- a) Uprava RS za pomorstvo, Sektor za pomorski promet – kapitanija;
- b) Policijska uprava Koper, Postaja pomorske policije Koper;
- c) Carinski urad Koper, Izpostava Piran in Izpostava Luka Koper;
- d) Agencija RS za okolje, Sektor za vodno območje Jadranskega morja;
- e) Inšpektorat RS za kmetijstvo, gozdarstvo in hrano, Lovska in ribiška inšpekcija;
- f) Slovenska vojska, Poveljstvo sil, 430. mornariški divizion;
- g) Uprava RS za zaščito in reševanje, Izpostava Koper.

Naloge Koordinacije služb na morju in Operativne pomorske koordinacije obsegajo predvsem:

- a) reševanje skupne problematike na morju;
- b) obravnavanje in analiziranje stanja in razmer na morju;
- c) predlaganje ukrepov, ki se nanašajo na izboljšanje razmer na morju z namenom učinkovitejšega in pospešenega opravljanja nalog ter racionalne rabe razpoložljivih tehničnih sredstev, usklajevanje dela med posameznimi organi, ki so vključeni v koordinacijo služb na morju in OPK;
- d) sodelovanje z drugimi organi, ki se ukvarjajo z dejavnostmi na morju;
- e) obveščanje pristojnih organov o problematiki s področja varnosti na morju;
- f) razvijanje in spodbujanje dejavnosti, usmerjene k zagotavljanju večje varnosti na morju, ter dejavnosti, usmerjene k zagotavljanju učinkovitega reševanja in iskanja na morju.

Geršak trdi, da se o sestankih operativne koordinacije vodijo tudi zapisniki. Ugotovil je, da so sprejeti nekateri pomembni sklepi, ki so (Geršak, 2008):

- a) Ministrstvo za notranje zadeve in Ministrstvo za promet pripravita osnutek sporazuma o povezavi policijskega pomorskega radarja z avtomatskim identifikacijskim sistemom Uprave RS za pomorstvo v skupni sistem nadzora pomorskega prometa;
- b) priprava in posredovanje pobud za ustanovitev službe za pomorsko meteorologijo in hidrologijo na Ministrstvu za okolje, ki naj bi pripravilo gradivo za obravnavo na Vladi RS;
- c) ribiški inšpektor pridobi nujne informacije za dostop Uprave RS za pomorstvo in Policijske uprave Koper do sistema za nadzor ribiških plovil;

- d) vzpostavitev enotnega pomorskega informacijskega sistema (EPIS), ki bo združeval podatke iz sistema posameznih državnih subjektov oziroma članov koordinacije služb na morju in vseevropskega pomorskega sistema (SafeSeaNet)⁶.

Vodja Kapitanije Koper Davorin Fantulin pravi, da pester izbor različnih organov iz državnih služb dobro deluje, celo tako dobro, da bi se po našem sistemu zgledovala tudi EU, ki je že poskušala ustanoviti skupno evropsko obalno stražo. Ker pa so sistemi in pravne podlage za nadzor nad morjem posameznih držav članic preveč različni, da bi jih poenotili, so se odločili za podobno koordinacijo služb na morju, kot jo ima Slovenija. Prednosti delovanja koordinacije so zaznane precej hitro, to so možnost formalnega sodelovanja in reševanja problemov varnosti ter varstva na morju na skupnih sestankih, redno medsebojno obveščanje in sprejemanje pobud za izboljšanje varnosti na morju. Iz analize sestankov lahko ugotovimo, da so sprejete nekatere pomembne pobude, ki lahko vplivajo na povečanje učinkovitosti delovanja vseh subjektov varnosti na morju. Večina služb na morju je zadovoljna s koordinacijo ali pa gre pri tem le za ohranjanje obstoječih položajev. Odgovor na eno pomembnejših vprašanj, ali je sedanja organizacija dovolj učinkovita in racionalna, pa še zmeraj ostaja nepojasnen. Pri tem je treba omeniti, da potekajo procesi opremljanja in vzdrževanje sredstev ter usposabljanja kadra popolnoma ločeno po resorjih, kar lahko vpliva tako na stroške in standardizacijo opreme kot tudi učinkovitost skupnega delovanja na morju.

3.3 Integracija subjektov varnosti na morju

Hitro spreminjajoče se strateško okolje in sodobni viri ogrožanja zahtevajo ne samo izmenjavo informacij in usklajevanje, temveč tudi povezovanje. Razprave o ustanovitvi skupne službe na morju, Obalne straže RS, so potekale že v letih 1991 in 1992, ko je pobudo obravnavala Komisija za pomorstvo republiške skupščine, vendar je ta zamrla. Kmalu zatem je bila ustanovljena prva pomorska enota v samostojni Sloveniji, 430. mornariški odred, predhodnica današnjega 430. mornariškega diviziona. Poslanec Državnega zbora RS Aurelio Juri je leta 2002 ponovno sprožil pobudo o ustanovitvi delovne skupine, ki bi proučila možne oblike organiziranja služb na morju. Vladna delovna skupina je v začetku leta 2003 končala svoje delo in pripravila predlog za Vlado RS. Pri tem je ugotovila (http://slovensko-morje.net/sm_staro/obalna_straza.htm, 20. junij 2011):

- a) opremljenost služb na morju je slaba;
- b) kadrovske zmogljivosti so nezadostne;
- c) zakonodaja opredeljuje pristojnosti, odgovornosti in organizacijo po vladnih resorjih, zato službe delujejo razmeroma samostojno;

⁶ *SafeSeaNet je informacijski sistem, ki ga vzpostavlja Evropska unija, z namenom hitre in učinkovite izmenjave podatkov s področja pomorstva med državami članicami. Sistem omogoča izboljšanje odziva pristojnih organov ob nesrečah in nevarnih situacijah na morju, vključujoč iskanje in reševanje na morju, saj omogoča izboljššan nadzor nad ladjami med plovbo in v pristaniščih, izboljšuje učinkovitost pristaniške logistike ter izboljšuje odzivni čas pri operacijah iskanja in reševanja ter olajšuje delo pri zagotavljanju varnosti plovbe, varovanju okolja pred onesnaženjem in odzivu ob onesnaženju morja, ter služi kot pomoč drugim službam na morju, kot so carina, policija, vojska idr.*

- d) združevanje služb bi zahtevalo spremembo zakonov po resorjih oziroma vzpostavitev nove zakonodaje na področju varnosti in varstva na morju;
- e) združevanje struktur v tistem času bi lahko povzročilo zmanjšanje učinkovitosti ali celo razpad služb;
- f) optimalna oblika zagotavljanja varnosti na morju bi bilo usklajevanje služb.

Večina predstavnikov delovne skupine je menila, da gre pri združevanju služb na morju za politični projekt in reševanje Pomorske policije, ki je takrat zares imela tehnične težave s svojimi plovili. Poleg tega je treba omeniti, da so bili takrat prisotni različni interesi ministrstev, predvsem pa vprašanje, kdo bi imel vodilno vlogo v integrirani strukturi služb na morju in tako nadzor nad financami. Avgusta 2010 je poslanec Franco Juri ponovno sprožil pobudo o ustanovitvi obalne straže kot skupne službe za varnost na slovenskem morju. K temu sta ga spodbudila nabava večnamenske ladje Triglav in obravnavanje Resolucije o splošnem dolgoročnem programu opremljanja SV do leta 2025. Pobuda ni bila resneje obravnavana. Kljub številnim političnim pobudam v preteklosti je bila do zdaj najbolj strokovno obravnavana tista iz let 2002 in 2003. Danes je stanje v marsičem drugačno, predvsem pa so se službe kadrovske in materialno okrepile ter organizacijsko utrdile, tako da imajo strokovna jedra, ki lahko uspešno upravljajo procese na področju zagotavljanja varnosti na morju, hkrati pa je bolj dozorela potreba po učinkovitejši in racionalnejši organizaciji varnosti na morju, med katere lahko spada tudi integracija služb. Za to obstajajo vsaj trije vzroki:

- a) na morju deluje veliko majhnih državnih služb, ki so zelo različno organizirane, vodene in opremljene, še zlasti s plovili;
- b) kljub velikemu številu plovil so ta večinoma majhna in imajo omejene zmogljivosti za delovanje v težkih razmerah;
- c) v državi se je pojavila globoka gospodarska kriza, ki je začela načenjati stabilnost države in se že kaže v varnostnem sistemu, najbolj pa to občuti obrambni podsistem oziroma Slovenska vojska.

To je lahko čas za treznejši razmislek in globlje reforme na varnostnem ter obrambnem področju, vključno s področjem varnosti na slovenskem morju, zato je treba ugotoviti, če bi danes integrirana struktura subjektov varnosti in varstva na slovenskem morju zagotavljala večjo učinkovitost ter uspešnost in obenem vplivala na racionalizacijo stroškov delovanja. Pri tem bi lahko izkoristili pozitivne izkušnje in ugotovitve obrambnega resorja v Strateškem pregledu obrambe iz leta 2009 kot tudi izkušnje iz reform varnostnih sektorjev v tujini, predvsem pa izkušnje Nata v transformaciji njenih vojsk ter Natove strukture v celoti. Kot izhodišče za integracijo različnih državnih služb za zagotavljanje varnosti na slovenskem morju bi lahko vzeli nov koncept skupnih zmogljivosti in ciljnih sil, s čimer ne bi posegali v upravne organe ter njihove pristojnosti na morju, hkrati pa bi omogočili oblikovanje skupnih zmogljivosti s skupnim vodstvom. Pri tem bi morali opredeliti pravno podlago za delovanje in odnose med upravnimi organi ter skupnimi zmogljivostmi kot izvršilnim organom. Prednosti take integrirane strukture bi bile večplastne:

- a) v ospredju bi bili cilji, to je učinkovito zagotavljanje varnosti vseh ljudi in materialnih sredstev na morju ter ohranjanje čistega morja;
- b) integrirane zmogljivosti bi imele skupno vodstvo, kar bi poenostavilo sistem vodenja, posledično pa vplivalo na večjo učinkovitost odločanja;
- c) potrebovali bi manjše število zmogljivejših plovil;
- d) plovila bi standardizirali in tako omogočili učinkovitejše upravljanje ter racionalnejše vzdrževanje, skratka vzpostavili bi integrirano logistiko;
- e) poenotili bi sistem izobraževanja in usposabljanja pomorskega kadra, s čimer bi lahko pridobili kakovostnejše učne programe in kader;
- f) zagotovili bi večjo operativnost, še zlasti neprekinjenost delovanja po načelu 7/24⁷, kar bi v mirnodobnem času izboljšalo nadzor akvatorija (vključno z morsko mejo) in pripravljenost za reševanja na morju. Skupna služba bi omogočila načrtovanje operativnih ciklov in nenehno operativnost plovil;
- g) z minimalnimi vlaganji bi zagotovili infrastrukturo za vsa plovila. Danes so plovila privezana na različnih pomolih, pod različnimi pogoji. Večina jih plačuje za najem privezov velike vsote proračunskega denarja;
- h) na morju bi imeli enoten pomorski operativni center, kar bi omogočilo preprostejšo in racionalnejšo povezavo s senzorji (radarji, AIS, sonarji, nočnogledi ...) in oborožitvenimi sistemi.

Integrirane strukture pa ne moremo soditi samo po pozitivnih straneh, temveč je treba ugotoviti tudi njene slabosti in težave, ki so še zlasti:

- a) pravna podlaga, za katero je treba doseči politično soglasje. Dosedanji poskusi so pokazali, da je težko doseči takšno soglasje, tudi če gre za ključna vprašanja nacionalnega interesa;
- b) možno nesoglasje resorjev glede odgovornosti in pristojnosti o upravljanju integriranih zmogljivosti; ustrezná rešitev bi bila status samostojne vladne službe ali pa bi eden od resorjev skrbel za nabavo in vzdrževanje sredstev ter usposabljanje. Po dosedanjih izkušnjah na teh področjih je Ministrstvo za obrambo ustvarilo dober sistem;
- c) negativen vpliv na delovanje na morju v začetni fazi, saj se oprema in standardi usposobljenosti kadra zelo razlikujejo. S preišljenim združevanjem zmogljivosti in načrtnim usposabljanjem kadrov bi lahko vpliv zmanjšali;
- d) orientacija k mirnodobnim nalogam in tako velika verjetnost zmanjševanja vojaških zmogljivosti na morju. Zato je tudi pomembno vprašanje, ali bi vojska spadala v tako integrirano strukturo. Izkušnje iz sveta in tudi lastne izkušnje nam povedo, da imajo mornarice poseben status ter tudi naloge, ki presegajo notranje zadeve, skratka so močan element zunanje politike države.

Sklep Slovenija je ena od manjših pomorskih držav s 46,6 km dolgo obalo, z okrog 180 m² površine in mednarodnim pristaniščem Koper v Tržaškem zalivu na severu Jadranskega morja, ki se najgloblje zajeda v Srednjo Evropo. Tržaški zaliv kot pretežno zaprt zaliv z majhnimi globinami morja ima omejene zmogljivosti za plovbo velikih plovil, že danes pa jih tja pripluje več kot 5000 na leto. Če so klasične

⁷ 24/7 delovanje pomeni neprekinjenost delovanja 24 ur na dan in 7 dni na teden.

vojaške grožnje na morju skoraj izginile, so se danes pojavile nove in bolj intenzivne, kot so orožje za množično uničevanje, terorizem, piratstvo, naftne vrtine, tankerji, jedrska tehnologija, plinski terminali ipd. Razvoj sodobne tehnologije je tako hiter in obsežen, da zahtevanih visokih varnostnih standardov ni mogoče doseči, kar lahko vpliva na večje in dolgotrajnejše posledice za okolje in ljudi. Po drugi strani velik del svetovnega prebivalstva ne more slediti hitremu razvoju, posledično nastajajo nove oblike organiziranega kriminala, ki se izvaja v najkrutejši obliki – terorizmu, usmerjenem proti civilnemu prebivalstvu. Mednarodno pomorsko pravo je pravice in dolžnosti uredilo s konvencijami, kljub temu je praksa pokazala, da vsega ni mogoče rešiti samo s pravili. Narobe pa bi bilo razumeti, da so sodobne varnostne grožnje na morju nerešljive. V resnici je prav nasprotno, saj zahteva stalno in precej hitro spreminjajoče se varnostno okolje fleksibilen in vsestranski pristop ter nenehno usklajevanju interesov. Pri tem morajo sodelovati vsi sodelujoči, tako vladni kot nevladni. Slovenija se zaveda kot pomorsko usmerjena država varnostnih izzivov in tudi tveganj na morju. To dokazujejo slovenska politika, ki z ustvarjanjem razmer za razvoj pomorstva, predvsem s sprejemanjem pravnih podlag in programov, pospešuje razvoj pomorstva ter varnosti na morju, hkrati pa aktivno sodelovanje pomorske stroke pomaga k uspešnemu vodenju in izvedbi projektov na tem področju. Varnost slovenskega morja je eno pomembnejših področjih delovanja, saj predstavlja varno in stabilno okolje na morju veliko prednost za razvoj pomorskega gospodarstva. Na slovenskem morju je formalizirana koordinacija služb, ki delujejo na operativni in strateški ravni. V preteklosti se je pokazala kot primerna oblika sodelovanja in reševanja varnostnih izzivov na morju, pri tem pa ni bila merjena učinkovitost niti ekonomičnost delovanja. Zato bi predstavljala reforma varnostnega sektorja vključno s transformacijo obrambe velik izziv za vse subjekte varnosti, ki delujejo na slovenskem morju. Tuje izkušnje, še zlasti ZDA in drugih Natovih držav, so nam lahko pri tem vodilo. Njihove rešitve moramo kritično presoјati, ne pa jih dobesedno prenašati v slovensko okolje.

Kompleksno sodobno varnostno okolje in potreba po pravočasnih ter kakovostnih informacijah in učinkovitem delovanju zahtevata standardizacijo opreme, procesov ter čim krajšo pot do odločitve. Če sta koordinacija služb na morju in vsestranski pristop k zagotavljanju varnosti ter varovanja na slovenskem morju prva dva koraka na poti k večji učinkovitosti in uspešnosti, je lahko integracija zmogljivosti na morju tisto končno stanje, ki daje odgovor na sodobne varnostne izzive na morju. Združevanje struktur in zmogljivosti na operativni ravni bi lahko vplivalo na zmanjšanje števila plovil in s tem racionalizacijo pri nabavi ter vzdrževanju in poenotenju standardov, po drugi strani pa bi si lahko na ta račun privoščili zmogljivejša plovila, sposobna neprekinjenega delovanja tudi v težkih razmerah na morju, ko je verjetnost ogrožanja varnosti večja.

Literatura

1. Androjna, A., 2010. *Comprehensive Approach to Maritime Security of the Republic of Slovenia*. Bilten SV 10/1, 192–201.
2. *A cooperative Strategy for 21st Century Seapower*, 2007. US Department for the Navy, US Marine Corps, US Coast Guard.
3. Booth K., Wheeler, J. N., 2008. *The Security Dilema – Fear, Cooperation, Thrust*. Palgrave Macmillan, New York.
4. *Časopis Seehafenbilanz z dne 10. junija 2011*, št. 23. <http://www.verkehr.co.at>, 17. junij 2011.
5. Črnčec, D., 2010. *Slovenija v geopolitičnem in geostrateškem okolju 21. stoletja*. Bilten SV, junij 2010 – 12, št. 2, str. 55–56.
6. Geršak, B., 2008. *Mednarodni vidiki zagotavljanja varnosti pomorskega prometa: Študija primera akvatorija Republike Slovenije*. Poljče: PŠŠ.
7. *Maritime Security: NATO and EU roles and co-ordination*, <http://www.nato-pa.int/default.asp?SHORTCUT=2087>, 9. februar 2011.
8. Podbregar, I. idr., 2010. *Informacija kot »bojna« podpora kriznemu odločanju, krizni komunikaciji in delovanju*. Ljubljana: Zavod za varnostne strategije pri Univerzi Maribor.
9. Podbregar, I., 2011. *Talka kampanjskega odnosa politike*. Dnevnikov objektiv z dne 28. maja 2011, str. 6.
10. *Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV do leta 2025*, Uradni list RS št. 99/10.
11. *Resolucija o pomorski usmeritvi RS*, Uradni list RS, št.10/91.
12. *Resolucija o nacionalnem programu razvoja pomorstva Republike Slovenije (ReNPRP)*, Uradni list RS, št. 87/10, z dne 3. novembra 2010.
13. Šteiner, A., 2010. *Med tranzicijo in transformacijo*. Bilten SV, junij 2010, št.12/2.
14. US JFCOM, 2008. *The Comprehensive Approach: A Conceptual Framework for MNE5*. Norfolk: USJFCOM.
15. Žabkar, A., 2011. *Nova žarišča napetosti*. Ljubljana: Predavanje slušateljem 6. GŠŠ.
16. Žnidar, I., 2011. *Zaključna naloga na GŠŠ: Vpliv transformacije obrambnega resorja na zagotavljanje varnosti na Slovenskem morju*. Maribor: PŠŠ.
17. <http://www.stratfor.com/analysis/20110127-somali-piracy-annual-update> (18. marec 2011).
18. <http://www.eunavfor.eu/> (27. april 2011).
19. <http://www.manp.nato.int/operations/ActiveEndeavour/Endeavour.htm#concept> (16. maj 2011).

SISTEM ZNANSTVENE ANALIZE DRUŽBENEGA OKOLJA V PODPORO POVELJEVANJA

HUMAN TERRAIN SYSTEM

Povzetek Zaradi okoliščin, v katerih so se znašle zahodne vojaške organizacije pri izvajanju pokonfliktnih operacij, je bilo nujno najti ustrezne načine obveščevalne priprave bojišča, ki bi zamenjali osredotočenost na nasprotnika z osredotočenostjo na prebivalstvo. Kot del širše reorganizacije in evolucije obveščevalne dejavnosti so oborožene sile ZDA uveljavile koncept družbene geografije, ki vključuje znanstvenike s področja družboslovja. Namen prispevka je predstaviti in osvetliti sistem znanstvene analize družbenega okolja v podporo poveljevanja (HTS) in pomen družboslovnih znanosti ter poudariti vlogo sistema pri podpori bojnemu odločanju. Avtor predstavi dosežke in uporabnost sistema znanstvene analize družbenega okolja na primeru Afganistana ter sklene z ugotovitvijo, da je treba kljub očitnim pomanjkljivostim sistema nadaljevati njegov razvoj, še posebno z večjo udeležbo vseh držav članic Nata.

Ključne besede *Sistem znanstvene analize družbenega okolja v podporo poveljevanja, obveščevalna dejavnost, družboslovne znanosti.*

Abstract Due to the circumstances encountered by western military organizations when executing post conflict operations, the urgent need for more adequate intelligence preparation of the battlefield arose, where the enemy-orientated intelligence should be replaced by a population-centric one. As part of a broad reorganization and evolution of the intelligence community, the US Armed Forces introduced the concept of Human Terrain System based on the active participation of social science academia. The aim of the article is to present the Human Terrain System and the importance of the social sciences, as well as to highlight its importance in support of military decision making. The author uses Afghanistan as a model to demonstrate the system's results and utility. In the conclusion, he argues that, regardless of its obvious shortcomings, the development of the Human Terrain System should continue with special emphasis being put on greater involvement of all NATO member states.

Key words *Human terrain system, military intelligence, social sciences.*

Uvod Uporaba ali bolje rečeno pomoč znanosti pri izvajanju vojaških operacij je vse prej kot inovativna zamisel. Seveda mislimo pri tem na tiste znanosti, katerih predmet proučevanja ni neposredno povezan s proučevanjem vojaškega varnostnega sistema ali geopolitike. Nič nenavadnega ni, če so v raziskovanje in razvoj vojaške varnosti vključeni fiziki, kemiki, strojni in drugi inženirji ter drugi znanstveniki političnih in tehničnih ved, veliko bolj nenavadno se zdi, če je predmet raziskovanja družboslovcev, predvsem antropologov, sociologov, etnologov ipd.

Ker so okoliščine, v katerih potekajo sodobne vojaške operacije, posebne, se je pojavila potreba po vključenosti tudi teh znanstvenih disciplin pri iskanju rešitev za sodobne vojaške konflikte. V nadaljevanju bomo osvetlili sistem znanstvene analize družbenega okolja, ki je poskus oboroženih sil ZDA, da najdejo sistemske odgovore na tem področju.

Razlika, ki jasno loči vključenost in sodelovanje tehničnih ved od družboslovnih znanosti, je v naravi konflikta. Pri konvencionalnem bojevanju je vključenost naravoslovnih in tehničnih ved izjemno pomembna, saj sta prevlada in premoč lastnih sil odvisni od tehnološke premoči, ki v konvencionalnem konfliktu pomeni skoraj neulovljivo prednost. Prav obratno pa je pri nekonvencionalnem, ali kot se je zdaj modno izražati, asimetričnem bojevanju. Že znano dejstvo je, da pri takšnem načinu bojevanja tehnološka premoč skopni in se težišče (Center of Gravity) prenese na družbo samo (Jandora, 2009). Opredelitev, da je cilj vojaških operacij, ki jih zahodne oborožene sile izvajajo na kriznih območjih, pridobiti simpatije (*hearts and minds*) lokalnega prebivalstva, jasno izraža težišče bojevanja. To je predvsem prebivalstvo na konfliktnem območju, ki lahko iz svojih vrst novači številne upornike in teroriste ali pa se vključi v politični in miroljubni proces rekonstrukcije države. Drugače povedano, če je pridobitev simpatij res težišče vojaške operacije, bi izguba težišča pomenila tudi poraz vojaške operacije. Vprašanje, ki neizogibno sledi, je, kaj so zahodne vojaške organizacije naredile, da bi v sodobnih spopadih dosegle deklarirani cilj in zmagale v vojaških operacijah. Pomoč pri iskanju odgovora so oborožene sile ZDA našle v ustanovitvi projekta Human Terrain System (v nadaljevanju HTS) oziroma, kot ga v nadaljevanju priročno poimenujemo, sistemu družbene geografije.¹

1 KAJ JE »HUMAN TERRAIN SYSTEM«

Takoj, ko so vojaške sile Zahoda ugotovile, da se na območjih Iraka in Afganistana spopadajo z drugačnim, še ne proučenim nasprotnikom oziroma, ko je uporništvo, ki je do tedaj skoraj vedno delovalo v senci konvencionalnih sil, postalo glavni in vseobsežni nasprotnik, se je v zahodnih vojaških ustanovah začelo mrzlično iskanje doktrinarnih in praktičnih rešitev, ki bi kar najbolje opremile vojake na terenu in

¹ Kratica HTS se nanaša na ameriški pojem Human Terrain System. Tako kot v vseh drugih jezikih tudi v slovenščini še ni sprejetega prevoda, zato bomo v nadaljevanju namesto sistem znanstvene analize družbenega okolja v podporo poveljevanja uporabljali skrajšani približek prevoda, tj. družbena geografija. V članku Human Terrain ali kako so antropologi pristali v službi vojske avtor uporabi prevod »človeško ozemlje«. Takšen prevod se zdi nekoliko neroden, zato je v prispevku uporabljen prevod družbena geografija, ki pa ni v neposredni povezavi s pojmom antropogeografije, ki ga uporablja geografska znanost.

njihove voditelje za spopad z nasprotnikom in zmago nad njim. Bistvena komponenta vsake rešitve se je nedvomno skrivala v dejstvu, da je treba predvsem upoštevati lokalno družbeno okolje, ki je samo po sebi vzrok in posledica katerega koli uporništvu. In kot je znano, so vojaške organizacije večinoma nepripravljene za delovanje v »civilnem« okolju, oborožene sile ZDA pa po njihovih ugotovitvah še posebej.

Ne preseneča torej, da je poveljstvo ameriške 10. gorske divizije leta 2006 na nadrejene naslovilo zahtevo po podpori na področju razumevanja družbenega okolja.² Okoliščine ne terenu so namreč po eni strani postajale vse bolj kompleksne in nepredvidljive, po drugi pa so vse preveč spominjale na izkušnjo, ki so jo ameriške sile imele v Vietnamu. Odgovor je najprej ponudil Oddelek za študije tujih vojsk³, ki je na podlagi primerljivih zgodovinskih izkušenj in poskusov (Hoehl, 2009, str. 2) proučeval mogoče rešitve in predlagal ustanovitev projekta HTS oziroma družbene geografije. Istega leta je projekt prevzel Center za doktrino in usposabljanje (TRADOC), ki je zamisel za ustanovitev sistema družbene geografije uresničil. Glavna ideja projekta je bila, da se ustanovi skupina znanstvenikov družboslovnih znanosti, ki bi z ustrezno znanstveno metodo pridobila verodostojne podatke o stvarnem stanju ter po skrbni analizi tudi neposredno svetovala poveljujočim pri odločanju.

HTS ali sistem družbene geografije sestavljajo predvsem terenske skupine (angl. Human Terrain Teams – HTT), ki na terenu s svojimi raziskavami in analizami neposredno pomagajo poveljujočim, saj so organizacijsko povsem integrirane v strukturo posamezne enote do ravni brigade. Nad ravno brigadnega poveljstva, torej v divizijah ali regionalnih poveljstvih, delujejo analitične skupine (angl. Human Terrain Analysis Teams – HTAT), ki kot integrirani del poveljstva pripravljajo analize in ocene za poveljnika. Na ravni kriznega območja pa delujejo skupine za usklajevanje (angl. Theatre Coordination Elements – TCO) ter podporni element (angl. Theatre Support Office – TSO). Sistem se organizacijsko zaključi z raziskovalno skupino (angl. Social Science Research and Analysis – SSRA), ki deluje izključno v matičnem okolju, torej je nepremestljiva, po tako imenovanem načelu »reach back«.⁴ Sistem je začel delovati leta 2007, ko so v Irak in Afganistan napoliti prve skupine. V Afganistanu sta začeli prvi dve terenski skupini delovati februarja 2007. Danes je v tam 23 takšnih skupin, ki delujejo na celotnem območju, vključno z analitično skupino, ki delujejo v vseh regionalnih poveljstvih.

Poslanstvo sistema družbene geografije je »/.../ podpirati sprejemanje odločitev na operativni ravni in s tem izboljšati operativno učinkovitost ter ohranjati in izmenjevati

² Glej <http://hts.army.mil/htsAboutBackground.aspx>.

³ Oddelek, natančneje Foreign Military Study Office, je del raziskovalne strukture Ameriške vojske v Ft. Leavenworthu. Ima bogato tradicijo proučevanja zgodovine bojevanja. Ideja za ustanovitev HTS izhaja iz obdobja kolonialnih vojn, ko se je začela tudi antropologija kot znanost vključevati v proučevanje koloniziranih ozemelj. Glej <http://fmso.leavenworth.army.mil/>.

⁴ Načelo »reach back« predvideva delujočo strukturo v domovini, ki s svojim znanjem, opremljenostjo, dostopom do informacij in robustnostjo neposredno podpira »izpostavo« na terenu.

institucionalizirano sociokulturno znanje«. ⁵ Naloge sistema so novačenje ustreznih kadrov in njihovo usposabljanje, naporitev na območje delovanje ter opravljanje relevantnih sociokulturnih raziskav in analiz.

Čeprav je za uspešno delovanje celotnega sistema pomembno delovanje vsakega posameznega člana, je v sistemu družbene geografije ključ do uresničitve poslanstva posebej izpostavljeno delovanje skupin na terenu. Prav to dejstvo je nenavadno, saj navadno od akademskega okolja ne pričakujemo delovanja na terenu, še posebej ne na varnostno tveganih območjih. Posamezno terensko skupino sestavlja pet ali šest posameznikov, tako civilnih kot vojaških oseb. Vodja skupine zagotavlja usklajevanje in nadzor znotraj skupine, poleg tega pa usmerja njeno delo v raziskovanje za posebne operativne potrebe. Poleg vodje sestavljata skupino še eden ali dva družboslovna raziskovalca. Njuna naloga je, da določita ustrezno raziskovalno metodo in cilje, oblikujeta instrumente raziskovanja (vprašalnike, intervjuje itn.) ter izbereta ustrezno metodo zbiranja in obdelave podatkov. Naloga raziskovalnega menedžerja, naslednjega člana skupine, je, da zbere, uredi in shrani pridobljene analize ter posreduje vse izdelke skupine. Pri tem uporablja ustrezno informacijsko tehnologijo. Zadnja dva člana skupine sta analitika družbene geografije, ki vzdržujeta stike z lokalnim prebivalstvom, zagotavljata podpirani enoti celovit pregled nad rezultati raziskav ter izvajata predavanja in usposabljanja za pripadnike podpirane enote.

Podobno so sestavljene tudi skupine na višjih ravneh. Analitična skupina na operativni ravni (HTAT) ter koordinacijska skupina (TCO) prav tako vključujeta vodjo, enega ali dva družboslovna raziskovalca, enega ali dva raziskovalna menedžerja ter enega ali dva analitika družbene geografije. Naloga podpornega elementa (TSO) pa je izključno v logistični in administrativni podpori delovanju sistema.

V svojem bistvu je torej sistem družbene geografije usmerjen k načrtnemu, neposrednemu, temeljitemu in verodostojnemu zbiranju ter obdelavi podatkov in informacij o ljudeh ter njihovi kulturi. Vse te informacije naj bi sestavljale popolno sliko o družbenem okolju, v katerem je posamezna vojaška enota, da bi poveljujoči lahko sprejemal ustrezne odločitve. V zadnjih 20 letih so se namreč poveljujoči v vojaških operacijah in na misijah po svetu naučili, da je treba pri sprejemanju odločitev nujno upoštevati tudi vidik vpliva njihovih odločitev na lokalno prebivalstvo. Že iz delovanja skupin za civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC), ki jih v vojaških strukturah poznamo že vrsto let, je jasno, da so poslušni za posebnosti lokalnega prebivalstva, upoštevanje njihovih interesov in aktivno sodelovanje s prebivalstvom dodana vrednost vsaki odločitvi, kajti s takšnimi odločitvami dosegamo želeni cilj, torej pridobivamo prebivalstvo na svojo stran ter preprečujemo novačenje upornikov. Naloge sistema družbene geografije so tako usmerjene v raziskovanje:

- družbe (nacionalne ali plemenske pripadnosti, zgodovine, virov itn.),
- socialne strukture (življenjskega standarda, izobrazbe, razzslojenosti itn.),
- kulture (navad, verovanja, obredov, vrednostnega sistema itn.),
- jezika (pismenosti, sporazumevanja itn.),

⁵ Glej uradno stran HTS na <http://humanterrainsystem.army.mil/>.

- moči in avtoritete (formalnih in neformalnih voditeljev, tehnik poslušnosti itn.),
- interesov (razvoja družbe, ciljev posameznikov in skupnosti itn.).

Ne preseneča torej, da je sistem družbene geografije umeščen v strukturo obveščevalnih organov, saj takšne informacije sodijo na področje obveščevalne priprave bojišča. Že med razvojem koncepta je bil projekt uvajanja sistema družbene geografije sestavni del TRADOC G2, torej obveščevalnega dela poveljstva, ki je hkrati tudi menedžer celotnega sistema. V strukturi Isafa pa sistem družbene geografije najdemo v tako imenovanem Fusion Cell, nekakšni mešanici ali stični točki civilnih in vojaških obveščevalnih zmogljivosti.

Prav zaradi tega ne smemo sistema družbene geografije zamenjevati ali primerjati z drugimi civilnimi ali civilno-vojaškimi programi in poskusi aktivnega angažiranja med lokalnim prebivalstvom. V primerjavi s civilno-vojaškim sodelovanjem (CIMIC), pri katerem gre za navezavo odnosov z lokalnim prebivalstvom za lažje izvajanje vojaških operacij (Pipenbaher, 2006), ali na primer civilnimi funkcionalnimi strokovnjaki, ki s svojim ekspertnim mnenjem pomagajo sistemu civilno-vojaškega sodelovanja (Grošelj, Fras, Arko, Juvan v Malešič, 2010), je sistem družbene geografije vezan izključno na podporo odločanju poveljujočih.

Vendar pa sistem družbene geografije ni obveščevalna zmogljivost, vsaj v smislu pripadnosti ne. Zanimivost, če ne celo posebnost sistema družbene geografije je ravno v tem, da skupine sestavljajo skoraj izključno civilisti, predvsem diplomanti ustreznih družboslovnih šol s področij antropologije in sociologije. Na teren se seveda vsi pripadniki, ki delujejo na območju operacije, odpravijo oblečeni v vojaške uniforme, oboroženi z osebno oborožitvijo zaradi svoje varnosti in predhodno usposobljeni vsaj z minimalnim vojaškim znanjem, vendar ti ljudje niso izšolani obveščevalni častniki in podčastniki, niso več let preživeli na različnih urjenjih in vajah. Pred tem večina tudi ni imela nikakršnih stikov z obveščevalno skupnostjo, le njihovo področje dela, predvsem pa ugotovitve so navadno rezultat obveščevalnega dela. Če je metoda dela obveščevalcev tudi uporaba prikritih sredstev, so po drugi strani metode družbene geografije izključno javne.

2 ZAKAJ OBVEŠČEVALCI NISO (BILI) DOVOLJ DOBRI

Lahko rečemo, da se je obdobje mirovnih operacij, ki so jih zahodne vojaške organizacije izvajale v 90. letih prejšnjega stoletja, končalo leta 1999 z Natovim posredovanjem na Kosovu. Od takrat je pojem mirovne operacije zamenjal dosti ustrežnejši pojem krizno odzivanje. Bistvena razlika je seveda v naravi konflikta, predvsem pa v uporabi lastnih sil na območjih delovanja. Če gre pri kriznem odzivanju (in pozneje uveljavljenem pojmu operacij in misij) za drugačno, bolj kinetično, obsežnejše, kompleksnejše in robustnejše posredovanje, takšno posredovanje zahteva tudi ustrezno predhodno obveščevalno pripravo bojišča.

Verjetno ni treba posebej opisovati zdaj že zgodovinskega trenutka, ko je takratni ameriški zunanji minister Colin Powell v Varnostnem svetu Združenih narodov vsej svetovni javnosti dokazoval, da ima Irak že razvit sistem orožja za množično uničevanje, ki ga je pripravljen v trenutku tudi uporabiti. Med svojim govorom je celo pokazal fotografije iraških raket in skrivnih lokacij ter s seboj prinesel vzorec antraksa, smrtonosnega bojnega strupa, ki naj bi ga Irak izdeloval v velikih količinah.⁶ Samozavest, s katero je zunanji minister utemeljeval potrebo po takojšnjem sprejetju ustrezne resolucije Varnostnega sveta, ki bi legalizirala vojaško posredovanje Zahoda, je temeljila na obveščevalnih informacijah in analizah celotne, ne samo ameriške obveščevalne skupnosti. Odveč je posebej poudarjati, kako so popoln polom te informacije in analize doživele na terenu.⁷ Še bolj problematična kot neuspešno iskanje orožja za množično uničevanje v iraških puščavah pa je bila popolna obveščevalna nemoč, ki so jo zahodne sile prikazale po strmoglavljenju režimov v Afganistanu in Iraku. Spomnimo, da so zavezniške sile hitro in učinkovito opravile s konvencionalnimi silami, najprej v Afganistanu s pomočjo severnega zavezništva in nato v Iraku, vendar so bile povsem nepripravljene za izvajanje pokonfliktnih operacij. Na vprašanja, kdo je kdo v pokonfliktnem Afganistanu in Iraku, kakšne interese zastopa, predvsem pa, kako bo prebivalstvo sprejelo prisotnost zavezniških sil in se odzvalo nanje, ni bilo prepričljivih odgovorov. Edini obveščevalni odgovor, povezan z Irakom, je bil, da bodo zahodne sile med iraškim ljudstvom sprejete s cvetjem in petjem kot osvoboditelji, po prvih volitvah v Afganistanu novembra 2004 pa, da bo izvoljeni predsednik Hamid Karzai nemudoma združil vse ljudstvo Afganistana in umiril notranje napetosti.⁸ Ne eno ne drugo se seveda ni zgodilo. Zaradi pojava upornišтва, ki se je množično pojavilo v pokonfliktnem obdobju, se je težišče obveščevalne dejavnosti moralo prenesti na analizo vzrokov zanj (in posledično terorizem), predmet obveščevalne dejavnosti pa je postalo celotno družbeno okolje.

Neustreznosti obveščevalnih informacij seveda ne gre pripisati zgolj površnosti zaradi pritiskov političnih voditeljev, ki so želeli potrditev svojih vnaprej sprejetih odločitev. Kot pravi Jervis, so napake nastale predvsem zaradi premajhne pozornosti, namenjene načinu zbiranja informacij s terena, ter zaradi odsotnosti samozavedanja obveščevalnih organizacij o pomembnosti vseh dejavnikov, ki vplivajo na odločitve. (Jervis, 2010, str. 2 ter poglavje 3)

In to vrzel naj bi zapolnil ali bolje rečeno ji dodal novo dimenzijo sistem družbene geografije. Pri pokonfliktnih operacijah gre namreč za pridobivanje prebivalstva na svojo stran in preprečevanje upornišтва. To je namreč temeljni pogoj za kakršno koli rekonstrukcijo družbe. Le v razmerah mirnega in stabilnega okolja, sodelovanja

⁶ Vsebina govora je dosegljiva na <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2003/02/20030205-1.html>

⁷ Prav zaradi tega, ker je bil temeljni argument za posredovanje v Iraku obstoj orožja za množično uničevanje, a ga ameriške sile niso našle, je ameriški senat ustanovil posebno preiskovalno komisijo, ki naj bi raziskala zbiranje in uporabo obveščevalnih informacij. Komisija je ugotovila številne napake, ki so privedle do napačnih političnih in vojaških odločitev. Za popolno informacijo glej <http://intelligence.senate.gov/080605/phase2b.pdf>.

⁸ Za podrobnejše informacije glej <http://www.fas.org/sgp/crs/row/RS21922.pdf>.

ključnih voditeljev ter ob podpori lokalnega prebivalstva je mogoče spremeniti smer razvoja posamezne družbe.

Obveščevalni sistem je namenjen identifikaciji in razumevanju nasprotnika, družbena geografija je namenjena razumevanju ljudi in družbe. Pripadniki obveščevalne skupnosti so predvsem usposobljeni za zbiranje in analizo informacij o nasprotniku, ne toliko za proučevanje družbe. In prav ta pomanjkljivost je poglaviti razlog za uvedbo sistema družbene geografije – uporabiti znanstvenike, ki so šolani in usposobljeni za zbiranje informacij in analizo družbenega okolja ter družbenih pojavov kot dodatno, v okoliščinah asimetričnega bojevanja celo ključno zmogljivost za doseganje opredeljenih ciljev. Tako kot se je vojaška organizacija z razvojem oborožitvenih sistemov obrnila k fizikom in kemikom, se je s sistemom družbene geografije obrnila k družboslovcem.

Čeprav je sistem družbene geografije (zaenkrat) izključno projekt oboroženih sil ZDA, problematika iskanja ustreznih rešitev za uspešno končanje konfliktov in doseganje opredeljenih ciljev o družbeni emancipaciji na kriznih območjih ostaja prednostna naloga tudi v Natu. Na vsakem vrhunskem zasedanju zveze v zadnjih desetih letih so članice sprejemale vedno bolj ciljno usmerjene sklepe. Na zasedanju v Pragi leta 2004 so sprejeli usmeritve za usklajeno načrtovanje, iz katerega se je pozneje razvil koncept operacij, ki temeljijo na učinkih (EBAO); na zasedanju v Bukarešti leta 2008 pa je bil sprejet koncept celovitega pristopa (Comprehensive Approach)⁹, ki pri načrtovanju operacij še bolj poudarja vključenost informacij in analize družbenega okolja. Zavedanje, da ostaja krizno upravljanje ena poglavitnih nalog zaveznitva in da mora zato razvijati tudi zmogljivosti za učinkovito podporo pokonfliktni situaciji ter doseganju končnega cilja operacije, je privedlo do ugotovitev, da je treba na področju razumevanja kriznega območja oblikovati zmogljivosti, ki bi imele sinergične učinke. Z leti so v Natu te zmogljivosti pridobile tudi svoje mesto v organizacijski strukturi kot Intelligence Fusion Center (IFC), ki poleg drugih obveščevalnih informacij združuje tudi rezultate sistema družbene geografije. Še vedno je močno vezan na ZDA, tako konceptualno kot podporno, je pa IFC multinacionalni projekt, v katerega so vključene številne države.¹⁰ Svoje mesto v njem ima tudi Slovenska vojska. Pomen vključitve njenih pripadnikov vanj ni samo v pridobivanju izkušenj pri delu, temveč predvsem pri pridobivanju relevantnih informacij v podporo slovenskim kontingentom pri njihovem delovanju v operaciji Isafa.

⁹ Več o tem tudi v prejšnjih številkah *Sodobnih vojaških izzivov*.

¹⁰ »Novi Natov center za združevanje obveščevalnih podatkov, ki je bil odprt 16. oktobra 2006, bo zagotavljal Natovim misijam in operacijam celostne obveščevalne informacije, ki jih bo pridobival iz celotnega spektra držav članic.« Na http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_22131.htm Glej tudi <http://www.stripes.com/news/england-based-intel-center-fully-operational-1.72248>.

3 KAJ LAHKO PONUDIJO DRUŽBENE VEDE V OKVIRU SISTEMA DRUŽBENE GEOGRAFIJE

Družboslovne vede sestavlja veliko število znanstvenih disciplin, vendar so v sistem družbene geografije vključene le nekatere. Vodilna vloga pripada antropologiji in sociologiji, čeprav se v sistemu uporabljajo tudi psihologija, etnologija in druge vede.

Če predstavimo sociologijo zelo šolsko, je to znanost ali veda, ki se načrtno ukvarja s proučevanjem družbe, družbenega življenja in življenjem posameznika v družbi. Tako kot vsaka znanost je tudi sociologija zavezana temeljnemu načelu znanstvenega raziskovanja, tj. objektivnosti, preverljivosti, natančnosti, splošnosti in zanesljivosti. Za proučevanje družbe in družbenega okolja uporablja različne metode, s katerimi zbira podatke in informacije o relevantnih družbenih vprašanjih ter na podlagi teh kritično analizira oziroma ovrednoti družbeno dogajanje. Cilj je vsekakor v pridobivanju znanja o človekovi družbeni aktivnosti, o obnašanju in odnosu, ki ga ima družba kot celota do posameznih vsebin.¹¹ Področje sociološkega proučevanja zajema širok spekter človekove interakcije v družbi, od družbene organiziranosti (družina, ekonomska moč, etnične skupine itn.), socialne psihologije (obnašanje, norme, verovanja, pripadnosti itn.), demografije (število, migracije, pismenost itn.) do razvoja političnih institucij, ideologije, kulture ipd. Metode in tehnike, ki jih sociologija uporablja za raziskovanje družbe, so anketa, intervju, analiza dokumentov, eksperiment in opazovanje (z udeležbo).

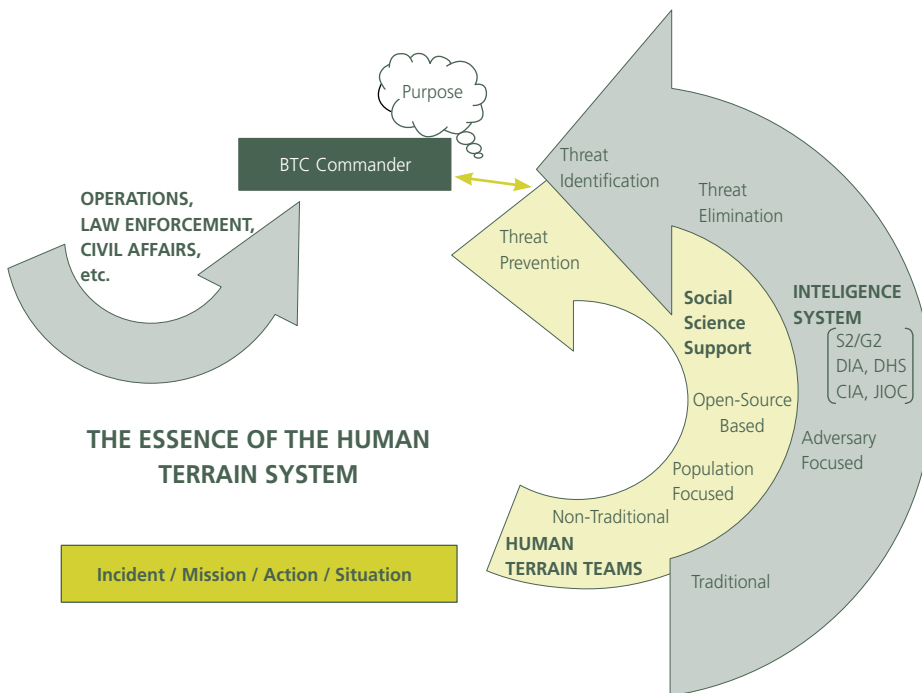
Predmet antropologije sta človek in njegovo bivanje v odnosu do narave. Antropologijo predvsem zanimajo človeški rod, njegove značilnosti in razvoj ter s tem povezana kontinuiteta človeške vrste. Poslovenjena beseda za antropologijo je lahko »človekoslovje«. Nobena današnja družba ali družbena skupina ni nastala iz nič, še manj je nespremenjena od nekdaj, temveč je predmet oblikovanja v procesu evolucije in okoliščin. Antropologijo zanimajo izvor (predniki) in oblike človeškega življenja, značilnosti (tudi fizične) posameznih družbenih skupin, ostanki preteklih načinov življenja skupnosti v sedanjem času ipd.¹² Verjetno najbolj uporabna plat antropologije pa je njena metoda raziskovanja. Poleg že ustaljenih znanstvenih metod je ena pglavitnih v antropologiji terensko delo. Čeprav terensko delo poznamo bolje iz drugih, predvsem naravoslovnih znanstvenih disciplin (arheologija, biologija, geologija ipd.), se uporablja tudi v družboslovnih znanostih (geografiji, lingvistiki ipd.). Poglavitna značilnost terenskega dela je neposredna zbirka podatkov (in v naravoslovju predmetov) o subjektu proučevanja, ki jih raziskovalec že na terenu lahko temeljno analizira in ustrezno ovrednoti.

¹¹ V primerjavi s psihologijo, ki se ukvarja s posameznikom, sociologijo zanima posameznikovo življenje v družbeni skupnosti. Ne glede na naše osebno življenje sami sebe npr. doživljamo kot Slovence. To pomeni, da se štejemo kot del slovenske družbe, ki vse zadeve ureja in rešuje na svoj način in ima povsem svoje značilnosti. Prav zato smo Slovenci drugačni kot vsi drugi ali obratno (o tem podrobneje v npr. Georg Simmel: *Temeljna vprašanja sociologije; Individuum in družba, ŠKUC, Ljubljana 1993*).

¹² Sodobna družba je oblikovana v okviru nacije oziroma naroda, vendar se kljub temu posamezni narodi še vedno notranje strukturirajo »predmoderno«. Tako npr. Črnogorci še vedno čutijo pripadnost posameznim plemenom, nekateri Angleži se še vedno imajo za Sase ipd.

Ne preseneča torej, da se glede na svoje poslanstvo sistem družbene geografije pri raziskovanju družbe opira ravno na uporabo znanstvenih metod. Z drugimi besedami, če so se obveščevalni častniki leta in leta usposabljali in urili, da bi pridobivali podatke in pripravljali analize o nasprotniku, so se po drugi strani znanstveniki leta in leta izobraževali in usposabljali za pridobivanje podatkov in izvajanje analiz o družbi (slika 1).

Slika 1: Vpetost družbene geografije v proces odločanja (Finney, 2008, str. 27)

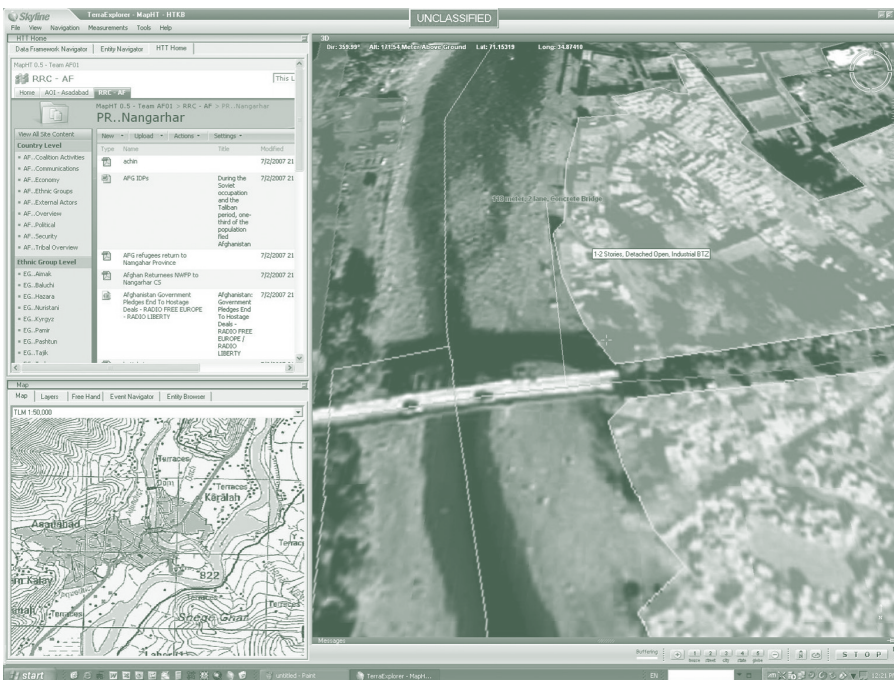
V letih od njegove uveljavitve je sistem družbene geografije prispeval številne uporabne raziskave. Kljub temu da so nekatere namenjene predvsem za interno uporabo, so številne dostopne tudi širši javnosti, saj se sistem družbene geografije ravna po akademskem načelu javnosti dela. Poleg rednih poročil, ocen situacije, študij primerov, analiz in mnenj sistem družbene geografije nenehno širi in izpopolnjuje bazo podatkov, ki omogoča poglobljeno študijo družbeno-kulturnega življenja prebivalcev. Tako so med drugim nastali tudi: analiza afganistanskega plemena Paštunov, poročilo o sistemu vladavine na podeželju Afganistana, poročilo o možnosti gojenja žafrana kot nadomestila za gojenje opija, poročilo o vplivu salafistov in wahabistov v posameznih skupnostih Afganistana ter izvrstna študija *Afganistan v letu 2010 – študija prebivalcev Afganistana*¹³, ki obsega analizo vseh pomembnih delov afganistanske družbe. Verjetno najbolj ambiciozen pa je načrt narediti popolno študijo afganistanske plemenske strukture, ki jo je za svoje potrebe naročilo osrednje poveljstvo

¹³ Glej na [http://humanterrainsystem.army.mil/Newsletter/ancillary/Afghanistanin2010survey\[1\].pdf](http://humanterrainsystem.army.mil/Newsletter/ancillary/Afghanistanin2010survey[1].pdf) ter na <http://publicintelligence.net/tag/human-terrain-system/>.

ameriških sil (USCENTCOM). Izdelek, ki je za poveljujoče na območju delovanja zanesljivo najbolj uporaben, pa je tako imenovani družbeni zemljevid (mapping, slika 2). Gre za računalniško predstavljen model pomembnih podatkov o lokalnem prebivalstvu na posamezni mikrolokaciji. Ker gre za zanesljiv model, saj so informacije pridobljene neposredno na terenu in posodobljene, je nepogrešljiva podpora procesu bojnega odločanja v poveljstvih.

Kot integralnemu delu mednarodnih sil je tudi Slovenski vojski omogočen dostop do izdelkov sistema družbene geografije. Bolj kot na območju operacije, kjer so takšni izdelki dostopni v okviru mednarodnih poveljstev, se njihova vrednost in pomen pokažeta v pripravah posameznih kontingentov Isafa. Kako zelo pomembna je celovita in temeljita priprava, je odveč poudarjati, vendar pa je že od začetka mirovnih operacij znano, da je poleg taktične priprave enako pomembna kulturološka priprava pripadnikov. Izjemno kakovostne priprave pred napotitvijo, ki potekajo v SV, je med drugim omogočil tudi sistem družbene geografije, ki pripadnikom mednarodnih sil posreduje čim več aktualnih podatkov in analiz. Če je bila do pred kratkim edina dostopna literatura o proučevanju afganistanske družbe nekaj antropoloških knjig iz 70. let prejšnjega stoletja ter publikacij iz obdobja sovjetske okupacije Afganistana¹⁴, so zdaj na voljo relevantni znanstveni podatki.

Slika 2: Primer mappinga

¹⁴ Največja referenca na področju antropološkega proučevanja Bližnjega vzhoda je knjiga Patai, R., 1973, *The Arab Mind*, New York: Schribner, na področju operacij v Afganistanu pa knjiga o sovjetsko-afganistanski vojni, ki jo je izdal ruski generalštab in je prevedena v angleščino (Grau, L., in Cress, M., 2002, *The Soviet-Afghan War: How a Superpower Fought and Lost*, Lawrence, University of Kansas Press).

4 TEŽAVE IN USPEHI SISTEMA DRUŽBENE GEOGRAFIJE

Sistem družbene geografije je nastal prej iz nuje kot pa načrtnega procesa. Prav zaradi tega ima tudi precej težav, ki se po eni strani zaznavajo kot notranje težave sistema, po drugi pa kot zunanje, torej težave s sistemom samim.

Poleg pričakovanih začetnih ovir pri delovanju in uveljavljanju sistema se največkrat kot resna notranja težava sistema družbene geografije izpostavljajo kadri. Kot so menedžerji sistema v TRADOC kmalu ugotovili, usposobljenih in izobraženih ljudi, ki bi zagotavljali vzdržnost in kakovost sistema, v resnici ni tako preprosto dobiti. Znotraj sistema vojaške organizacije še posebej. Če je sistem orientiran tako, da večina pripadnikov deluje na terenu, torej na območju operacij, in da spadajo v strukturo oboroženih sil (in ne kakšnih paravojaških formacij ali pogodbenih bojovníkov), je nujno pripadnike, predvsem tiste, ki se novačijo zunaj vojaškega sistema, vsaj minimalno usposobiti za preživetje na bojišču. Ker gre za skupino, ki samostojno deluje na bojišču, je usposabljanje še toliko bolj pomembno – in seveda dolgotrajno.¹⁵ Novačenje zadostnega števila kadrov za popolnitev in rotacijo vedno večjega števila skupin na terenu je zanesljivo izziv. Veliko večja težava je novačenje ustreznih kadrov. Antropologi in sociologi z dolgoletnimi izkušnjami so tudi najbolj strokovni. Takšni znanstveniki bi v sistem družbene geografije zanesljivo vnesli potrebno kakovost. Vendar se zaradi številnih in različnih razlogov¹⁶ takšni znanstveniki ne odločajo za sodelovanje v sistemu, niti v družboslovni raziskovalni skupini (SSRA), kaj šele v skupini na terenu. Mlajšim kolegom, novopečenim diplomantom in prekvalificiranim raziskovalcem, ki se odločijo za sodelovanje, pa v resnici manjka izkušenj, ki so temeljni pogoj za kakovostno zbiranje podatkov ter uporabne analize. Da ima sistem v zvezi z novačenjem kadrov zares težave, dokazuje tudi dejstvo, da so se oborožene sile ZDA odločile pridobivanje ustreznega kadra prepustiti (*outsourcing*) mednarodni družbi BAE System (Hoehl, 2009, str. 5). S tem se je sodelovanje uglednih strokovnjakov zelo zmanjšalo, saj je v njihovih očeh vojaška organizacija izgubila neposredno zaupanje, da dela izključno v javno korist.

Širša strokovna javnost pa vidi problem tudi v sistemu. Pri tem izstopata ameriško in kanadsko društvo antropologov¹⁷, ki sistemu družbene geografije očitata zlorabo znanosti oziroma militarizacijo antropologije (Forte, 2008, Gonzalez, 2009, Kosovel, 2010). Pri tem gre za problematiziranje formalne vpetosti družboslovnih znanosti v sistem vojaške hierarhije ter strokovno opravljanje terenskega dela. Tako na primer nekateri antropologi menijo, da je načelo prostovoljnosti intervjuvancev na terenu, ki je zapovedano s kodeksom terenskega dela, prekršeno, če so pripadniki skupin na

¹⁵ Skladno z ženevskimi konvencijami morajo vsi pripadniki oboroženih sil opraviti usposabljanje vsaj v okviru osnovne pehotne vojaškoevidenčne dolžnosti (VED). Tudi to je eden izmed razlogov, zakaj je vodja posameznega HTT v veliki večini primerov upokojeni častnik. Dolžina usposabljanja, ki pred napotitvijo poteka v Ft. Leavenworthu, je 4 mesece, napotitev v operacijo pa traja najmanj 9 mesecev.

¹⁶ Eden izmed razlogov je prav gotovo tudi medsebojno nespoštovanje. Ker menijo, da ne spoštujejo dovolj pomena vojaške organizacije, vojaška struktura navadno in na splošno ne ceni najbolj družboslovcev, ti pa zaradi nasprotnih razlogov ne najbolj vojaške strukture.

¹⁷ Organizirani v društvo NCA Network of Concerned Anthropologists. Glej <http://concerned.anthropologists.googlepages.com/NCA-pledge.pdf>.

terenu oblečeni v vojaške uniforme in nosijo orožje. Tako naj bi izvajali pritisk na intervjuvance in dobivali vsečne odgovore. Kodeks terenskega dela antropologije tudi zapoveduje, da raziskovalec nikakor in v ničemer ne sme prizadeti intervjuvanca. Zbiranje informacij za izvajanje vojaških operacij naj bi v bistvu kršilo ta kodeks.

Če pri tem odmislimo teorije zarote, ki pravijo, da gre pri sistemu družbene geografije za tajni projekt obveščevalnih organov in da je sistem zgolj uzurpacija vplivnih lobijev, da pridejo do denarja, imajo pomisleke tudi druge pomembne strukture. V mednarodni skupnosti, predvsem znotraj Nata, gre predvsem za vprašanje načina uresničevanja sistema družbene geografije. Če so ZDA ustanovile tak sistem tudi na podlagi ugotovitve, da so ravno pripadniki oboroženih sil ZDA najbolj »nerodni« pri medkulturnih odnosih, zakaj so se projekta lotili na tipično ameriški način, ki kvečjemu še bolj poudarja to nerodnost. Namesto da bi prisluhnili bogatim izkušnjam mednarodne skupnosti (še posebej Angležem, Francozom in Špancem zaradi njihove dolgoletne prisotnosti v kolonijah) in oblikovali skupni projekt, so se tega lotili sami. Poleg tega pa nekateri vojaški strokovnjaki menijo, da je ves sistem napačno zasnovan in nezadosten ter da bi moral biti v nadaljevanju (predvsem zaradi problematike *outsourcinga*) razvoj sistema organiziran izključno znotraj vojaških struktur. (Schaner, 2008)

Kljub (upravičenim?) pomislekom moramo na sistem družbene geografije gledati predvsem v luči njegovega temeljnega poslanstva. Izdelki tega sistema so prispevali k boljšemu razumevanju okolja, v katerem operacije potekajo. Številni napotki in koristne informacije pripadnikom zavezniških sil so zmanjšali neželene učinke ter izboljšali varnost, s svojim delom pa želijo doseči skupni cilj stabiliziranja okolja in identifikacije človeških potencialov v družbi. Da je dosedanje delo družbene geografije spodbudilo tudi iskanje trajnejših rešitev, potrjuje tudi knjiga *Sociocultural Intelligence: A New Discipline in Intelligence Studies* (Patton, 2010), v kateri avtor predlaga ustanovitev tako imenovanih SOCINT (Sociocultural Intelligence) kot posebne veje obveščevalne dejavnosti. SOCINT naj bi nadaljeval delo sistema družbene geografije, torej iz odprtih in dostopnih virov ter svojega raziskovanja zbiral podatke o deželi, njenih ljudeh in skupnostih. S tem naj bi občutno izboljšal poznavanje posebnih območij, kar bi pripomoglo k jasnejšim odločitvam političnih in vojaških voditeljev – po možnosti še preden se spustijo v vojaške operacije.

Sklep

Ali bodo prihodnje vojaške operacije podobne današnjim, ne moremo vedeti, lahko pa ugotovimo, da je v razmerah asimetričnega vojskovanja potreba po razumevanju družbenega okolja bistvenega pomena. Vključenost družboslovnih znanosti v neposredno podporo sprejemanju odločitev je tako pomembna zmožljivost, ki zagotavlja doseganje končnega stanja. Spomnimo, da je končni cilj vsake operacije na kriznem ozemlju predvsem zagotoviti stabilno in varno okolje ter ustvarjanje razmer za odgovoren razvoj družbe. Hkrati to pomeni preprečevanje nastanka in širitve terorističnega upornišva, ki se novači in ideološko krepí prav v tem družbenem okolju. Sistem družbene geografije je prej kot ne odgovor na trenutne potrebe poveljujočih na terenu, da bi po eni strani bolje razumeli okolje, v katerem so se znašli, po drugi

pa v neposrednem stiku z lokalnim prebivalstvom preprečevali nadaljnji razmah upornišva.

Nekatere družboslovne znanosti (psihologija, politologija) s svojimi raziskavami in znanjem nenehno sooblikujejo vojaške varnostne sisteme posameznih držav in zavezništva, s sistemom družbene geografije pa so se v delovanje vojaških struktur vključile tudi tiste, ki o družbi in družbenem dogajanju vedo največ. S tem se je odprlo polje vzajemnega sodelovanja.

Delujoči sistem družbene geografije, ki so ga uveljavile oborožene sile ZDA, ima seveda številne pomanjkljivosti, ena takšnih je tudi njegova mednarodna razsežnost. Nadaljnja krepitev in kakovostna rast sistema bosta morali nedvomno vključiti tudi tesnejše in enakopravnejše sodelovanje v zavezništvu. Kot že rečeno, ima veliko držav (Anglija, Francija, Španija) bogate izkušnje in pridobljeno znanje na področju delovanja vojaških sil v okolju z asimetričnimi grožnjami. Če bo sistem družbene geografije v prihodnje deloval tudi z aktivno soudeležbo preostalih članic Nata in prešel v institucionalizirano zmogljivost zveze, bo treba prevetriti tudi njegovo umeščenost v sistem. Čeprav se zdi na prvi pogled samoumevno, pa vendar opredelitev sistema družbene geografije kot izključno obveščevalne zmogljivosti ni povsem primerna.

Posamezne članice Nata lahko s svojimi izkušnjami in intelektualnim potencialom bistveno prispevajo v sistem družbene geografije ter tako zagotovijo njegovo zadostno širino in nujno objektivnost. Čeprav Slovenija verjetno v operaciji Isafa nikoli ne bo imela takšnih zmogljivosti, lahko na območju Balkana kljub temu pomembno prispeva k opisu aktualne demografske slike. Naj spomnimo le na dejstvo, da je bil na primer zadnji (pogojno?) verodostojni popis prebivalstva v večini držav nekdanje SFRJ narejen leta 1991 in da so se od takrat zgodile številne migracije prebivalstva, razdruževanje ter ustanavljanje statističnih uradov ipd. Kakšna je torej resnična demografska slika Balkana? Veliko obveščevalnih podatkov o družbeni sestavi območja se črpa prav iz takšnih baz podatkov, zato bi bile vse informacije zanesljivo uporabnejše, če bi izhajale iz verodostojnih virov. Seveda pa dejavnosti vojaške organizacije na kriznih območjih služijo lahko le podpora (zagotavljanje stabilnega okolja in varnosti, prost pretok ljudi ipd.), saj urejanje takšnih virov daleč presega poslanstvo katere koli vojaške organizacije.

Ne glede na aktualno potrebo in visoke cilje morebitnega razvoja družbene geografije je treba posebej poudariti dejstvo, da sistem družbene geografije lahko upraviči svoje poslanstvo le, če je dejaven in razvit mnogo prej, preden se začnejo vojaške operacije. Tako predstavlja tudi pomembno podporo političnemu odločanju. Nasprotno pa, če se sistem uveljavi šele, ko vojaške operacije že potekajo, se sistem družbene geografije ne more znebiti etikete, da gre le za »pokrivanje« vojaške okupacije in izhod v silo.

Literatura

1. Finney, N., 2008. *Human Terrain Team handbook, US Army.*
2. Forte, C. M., 2008. *Militarizing Anthropology, Culture, Vol. 2, No. 2, str. 6–10.* http://cas-sca.ca/casca/images/stories/culture_newsletter/Culture_v2-2.pdf.
3. Gonzalez, R., 2009. *American Counterinsurgency: Human Science and Human Terrain.* Chicago: Prickly Paradigm Press.
4. Grošelj, K., Fras, P., Arko, S., Juvan, J., 2010. *Civilni funkcionalni strokovnjaki v mirovnih operacijah in misijah, V M. Malešič, ur. Mednarodne razsežnosti varnosti, Ljubljana: FDV 2010, str. 205–245.*
5. Hoehl, T., 2009. *The Use of Anthropological Expertise for Military Purposes – with a Focus on the U.S: Military Human Terrain System, Institute for Intercultural Communication, Munich: Ludwig Maximilian University.*
6. Jandora, J., 2009. *Center of Gravity and Asymmetric Conflict, V J. G. Pilon. Cultural Intelligence for Winning the Peace. Washington: Institute for World Politics Press, str. 119–128.*
7. Jervis, R., 2010. *Why Intelligence Failed: Lessons from the Iranian Revolution and the Iraq War. Ithaca: Cornell University Press.*
8. Kosovel, B., 2010. *Human Terrain ali Kako so antropologi pristali v službi vojske, Razpotja, letnik 1, št. 1, str. 21–23.*
9. Patton, K., 2010. *Sociocultural Intelligence: A New Discipline in Intelligence Studies. New York: Continuum.*
10. Pipenbaher, B., 2006. *Operacije v podporo miru – vidik vključevanja civilnih strokovnjakov in zmogljivosti v dejavnost civilno-vojaškega sodelovanja, V B. Pipenbaher, ur. Civilne razsežnosti operacij v podporo miru, Ljubljana: MO RS 2006, str. 256–284.*
11. Schaner, E., 2008. *The Human Terrain System: Achieving a competitive advantage through enhanced “population-centric” knowledge flows. Monterey: Naval Postgraduate School.*

Blažka Erznožnik

POMEN IZOBRAŽEVANJA VARNOSTNIH SIL ZA STABILIZACIJO AFGANISTANA: NATOV PROJEKT OPISMENJEVANJA IN VLOGA SLOVENSKE VOJSKE

THE IMPORTANCE OF SECURITY FORCES TRAINING FOR THE STABILISATION OF AFGHANISTAN: NATO LITERACY PROJECT AND THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES

Povzetek Uspeh tranzicije odgovornosti za varnost v Afganistanu je odvisen od zmogljivosti afganistanskih varnostnih sil. Za razvoj zmogljivih in profesionalnih sil pa je ključen Natov projekt opismenjevanja, saj se pripadnikov ne da profesionalizirati, če ne znajo brati in pisati. Opismenjevanje je tako nujnost, hkrati pa tudi dodana vrednost operacije Isaf, saj pomembno prispeva k boljši prihodnosti mlade afganistanske generacije, ki je odraščala v razmerah, v katerih je bil dostop do izobraževanja močno omejen. V projekt so bili vključeni tudi pripadniki Slovenske vojske (SV) in namen besedila je predstaviti tudi njihovo vlogo in izkušnje na terenu.

Opismenjevanje je popolnoma nesporna oblika podpore, ki pomembno prispeva k dolgotrajni stabilnosti Afganistana in predstavlja družbeno koristnost oboroženih sil (OS), ne pomeni pa takojšnje rešitve konflikta. Kljub izboljšanju razmer je splošna varnostna situacija v državi še vedno krhka in pomeni glavno oviro za napredek.

Ključne besede *Nato, opismenjevanje, afganistanske varnostne sile, Slovenska vojska.*

Abstract The success of the security transition in Afghanistan depends on the capacity of the Afghan National Security Forces. The NATO Literacy project is critical for the development of a capable and professional force, since it cannot be professionalized if its members do not have the basic ability to read and write. The elimination of illiteracy is therefore not only a necessity but also an added value, contributing importantly to a better future for the young generations of Afghans, raised under a regime, where the access to education was highly limited. Members of the Slovenian Armed Forces (SAF) also took part in the project and the aim of this article is to present their role and their field experience.

Literacy training is a completely noncontroversial way of cooperation, which is essential for the long term stability of Afghanistan and represents the usefulness of the armed forces in the society. However, it does not represent an immediate conflict resolution. Despite the improvement of conditions, the overall security situation remains fragile and represents the main obstacle for progress.

Key words *NATO, literacy, Afghan National Security Forces, Slovenian Armed Forces.*

Uvod Afganistan je ena izmed najbolj nefunkcionalnih držav sveta, v kateri se kaže zgodovina številnih osvajanj, selitev in konfliktov. Nefunkcionalnost, ki je sicer celovit pojav, pomeni nezmožnost izpolnjevanja osnovnih nalog države, med katere spada nadzor nad svojim ozemljem. Država, ki te sposobnosti nima, ni suverena in v tem t. i. ožjem smislu sploh ni država – suverenost je namreč lastnost državne oblasti, da je na svojem ozemlju najvišja, najmočnejša in neodvisna organizacija.

Reševanje problematike nefunkcionalnih oziroma t. i. propadlih držav je pomembno za celotno svetovno varnost, saj predstavljajo vir ogrožanja ne le za tiste države, ki neposredno mejijo na njih, temveč tudi za preostale države sveta, saj je ta, posledično zaradi procesa globalizacije, vse bolj soodvisen in povezan. Država brez nadzora nad ozemljem namreč ustvarja idealne pogoje za uspevanje kriminalnih združenj in terorističnih organizacij, saj nima ustreznih institucij nadzora, kot jih imajo stabilne države. Te države se tudi niso sposobne upirati drugim nevarnostim, ki so prišle v ospredje po koncu hladne vojne¹. Tako sta »dolžnost« in cilj mednarodne skupnosti, da s posredovanjem v teh državah deluje preventivno proti grožnjam in jih stabilizira, s tem pa hkrati promovira demokracijo, vladavino prava in človekove pravice – t. i. vrednote Zahoda² –, kar pa povzroča konflikte predvsem pri intervenciji v muslimanskih propadlih državah³.

Intervencija mednarodne skupnosti se kaže v mednarodnih operacijah in na misijah (MOM)⁴ oziroma, po definiciji Organizacije združenih narodov (OZN), v operacijah v podporo miru, ki imajo formalni temelj v VI. poglavju Ustanovne listine OZN, vse bolj pa tudi v VII⁵. Med te operacije spada krepitev ali gradnja miru (angl. pea-

¹ Npr. nalezljive bolezni, globalne okoljske grožnje, revščina, množične migracije in druge nevojaške oblike ogrožanja.

² Pojem Zahod lahko povežemo s članstvom v zaveznih, kot sta npr. NATO in EU, kulturno pa opredelimo kot družbeno skupnost, ki temelji na vrednotah, tradicionalno utemeljenih na krščanstvu, v skladu s katerim je tudi sekularizirana (Glej Mt, 22, 21).

³ Muslimanske države imajo resne težave prav s sekularizacijo. Posredovanje mednarodne skupnosti lahko, predvsem radikalne islamske skupine, predstavljajo kot vsiljevanje »zahodnega sekularnega fundamentalizma«, kar izrabljajo za upravičevanje izvajanja nasilja in napadov tako na mednarodne sile kot na civiliste (zlorabljanje jezika religije).

⁴ Različne organizacije (OZN, Nato, OVSE, EU) imajo različna poimenovanja in izraze za morda iste naloge. Lahko bi rekli, da je izraz MOM kompromis in zajema več vrst operacij, med njimi tudi operacije kriznega odzivanja (OKO) – izraz, s katerim je pogosto označena operacija Isaf v Afganistamu. Za več o MOM glej Jelušič (2009, str. 38).

⁵ Uporablja se tudi izraz »šest in pol«.

ce-building), ki je nadgradnja operacij ohranjanja in vzpostavljanja miru in zadnja stopnja mirovnega posredovanja. Med te pa uvrščamo postkonfliktno obnovo, ki je sestavljena iz več različnih in celovitih nalog, na splošno pa po Pipenbaherju (2005, str. 20) obsega dejavnosti podpore politični, ekonomski, socialni, vojaški in varnostni rekonstrukciji ter razvoju na kriznem območju.

Ključen pogoj za obnovo vseh drugih sektorjev je uspeh reforme varnostnega sektorja in oblikovanje varnega ter stabilnega okolja. Za njegovo zagotavljanje in vzdrževanje pa so potrebne sposobne varnostne sile. Eden izmed produktov obnove v Afganistanu oziroma dosežek na področju varnosti je Afganistanska nacionalna vojska (angl. Afghan National Army – ANA). Pri njenem usposabljanju sodeluje tudi SV v okviru Natove stabilizacijske operacije mednarodnih sil za varnostno podporo (angl. International Security Assistance Force – Isaf). Gre za sodelovanje v operativnih skupinah za mentorstvo in povezavo (angl. Operational Mentor and Liaison Team – OMLT), znotraj katerih inštruktorji in mentorji zagotavljajo učinkovito podporo in mentorstvo vojski na vseh področjih njenega delovanja.

Med nalogami v okviru slovenskega OMLT je sodelovanje v programu opismenjevanja, ki se je v obliki, kakršni je trenutno, začel izvajati avgusta leta 2010. Program je bistven za učinkovito usposabljanje afganistanskih varnostnih sil oziroma za njihov razvoj do stopnje, ko naj bi po Natovem »umiku«, ki je po Rasmussenu (2010 v Videmšek, 2010) odvisen od razmer, ne od koledarja, same prevzele odgovornost za varnost v državi. Brez osnovne izobrazbe namreč nikoli ne bodo mogle »neodvisno« opravljati zahtevnejših nalog in se profesionalizirati⁶. Če je nepismenost težava že pri opravljanju vsakodnevnih nalog običajnih pehotnih vojakov, kaj to pomeni šele za inženirce, logistiko, medice⁷ in tudi za poveljniški ter preostali kader, ki ga vojska potrebuje za delovanje. Vojska je kot nosilka varnosti ključna za stabilnost in mora biti zato poleg ustrezne vojaške usposobljenosti tudi primerno izobražena; osnovno izobraževanje pa se začne z opismenjevanjem.

Učenje nepismenih branja in pisanja je naloga, ki presega sodobne vojaške cilje in pomeni vračanje k temeljem socialnega imperativa⁸ tradicionalnih obvezniških vojaških organizacij, hkrati pa je velik izziv v državi, kjer je pomanjkanje izobraževanja in je nepismenih več kot dve tretjini odraslih. Visoka nepismenost varnostnih sil tako odraža stanje celotnega prebivalstva in je veliko globlji problem v državi po krizi, v kateri so močno omejene možnosti za izobraževanje. Izobraževanje, ki je z vidika standardov zahodnega razmišljanja in zgodovine temeljna vrednota in pravica vseh demokratično usmerjenih držav, je za Afganistan ena izmed zelo pomembnih investicij in pomeni dolgoročno vlaganje v njihovo družbo in človeški kapital.

⁶ *Profesionalizacija je proces, prek katerega se OS približajo profesionalnim OS, ki so sposobne učinkovito izpolnjevati notranje in zunanje naloge. Proces vključuje strukturno preoblikovanje, redefinicijo vloge, ustalitev standardov za vstop v OS itn.*

⁷ *Bojno zdravstveno osebje/bojni reševalci.*

⁸ *Pričakovanja in zahteve javnosti do vojaške organizacije se kažejo v funkcionalnem in socialnem imperativu. Slednji se nanaša na izvajanje tistih nalog OS v družbi, ki niso vezane na zagotavljanje varnosti oziroma obrambe (tj. funkcionalni imperativ). Za več o tem glej Kotnik-Dvojmoč (2002, str. 182).*

Mednarodna skupnost si prizadeva za vzpostavitev razmer, ki bodo omogočale razvoj družbe, ter uživanje tudi te pravice, pri tem pa se sooča s številnimi težavami, ki so posledice predvsem političnih in ideoloških dejavnikov ter razlik.

1 OPERACIJA ISAF IN OBNOVA AFGANISTANSKIH VARNOSTNIH SIL

Po tridesetih letih vojne je Afganistanu ostala zapuščina, ki prežema vsa področja družbe. Mednarodna skupnost se je po padcu talibanskega režima zavezala, da bo državi pomagala pri obnovi. Operacija Isaf, ki jo s svojimi zmogljivostmi izvaja Nato, pomeni velik in celovit del, ki podpira to mednarodno zavezo (po Isaf Press Office, 2006, str. 3). Je prva Natova misija zunaj evroatlantskega območja in njen namen je prikazati nov *raison d'être* zavezništva; s tem ko poskuša v Afganistanu vzpostaviti varnost in legitimno, reprezentativno oblast. Hkrati pa je Isaf tudi preizkus učinkovitosti, enotnosti in kredibilnosti zavezništva – prav zato je še toliko bolj bistveno, da Nato pri tem uspe (Sundquist, 2008).

Za vzpostavitev civilnih demokratičnih struktur in prenos oblasti na državne organe Afganistana oziroma na afganistansko prebivalstvo je treba najprej vzpostaviti pogoje, in sicer varno okolje, zato je aktivnost vojaške komponente na misiji še vedno zelo pomembna. Sile Isaf zato v vsej državi izvajajo operacije za zagotovitev varnosti in stabilnosti, ki so usmerjene v boj proti upornikom⁹ in omejevanje njihovega delovanja in gibanja, s čimer pa se zmanjšuje tudi njihov dostop do prebivalstva¹⁰ (Sundquist, 2008). Operacije potekajo v sodelovanju z afganistanskimi varnostnimi silami (angl. Afghan National Security Forces – ANSF), katerih zmogljivost je ključna za dolgotrajno varnost in stabilnost v Afganistanu ter za postopno zmanjševanje navzočnosti mednarodnih sil, ki pa so ANSF vzpostavile in jih reformirale. Desetletja vojn so namreč Afganistanu zapustile tudi neorganizirane, nefunkcionalne varnostne sile, zato je bila njihova obnova (skladno z bonskim sporazumom) ena izmed glavnih prednostnih nalog poveljnih prizadevanj mednarodne skupnosti (Bowman in Dale, 2009).

Za uspešen prenos odgovornosti za varnost na afganistanske sile, kar je dolgoročni cilj misije, se morajo te izkazati kot sposobne, zato se morata tako ANA kot afganistanska policija (angl. Afghan National Police – ANP), ki sestavljata ANSF, razvijati v smeri profesionalizacije, torej v smeri izboljšanja kvantitete, kakovosti in operativne učinkovitosti (Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan, 2011). Čeprav mednarodna skupnost že desetletje vlaga v Afganistan, so se resni naporji za krepitev profesionalnosti in odgovornosti nacionalnih varnostnih sil začeli šele leta 2009, ko je bilo formalno ustanovljeno večnacionalno, podrejeno poveljstvo, imenovano Natova misija za usposabljanje (angl. NATO Training Mission-Afghanistan – NTM-A), s katerim je Nato »razširil« Isaf in zagotovil višjo raven usposabljanja za ANSF (ACO – Allied Command Operations, 2012). Razlog je bil

⁹ Uporniki in uporništvu v Afganistanu je celovit pojav in zajema več skupin z različnimi motivi. Večinoma ga vodijo Talibani kot najmočnejša skupina, ki se zavzema za radikalno islamsko državo.

¹⁰ Gre za operacije COIN – counterinsurgency/Operacije proti upornikom.

med drugim namenjanje premajhne pozornosti razvoju kvalificiranega varnostnega kadra in osredotočanje na kvantiteto, rekrutacijo in vpoklic vojakov in policistov (po Caldwell, 2010, str. 3). V zadnjih dveh letih tako NTM-A, ki je odgovorna za razvoj in izgradnjo ter za večino usposabljanja in izobraževanja ANSF, daje poudarek kakovosti. Za vzpostavitev profesionalnih sil pa sta ključni predvsem dve področji kvalitativnega izboljšanja, in sicer opismenjevanje ter razvoj sposobnega vodstvenega (poveljniškega) kadra (Caldwell, 2011).

2 NATOV PROJEKT OPISMENJEVANJA

Pobude za opismenjevanje afganistanskih ministrstev za obrambo, notranje zadeve in šolstvo ter številnih nevladnih organizacij so obstajale že pred programom opismenjevanja ANSF, ki ga je vzpostavila NTM-A leta 2009. Čeprav program ni bil ustvarjen kot del nacionalnega prednostnega programa, imenovanega Education for All¹¹, močno prispeva k izboljšanju nacionalne stopnje pismenosti oziroma predstavlja pomembno komponento pri vzpostavitvi temeljev za pismenost v Afganistanu, za kar se zavzemajo in sodelujejo že omenjena ministrstva in tudi vojaške ter nevojaške organizacije, zasebni sektor, agencije Združenih narodov ter druge dvostranske in multilateralne agencije (Kakiel, 2012).

Afganistansko ministrstvo za šolstvo podpira splošni program opismenjevanja, usmerjenega na neizobraženo prebivalstvo (predvsem na otroke in ženske), ki pred tem ni imelo dostopa do izobraževanja, medtem ko se Natov program osredotoča na tiste, ki se odločijo služiti v varnostnih silah. Ti prihajajo iz celotne države, tako iz ruralnega kot iz urbanega območja, za mnoge pa je to prva priložnost za izobraževanje v njihovem življenju (po Caldwell in Finney, 2011, str. 25). Namen je izobraziti »izgubljeno generacijo«, ki zaradi treh desetletij trajajočih notranjih konfliktov te možnosti ni imela. Opismenjevanje, ki vključuje učenje računanja, pa je bistveno tudi za razvoj kredibilnih, profesionalnih in samozadostnih varnostnih sil, saj morajo biti pripadniki sposobni identificirati, razumeti, interpretirati, izgovoriti, izračunati, uporabiti in sami ustvariti pisna gradiva (Kakiel, 2012).

Trenutni program NTM-A uresničujejo približno od avgusta 2010. Je nacionalno zagotovljen in obsega učni načrt, ki ga je standardiziralo afganistansko ministrstvo za šolstvo. NTM-A ga je vzpostavila po posvetovanju z ministrstvi za obrambo, notranje zadeve in šolstvo, ki je tudi glavni svetovalec, in zagotavlja, da sprejeti učni načrt temelji na nacionalnem učnem načrtu opismenjevanja in je skladen z nacionalnimi standardi ter učnim gradivom (Starc, 2011).

Leta 2010 so se v program vključili trije izvajalci (zasebna podjetja), in sicer Insight, OTTs in HEIK, ki zagotavljajo učitelje oziroma inštruktorje. Ti so civilisti, državljani Afganistana, in morajo imeti končano vsaj srednjo šolo, zaželeno pa je, da imajo končanega vsaj enega ali dva letnika univerzitetnega študija. Za mesto

¹¹ Več o programu Education for All oziroma Izobraževanje za vse, ki je opisan v Afganistanski nacionalni razvojni strategiji (angl. Afghanistan National Development Strategy – ANDS), piše Kam (2010).

inštruktorja opismenjevanja kandidati sodelujejo v procesih anketiranja in intervjujih, ki vsebujejo tudi pisni test za preverjanje njihove ravni pismenosti in sposobnosti računanja. Nato se morajo udeležiti še tridnevnega usposabljanja za učitelje, ki ga vodi ministrstvo za šolstvo. V razredu imajo dodatno podporo bolj izkušenih učiteljev in sodelujejo v periodičnih profesionalnih razvojnih usposabljanjih, ki jih vodijo izvajalci.

Trenutno v programu sodeluje približno 2800 učiteljev. Izvajalci so dolžni priskrbe ti tudi vse potrebne učne materiale in pripomočke ter mesečno poročati NTM-A o udeležbi in napredku pripadnikov itn. (Kakiel, 2012).

Osnovnega tečaja iz opismenjevanja in računanja, ki obsega 64 ur, razporejenih na 6–8 tednov, se morajo obvezno udeležiti vsi kandidati za ANA in ANP v sklopu temeljnega usposabljanja, preden začnejo opravljati dolžnost. Namen je doseči prvo raven znanja, ki obsega osnovno identificiranje, branje in izgovarjavo črk, nekaterih besed ter lastnega imena in štetje, prepoznavanje, razvrstitev števil do 1000 ter seštevanje in odštevanje trimestnih celih števil. Z njo se ustvari temeljna podlaga za vojake in policiste, sledijo pa dodatni programi znotraj nadaljevalnih usposabljanj. Cilj je doseči tretjo raven znanja oziroma funkcionalno pismenost, ki obsega 312 ur¹², razdeljenih na 9–12 mesecev usposabljanja po standardnem programu. Tretja raven obsega znanje šestmestnega odštevanja in seštevanja, trimestnega množenja in deljenja ter pisanja in branja kratkih besedil. NTM-A je razvila tudi 4.–6. raven opismenjevanja, s čimer je zagotovila možnost nadaljevanja profesionalizacije, predvsem pa povečala možnosti za izobraževanje ANSF za bolj tehnično zahtevne položaje (medicina, logistika idr.) (Menning, 2011).

Osnovni tečaj poteka v centrih za usposabljanje, preden se vojaki in policisti pridružijo svojim enotam, njihovo učenje pa se nadaljuje takoj, ko vstopijo v operativne sile. Opismenjevanje poteka v dveh jezikih, v dariju in paštunščini, uradnih jezikih Afganistana, izvaja pa se v številnih centrih za usposabljanje po vsej državi oziroma na več kot 1500 lokacijah, namen je, da bi se približal enotam (Kakiel, 2012). Tečaji potekajo tako v razredih, v zgrajenih objektih kot tudi v improviziranih razredih v šotorih, barakah idr. Učitelj lahko poučuje največ 33 učencev, minimalnega števila ni (v razredu je lahko tudi le en učenec). Do januarja 2012 je bilo v program vključenih že 110.000 pripadnikov (Menning, 2011). Programi so za ANA in ANP podobni, pomenijo pa temelj za profesionalizacijo in samozadostnost sil. Poleg opismenjevanja so pomembne tudi inštrukcije iz angleškega jezika, saj jim sposobnost, da razumejo angleško, dovoljuje uspešno sodelovanje v Natovih vajah in zagotavlja interoperabilnost z mednarodnimi silami. To je pomembno predvsem za razvoj mladih, sposobnih poveljnikov, kadra, ki ga v ANSF primanjkuje. Njihovo pomanjkanje pa afganistanskim silam onemogoča samostojno načrtovanje, vodenje in izvajanje bolj kompleksnih operacij (Caldwell in Finney, 2011).

¹² Tečaj prve ravni obsega 64 ur; druge 128 ur in tretje 120 ur; skupaj 312 ur.

V Natu so tako spoznali potrebo po opismenjevanju pripadnikov varnostnih sil, saj se vojaka in policista ne da profesionalizirati, če ni sposoben prebrati serijske številke svojega orožja, napisati poročila, pravilno izpolniti obrazca za opremo itn. Zaradi pomanjkanja pisemenih kandidatov so ostajali nezasedeni tudi številni specialistični položaji, predvsem v medicini, obveščevalni dejavnosti ter logistiki, težave so bile tudi s pridobivanjem sposobnega vodstvenega kadra (Caldwell, 2010). Pismenost pripomore k zmanjšanju plenilske korupcije v silah, saj znajo pripadniki navsezadnje tudi prešteti svojo mesečno plačo. Začnejo se zavedati pravic in dolžnosti ter so tako vedno težje oškodovani, sposobni pa so tudi odgovarjati za opremo in orožje (Caldwell in Finney, 2011). Opismenjevanje pomembno prispeva k boljši komunikaciji med silami in k hitrejšemu ter učinkovitejšemu usposabljanju, pred tem so morali namreč mednarodni inštruktorji vsako veščino demonstrirati, ni pa bilo tudi možnosti oziroma smisla, da bi se ANSF zagotovilo kakršno koli pisno gradivo (po Caldwell in Finney, 2011, str. 23.), ter posledično k večji usposobljenosti in kakovosti ter transparentnosti sil.

Vojaki in policisti so na novo pridobljeno večščino zelo ponosni, saj pismenost med Afganistanci predstavlja tudi pomemben statusni simbol (po Caldwell, 2010, str. 24). Tudi učitelji so ponosni na svojo vlogo. Opismenjevanje pomeni začetek doživljenjskega izobraževanja varnostnih sil in je več kot le učenje vojakov in policistov, saj preoblikuje vso generacijo Afganistancev in tako zagotavlja temelj za stabilno državo. Več sto tisoč se jih je pridružilo ANP in ANA. Zagotovljeno jim je usposabljanje iz opismenjevanja in tudi iz vodenja (poveljevanja), načrtovanja, logistike, računalništva, inženirstva, medicine – razlogi, ki bistveno pripomorejo k povečanju rekrutacije. Te možnosti zaznamujejo nov način življenja za mlado generacijo Afganistancev. Nekateri bodo odšli iz varnostnih sil, nekateri bodo ostali, vsi pa bodo razširili svoje znanje in veščine (po Caldwell in Finney, 2011, str. 26–27).

3 GLAVNE TEŽAVE IN IZZIVI PROJEKTA

V Afganistanu so precejšnje potrebe po opismenjevanju, zato usposabljanje ni potrebno le za nove kandidate za ANSF, ampak mora doseči tudi tiste nepismene posameznike, ki so že v silah (Kakiel, 2012). Zajeti slednje in poskušati izobraziti mlado generacijo je zato zelo velik izziv, ki ga dodatno povečuje neudeležba pripadnikov na tečajih (ki se po enotah zelo razlikuje). Krivdo je treba pripisati predvsem afganistanskim poveljnikom kandakov (bataljonov), častnikom in podčastnikom, ki zanemarjajo opismenjevanje svojih enot in jih na inštrukcije v večjem številu pošljejo le takrat, ko je znano, da se bo izvajala kontrola. Mentorji za usposabljanje, ki so tudi udeleženi na kontrolah, navajajo, da se nekateri pripadniki inštrukcij udeležujejo, ker se želijo zares kaj naučiti, drugi pa jih obiskujejo, ker jih k temu prisilijo OMLT. Prav tako se učitelji opismenjevanja pritožujejo, da imajo v razredu vedno znova druge učence, kar povzroča težave tako pri izvajanju učnega načrta kot pri razdeljevanju učnih potrebščin. Delo otežujejo torej tudi miselnost in navade pripadnikov, ki se ne spremenijo v enem ali petih letih, saj ne gre za novo vzpostavljeno družbo, ampak za družbo, ki ima določeno kulturo in preteklost (Hatunič, 2012). Isaf

lahko na spremembe razmišljanja pripadnikov vpliva posredno prek afganistanskega poveljniškega kadra. K rešitvi te težave bi tako predvsem pripomogla najprej dosega profesionalizma med poveljniki ANSF. Menim, da je voditeljstvo na splošno veliko bolj pomembno od npr. doktrine in opreme, saj so voditelji najbolj odgovorni za motivacijo (do neke stopnje pa tudi za vzgojo) podrejenih, za prenos vojaškega etosa ter za pospeševanje pozitivnih sprememb znotraj ANSF, od njihove kakovosti pa je odvisna kakovost vseh OS.

Poleg omenjenih težav, za katere je najbolj odgovoren človek, pa svojevrstne ovire pomenijo tudi geografska velikost Afganistana, vreme, omejene poti in razgiban teren, ki ovirajo opravljanje inštrukcij iz opismenjevanja za tiste enote, ki niso nastanjene v centrih za usposabljanje, ter varnostne omejitve, ki določajo, kje so lahko inštrukcije izvedene, koliko učencev se jih lahko udeleži itn. Zato se lahko sile usposabljujejo npr. samo nekaj ur na teden, omejen pa je tudi nadzor nad kakovostjo izvajanja programa (Kakiel, 2012).

Poseben izziv, ki ga omenjajo na NTM-A, so tudi identificiranje, načrtovanje in izvrševanje »potranzijskega« progama (alternative), ki bi sledil po umiku koalicijskih sil in bi bil pod nadzorom ministrstva za obrambo in za notranje zadeve. Njegov načrt predstavlja prednostno nalogo NTM-A in zahteva koordinacijo med relevantnimi afganistanskimi agencijami za doseg kredibilnosti, ustreznosti in trajnosti programa. V tranzicijskem obdobju si bodo na NTM-A še naprej prizadevali, da bi prek veljavnega programa opismenjevanja čim več pripadnikov ANSF doseglo funkcionalno pismenost (Kakiel, 2012).

4 VLOGA SLOVENSKE VOJSKE

K izobraževanju in usposabljanju ANSF prispeva tudi SV, ki v Natovi operaciji Isaf stalno sodeluje od marca 2004. Gre (predvsem) za sodelovanje v OMLT, katerih vloga je vedno bolj pomembna, bolj ko se Natova misija pogloblja v tranzicijski proces.

Skupine za mentoriranje in povezovanje, znotraj katerih so inštruktorji in mentorji (častniki in podčastniki) za afganistansko vojsko, so pomemben prispevek Nata k razvoju ANA. So posebej organizirane enote, sestavljene za operacijo Isaf. Sestavlja jih okoli 20 pripadnikov, ki so priključeni enotam ANA in jih podpirajo pri njihovem delu in delovanju, spremljajo gibanje enot na patroljah itn. (ACO – Allied Command Operations, 2011). Njihove glavne naloge in odgovornosti so zagotavljanje usposabljanja, nadziranja in mentoriranja sil ter so kot povezovalci med ANA in koalicijskimi enotami. Vloga OMLT in mentorja se lahko posreduje tudi v dokumentu CONOPS¹³, ki definira njihove naloge kot pomoč, usmerjanje in sodelovanje na vseh ravneh, skrb in zagotavljanje kontinuiranega razvoja ter tudi pomoč pri izvajanju dnevnih nalog in zagotavljanju bojnih zmogljivosti (Hatunič, 2012).

¹³ CONOPS – *Concept of Operations/Koncept operacij*.

SV sodeluje tudi v programu opismenjevanja afganistanskih varnostnih sil, v katerega sta bila kot mentorja do zdaj vključena dva častnika SV, pripadnika 15. in 16. slovenskega kontingenta Isaf v Zahodnem regionalnem poveljstvu¹⁴. Sodelovanje v programu se je pri obeh pripadnikih začelo približno na sredini misije in je pomenilo le eno izmed nalog.

Mentorji za usposabljanje v programu opismenjevanja pomagajo pri njegovem načrtovanju za vse pripadnike ANA ter jih pri tem podpirajo, uveljavljajo ANA-doktrino, pomagajo pri razvoju načrtovanja usposabljanja na podlagi doktrine in pomagajo drugim koalicijskim enotam pri izvajanju kolektivnega usposabljanja (četa, bataljon ...). Pomagajo in svetujejo tudi pri načrtovanju ter nadzoru usposabljanja, pripravi načrtov in analiz, sodelujejo z izvajalci usposabljanja (pogodbenci, zasebnimi podjetji, NTM-A), izvajajo koordinacijske sestanke z njimi in ANSF ter sodelujejo pri reševanju težav, ki lahko nastanejo pri načrtovanju in izvajanju usposabljanja (Hatunič, 2012).

Sodelovanje SV pri projektu opismenjevanja je zelo plemenita naloga, ki prinaša daljnosežne koristi tako pripadnikom ANSF kot afganistanski družbi. Menim, da je tudi popolnoma nesporna in sprejemljiva za domačo javnost, ki SV postavlja zahteve in pričakovanja ter zagotavlja tudi proračunska sredstva. Slovenska država in SV bi tako, glede na veliko pomembnost projekta za misijo Isaf, lahko opismenjevanju ANSF namenila več pozornosti v obliki nadaljnjega mentorskega dela in skrbela za večjo prepoznavnost, pri čemer bi bilo smiselno to obliko družbene koristnosti prikazati javnosti, ki je do udeležbe SV v Afganistanu vse bolj kritična, od njene podpore pa je odvisna tudi legitimnost OS.

Sklep Varnostne sile, ki jih sestavljata vojska in policija, so simbol državne suverenosti in bistven element za zagotavljanje notranje varnosti in stabilnosti. Mednarodna skupnost v Afganistanu vzpostavlja in reformira nacionalne varnostne sile, ki bi bile sposobne svojim prebivalcem zagotavljati osnovne pogoje za življenje ter uživanje temeljnih pravic. Uspeh prenosa odgovornosti za varnost z mednarodnih na afganistanske sile je odvisen od njihove usposobljenosti in zmogljivosti, zato si mednarodna skupnost še posebej v zadnjih letih intenzivno prizadeva za kakovost ANSF in se osredotoča na njihovo izobraževanje in usposabljanje, s čimer se lahko proces tranzicije pospeši.

Začetni pristop, ki je pri oblikovanju ANSF poudarjal količino pred kakovostjo, je bil sicer potreben, ampak nezadosten za dolgotrajno stabilnost Afganistana. Pripadnike koalicijskih sil je postavil v težaven položaj, in pričakovanja, da bodo preoblikovali nepismene ter nemotivirane Afganistance, ki so pogosto prihajali iz najmanj zaželenih segmentov družbe, v legitimno in funkcionalno silo, so se tako zdela nerealna. Preobrat je bil dosežen s spremembo pristopa, v katerem ima Natov

¹⁴ Zahodno regionalno poveljstvo (angl. Regional Command West – RC-W) je eno izmed šestih pokrajinskih poveljstev, ki so podrejena Združenemu poveljstvu Isaf (angl. ISAF Joint Command – IJC). Za podrobnosti o organiziranosti Isafa glej spletno stran Nato Allied Joint Force Command Brunssum (2012).

projekt opismenjevanja ključno vlogo oziroma predstavlja osnoven predpogoj za uspešen razvoj kredibilnih in profesionalnih ANSF. Pripadniki Isafa, ki sodelujejo v programu, opravljajo pomembno delo, saj skrbijo za osnovno izobraževanje ljudi, ki so zaradi desetletij vojn, katerih rezultat je bil skorajšnja destrukcija afganistanskega šolskega sistema, nesposobni brati, pisati in računati. Tako se vojaška organizacija približuje družbi in daje pozornost izpolnjevanju tradicionalne nevojaške naloge s področja socialnega imperativa, čigar pomen je danes v sodobnih poklicnih vojskah vse manjši. K izvedbi te naloge je pripomogla tudi SV, sodelovanje njenih pripadnikov v programu pa bi bilo v prihodnje smiselno povečati, saj gre za nadvse koristno in pomembno delo.

Projekt opismenjevanja vpliva na to, da se zelo visoka nepismenost ANSF postopoma znižuje. Razvoj sposobnih afganistanskih sil, ki bi bile lojalne vladi in odgovorne prebivalstvu, pa poleg nepismenosti zavirajo še številni drugi kulturni, politični, etnični, ideološki in gospodarski dejavniki¹⁵. Tudi splošni varnostni položaj Afganistana, ki ni stabilen, predstavlja eno izmed glavnih ovir za napredek pokonfliktne obnove. Da bi zagotovili stabilen Afganistan in profesionalne varnostne sile, ki za zagotavljanje miru in varnosti v državi potrebujejo tudi učinkovito vlado in sodstvo (institucionalne reforme), se bo treba še zelo potruditi. Uspeh pa je precej odvisen tudi od volje Afganistancev. Mednarodna skupnost, katere del je tudi Slovenija, ima tako še naprej pomembno nalogo zagotavljati, da vložena prizadevanja v državo in še posebej v človeški kapital niso zaman.

Literatura

1. ACO – Allied Command Operations, 2011. NATO – OMLT. Dostopno prek: <http://www.aco.nato.int/page26571951.aspx> (20. 1. 2012).
2. ACO – Allied Command Operations, 2012. NATO Training Mission-Afghanistan. Dostopno prek: <http://www.aco.nato.int/page272701224.aspx> (17. 2. 2012).
3. Bowman, S., Dale, C., 2009. *War in Afghanistan: Strategy, Military Operations, and Issues for Congress*. Dostopno prek: <http://www.fas.org/sgp/crs/row/R40156.pdf> (4. 1. 2012).
4. Caldwell, W. B., 2010. *Year in Review*. Dostopno prek: <http://www.ntm-a.com/documents/enduringledger/el-oneyear.pdf> (15. 1. 2012).
5. Caldwell, W. B., 2011. *The Enduring Perseverance of the ANSF*. Dostopno prek: <http://ntm-a.com/wordpress/wp-content/uploads/2011/04/SbS-Spread-APR11.pdf> (10. 1. 2012).
6. Caldwell, W. B., Finney, N. K., 2011. *Security, Capacity and Literacy*. Dostopno prek: http://usacac.army.mil/CAC2/MilitaryReview/Archives/English/MilitaryReview_20110228_art006.pdf (15. 1. 2012).
7. Hatumič, E., 2012. *Odgovori na vprašanja častnika SV, udeleženca v programu opismenjevanja, pripadnika SVNKON 16 ISAF*. Pisno gradivo.
8. ISAF Press Office, 2006. Dostopno prek: <http://www.forter.ro/ro/misiuni/afganistan2/fisiere/ISAF2.pdf> (15. 11. 2011).
9. Jelušič, L., 2009. *Oblikovanje strategije sodelovanja Republike Slovenije v mednarodnih operacijah in na misijah*. Bilten SV 11 (april), 37–63.

¹⁵ Npr. korupcija, etnična neuravnoveženost, pomanjkanje opreme in orožja, pomanjkanje kredibilnega in učinkovitega poveljniškega kadra, plemensko usmerjena kultura idr.

11. Kakiel, A., 2012. *Odgovori na vprašanja ameriškega častnika za stike z javnostjo na NTM-A, udeleženca operacije ISAF. Pisno gradivo.*
12. Kam, J., 2010. *ANSF Literacy Summit: Investing in the Future. Dostopno prek <http://ntm-a.com/wordpress2/archives/2751> (18. 1. 2012).*
13. Menning, A., 2011. *NTM-A Year in Review: What a difference a year can make, ANSF Literacy contract. Gradivo NATO ISAF. Ppt datoteka.*
14. *NATO Allied Joint Force Command Brunssum, 2012. ISAF. Dostopno prek: <http://www.jfcbs.nato.int/jfcbrunssum/isaf.aspx> (20. 2. 2012).*
15. Pipenbaher, B., 2005. *Vključevanje civilnih funkcionalnih strokovnjakov v operacije v podporo miru. V Vključevanje civilnih zmogljivosti v podporo miru, ur. Bojan Pipenbaher, 171–184. Ljubljana, Ministrstvo za obrambo.*
16. *Report on Progress Toward Security and Stability in Afghanistan, 2011. Dostopno prek: http://www.defense.gov/pubs/pdfs/October_2011_Section_1230_Report.pdf (10. 1. 2012).*
17. Starc, P., 2011. *Intervju s častnikom SV, udeležencem v programu opismenjevanja, pripadnikom SVNKON 15 ISAF. Ljubljana, 28. oktober. Glasovna datoteka.*
18. Sundquist, L. R., 2008. *NATO in Afghanistan: A progress report. Dostopno prek: <http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc?AD=ADA479722> (15. 12. 2011).*
19. *Sveto pismo na internetu – Biblija.net, 2012. Matej, 22, 21. Dostopno prek: <http://www.biblija.net/biblija.cgi?m=mt+22&id13=1&pos=0&set=2&l=sl> (12. 2. 2012).*
20. Videmšek, B., 2010. *Dolg podaljšek najdaljše vojne. Dostopno prek: <http://www.delo.si/novice/svet/dolg-podaljsek-najdaljse-vojne.html> (25. 11. 2011).*

Avtorji

Authors

Štefan DĂNILĂ

Generalpodpolkovnik Štefan DĂNILĂ je načelnik Generalštaba romunske vojske od januarja 2011. Doktoriral je leta 2009 na področju vojaških znanosti, in sicer s temo Globalni pogled na varnost v zraku. Vojaško kariero je začel kot glavni pilot, bil je inštruktor letenja, poveljnik eskadrilje, poveljnik letalske baze in namestnik načelnika Generalštaba. Udeležil se je več vojaških in civilnih izobraževanj in usposabljanj ter je prejemnik različnih medalj in priznanj.

Lieutenant General Štefan DĂNILĂ has been Chief of the General Staff of the Romanian Armed Forces since January 2011. In 2009, he earned his PhD in Military Sciences on "Air Security in a Global Context". He started his military career as chief pilot, worked as flight trainer, squadron commander, air base commander and Deputy Chief of the General Staff. He participated in several military and civilian trainings and has received different medals and decorations.

Pavel Vuk

Mag. Pavel Vuk je univerzitetni diplomirani politolog in magister politoloških znanosti, oba študija je končal na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani. Na Ministrstvu za obrambo je zaposlen od leta 1992. Od leta 2011 vodi Sektor za strateško planiranje v okviru Direktorata za obrambno politiko. Posebno dejaven je na področjih nacionalne varnosti in obrambe, mednarodne varnosti in obrambnem planiranju. Je avtor številnih strokovnih člankov z omenjenih področij v slovenskih publikacijah.

Pavel Vuk, MSc obtained both, his bachelor's and master's degrees in political sciences at the Faculty of Social Sciences in Ljubljana. He has worked at the Ministry of Defence since 1992. Since 2011, he has been Chief of the Strategic Planning Division at the Defence Policy Directorate. He is particularly engaged in subject fields concerning national security and defence, international security and defence planning and has authored a number of professional articles on the aforementioned subjects published in Slovenian publications.

Sašo Nacevski

Sašo Nacevski je leta 1988 diplomiral na Vojaški akademiji kopenske vojske v Beogradu. Leta 1991 se je priključil Teritorialni obrambi Republike Slovenije. Na Ministrstvu za obrambo od leta 1999 dela v okviru Direktorata za obrambno politiko na področjih nacionalne varnosti in obrambe, mednarodnega sodelovanja in obrambnega planiranja. Trenutno deluje kot obrambni svetovalec v okviru Stalne misije Republike Slovenije pri Natu.

Sašo Nacevski graduated from the Army Military Academy in Belgrade in 1988. In 1991, he joined the Territorial Defence of the Republic of Slovenia. Since 1999, he has worked at the Defence Policy Directorate of the Ministry of Defence in the fields concerning national security and defence, international cooperation and defence planning. He currently works as defence advisor with the Permanent Mission of the Republic of Slovenia to NATO.

Mag. Renata Vertovšek je z odliko zaključila univerzitetni študij politologije in podiplomski znanstveni študij, smer obramboslovje na Fakulteti za družbene vede. Kot štipendistka se je na Ministrstvu za obrambo zaposlila leta 2004. V okviru Sektorja za strateško planiranje Direktorata za obrambno politiko je vključena v procese ministrstva s področij nacionalne in mednarodne varnosti in obrambe ter tudi obrambne politike in planiranja.

Renata Vertovšek, MSc, graduated with distinction in political sciences and obtained master's degree in defence studies at the Faculty of Social Sciences. As a scholarship holder, she was employed at the Ministry of Defence in 2004. In the Strategic Planning Division of the Defence Planning Directorate, she is engaged in the ministerial processes concerning national and international security and defence as well as defence policy and planning.

Gregor Garb

Mag. Gregor Garb je magistriral iz politologije z nalogo *Oblike tajnega delovanja obveščevalno-varnostnih služb Republike Slovenije* in iz logistike sistemov z nalogo *Varnostno upravljanje kritične infrastrukture*. V svoji karieri se je udeležil številnih izobraževanj in konferenc doma in v tujini. Objavil je več vojaškostrokovnih člankov (obveščevalno-varnostna dejavnost, zoperstavljanje terorizmu, organizirani kriminal, kritična infrastruktura, nacionalna in mednarodna varnost). Je tudi soavtor strokovne literature s področja vojaške policije.

Gregor Garb, MSc, *earned his master's degree in political sciences with the thesis Forms of Secret Operation of Intelligence-Security Services of the Republic of Slovenia, and in logistics of systems with the thesis Security Management of Critical Infrastructure. He has attended numerous education courses and conferences in Slovenia and abroad, and published several military professional articles (intelligence-security activity, counter-terrorism, organized crime, critical infrastructure, national and international security). He also co-authored professional articles on military police activities.*

Ivan Žnidar

Kapitan fregate Ivan Žnidar je univerzitetni diplomirani vojaški pomorski častnik. V Slovenski vojski je opravljal različne poveljniške, štabne in strokovne dolžnosti na področju pomorstva, med drugim je bil poveljnik 430. mornariškega diviziona in načelnik oddelka za pomorstvo na GŠSV. Je udeleženec mirovne misije na Kosovu. Sodeloval je v številnih projektih razvoja opreme, plovil, učnih programov in vojaško strokovne literature na področju pomorstva. Leta 2011 je zaključil generalštabno šolanje. Trenutno je načelnik oddelka za bojno podporo v Centru za doktrino in razvoj.

Commander Ivan Žnidar *graduated from Naval Academy. He has performed several commanding, staff and professional duties in the Slovenian Armed Forces, including Commander, 430th Naval Division and Chief of Naval Section at the SAF General Staff. In 2008, he was deployed to the peacekeeping mission in Kosovo. As a naval officer, he has worked in various project teams for the development of naval equipment, vessels, curricula and professional naval documents. In 2011, he finished general staff education. Currently, he works as Head of the Combat Support Section in the Doctrine and Development Centre.*

Boris Rutar

Podpolkovnik dr. Boris Rutar je častnik Slovenske vojske od leta 1994. Kariero je začel kot poveljnik voda. Med letoma 2005 in 2009 je bil vodja oddelka v poveljstvu zveze Nato v Madridu, leta 2010 je bil poveljnik kontingenta Kfor 22 na Kosovu. Leta 1999 je zaključil »Command and General Staff College« vojske ZDA. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je diplomiral iz zgodovine in sociologije, leta 2002 pa je pridobil znanstveni naziv magistra ter leta 2008 doktorja socioloških znanosti.

Lieutenant Colonel Boris Rutar, PhD, has been Slovenian Armed Forces officer since 1994. He started his career as platoon leader. Between 2005 and 2009, he acted as chief of section at Headquarters Allied Forces Command, Madrid. In 2010, he was Contingent Commander to the 22nd Slovenian KFOR Contingent in Kosovo. In 1999, he graduated from Command and General Staff College, U.S. Army. He has civilian bachelor's degree in history and sociology from the Faculty of Arts in Ljubljana. He earned his master's degree in 2002 and his PhD in 2008, both in social sciences.

Blažka Erznožnik

Blažka Erznožnik je univ. dipl. politologinja s področja obramboslovja, na Evropski pravni fakulteti pa končuje magistrsko delo s temo oboroženih sil. Je pripadnica prostovoljne rezervne sestave Slovenske vojske v 132. gorskem bataljonu in članica Mladinske sekcije Evro-atlantskega sveta Slovenije.

Blažka Erznožnik graduated in defence studies and will soon complete her master's studies on defence forces at the European Faculty of Law. She is member of the voluntary contract reserve of the Slovenian Armed Forces within the 132nd Mountain Battalion and member of the Youth Section of the North-Atlantic Council of Slovenia.

Navodila avtorjem
za oblikovanje prispevkov

Instructions for the authors
of papers

NAVODILA AVTORJEM ZA OBLIKOVANJE PRISPEVKOV ZA SODOBNE VOJAŠKE IZZIVE IN VOJAŠKOŠOLSKI ZBORNIK

Vsebinska navodila

Splošno

Sodobni vojaški izzivi je interdisciplinarna znanstveno-strokovna publikacija, ki objavlja prispevke o aktualnih temah, raziskavah, znanstvenih in strokovnih razpravah, tehničnih ali družboslovnih analizah z varnostnega, obrambnega in vojaškega področja.

Vojaškošolski zbornik je vojaškostrokovna in informativna publikacija, namenjena izobraževanju in obveščanju o dosežkih ter izkušnjah na področju vojaškega izobraževanja, usposabljanja in izpopolnjevanja.

Kaj objavljamo?

Objavljamo prispevke v slovenskem jeziku s povzetki, prevedenimi v angleški jezik, in po odločitvi uredniškega odbora prispevke v angleškem jeziku s povzetki, prevedenimi v slovenski jezik.

Objavljamo prispevke, ki še niso bili objavljeni ali poslani v objavo drugi reviji. Pisec je odgovoren za vse morebitne kršitve avtorskih pravic. Če je bil prispevek že natisnjen drugje, poslan v objavo ali predstavljen na strokovni konferenci, naj to avtor sporočiti uredniku in pridobiti soglasje založnika (če je treba) ter navesti razloge za ponovno objavo.

Tehnična navodila

Omejitve dolžine prispevkov

Prispevki naj obsegajo 16 strani oziroma 30.000 znakov s presledki (avtorska pola), izjemoma najmanj 8 strani oziroma 15.000 znakov ali največ 24 strani oziroma 45.000 znakov.

Recenzije

Prispevki se recenzirajo. Recenzija je anonimna. Glede na oceno recenzentov uredniški odbor ali urednik prispevek sprejme, če je treba, zahteva popravke ali ga zavrne. Pripombe recenzentov avtor vnese v prispevek.

Zaradi anonimnega recenzentskega postopka je treba prvo stran in vsebino oblikovati tako, da identiteta avtorja ni prepoznavna.

Avtor ob naslovu prispevka napiše, v katero kategorijo po njegovem mnenju in glede na klasifikacijo v COBISS spada njegov prispevek. Klasifikacija je dostopna na spletni strani revije in pri odgovornem uredniku. Končno klasifikacijo določi uredniški odbor.

Lektoriranje

Lektoriranje besedil zagotavlja OE, pristojna za založniško dejavnost. Lektorirana besedila se avtorizirajo.

Prevajanje	Prevajanje besedil ali povzetkov zagotavlja OE, pristojna za prevajalsko dejavnost oziroma Šola za tuje jezike PDRIU.
Navajanje avtorjev prispevka	Navajanje avtorjev je skrajno zgoraj, levo poravnano. <i>Primer:</i> Ime 1 Priimek 1, Ime 2 Priimek 2 V opombi pod črto se za slovenske avtorje navede, iz katere ustanove prihajajo. Pri tujih avtorjih je treba navesti tudi ime države.
Naslov prispevka	Navedbi avtorjev sledi naslov prispevka. Črke v naslovu so velike 16 pik, natisnjene krepko, besedilo naslova pa poravnano na sredini.
Povzetek	Prispevku mora biti dodan povzetek, ki obsega največ 1200 znakov (20 vrstic). Povzetek naj na kratko opredeli temo prispevka, predvsem naj povzame rezultate in ugotovitve. Splošne ugotovitve in misli ne spadajo v povzetek, temveč v uvod.
Povzetek v angleščini	Avtorji morajo oddati tudi prevod povzetka v angleščino. Tudi za prevod povzetka velja omejitev do 1200 znakov (20 vrstic).
Ključne besede	Ključne besede (3-5, tudi v angleškem jeziku) naj bodo natisnjene krepko in z obojestransko poravnavo besedila.
Besedilo	Avtorji naj oddajo svoje prispevke na papirju formata A4, s presledkom med vrsticami 1,5 in velikostjo črk 12 pik Arial. Na zgornjem in spodnjem robu naj bo do besedila približno 3 cm, levi rob naj bo širok 2 cm, desni pa 4 cm. Na vsaki strani je tako približno 30 vrstic s približno 62 znaki. Besedilo naj bo obojestransko poravnano, brez umikov na začetku odstavka.
Kratka predstavitev avtorjev	Avtorji morajo pripraviti kratko predstavitev svojega strokovnega oziroma znanstvenega dela. Predstavitev naj ne presega 600 znakov (10 vrstic, 80 besed). Če je avtorjev več, se predstavi vsak posebej, čim bolj zgoščeno. Avtorji naj besedilo umestijo na konec prispevka po navedeni literaturi.
Strukturiranje besedila	Posamezna poglavja v besedilu naj bodo ločena s samostojnimi podnaslovi in ustrezno oštevilčena (členitev največ na 4 ravni). <i>Primer:</i> 1 Uvod 2 Naslov poglavja (1. raven) 2.1 Podnaslov (2. raven) 2.1.1 Podnaslov (3. raven) 2.1.1.1 Podnaslov (4. raven)

Oblikovanje seznama literature

V seznamu literature je treba po abecednem redu navesti le avtorje, na katere se sklicujete v prispevku, celotna oznaka vira pa mora biti skladna s harvardskim načinom navajanja. Če je avtorjev več, navedemo vse, kot so navedeni na izvirnem delu.

Primeri:

a) knjiga:

Priimek, ime (lahko začetnica imena), letnica. *Naslov dela*. Kraj: Založba.

Na primer: Ulrich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

b) zbornik:

Samson, C., 1970. Problems of information studies in history. V S. Stone, ur. *Humanities information research*. Sheffield: CRUS, 1980, str./pp. 44–68. Pri posameznih člankih v zbornikih na koncu posameznega vira navedemo strani, na katerih je članek, na primer:

c) članek v reviji

Kolega, N., 2006. Slovenian coast sea flood risk. *Acta geographica Slovenica*. 46-2, str. 143–167.

Navajanje virov z interneta

Vse reference se začenjajo enako kot pri natisnjenih virih, le da običajnemu delu sledi še podatek o tem, kje na internetu je bil dokument dobljen in kdaj. Podatek o tem, kdaj je bil dokument dobljen, je pomemben zaradi pogostega spreminjanja www okolja.

Ulrich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press, str. 45–100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17. 10. 2008.

Pri navajanju zanimivih internetnih naslovov v besedilu (ne gre za navajanje posebnega dokumenta) zadošča navedba naslova (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). Posebna referenca na koncu besedila v tem primeru ni potrebna.

Sklicevanje na vire

Pri sklicevanju na vire med besedilom navedite le priimek prvega avtorja in letnico izdaje. *Primer:* ... (Smith, 1997) ...

Če dobesedno navajate del besedila, ga ustrezno označite z narekovaji, v oklepaju pa poleg avtorja in letnice navedite stran besedila, iz katerega ste navajali.

Primer: ... (Smith, 1997, str. 15) ...

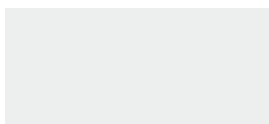
Pri povzemanju drugega avtorja napišemo besedilo brez narekovajev, v oklepaju pa napišemo, da gre za povzeto besedilo. *Primer:* (po Smith, 1997, str. 15). Če avtorja navajamo v besedilu, v oklepaju navedemo samo letnico izida in stran (1997, str. 15).

Slike, diagrami in tabele

Slike, diagrami in tabele v prispevku naj bodo v posebej pripravljenih datotekah, ki omogočajo lektorske popravke. V besedilu mora biti jasno označeno mesto, kamor je treba vnesti sliko. Skupna dolžina prispevka ne sme preseči dane omejitve.

Če avtor iz tehničnih razlogov grafičnih dodatkov ne more oddati v elektronski obliki, je izjemoma sprejemljivo, da slike priloži besedilu. Avtor mora v tem primeru na zadnjo stran slike napisati zaporedno številko in naslov, v besedilu pa pustiti dovolj prostora zanjo. Prav tako mora biti besedilo opremljeno z naslovom in številčenjem slike. Diagrami se štejejo kot slike. Vse slike in tabele se številčijo. Številčenje poteka enotno in ni povezano s številčenjem poglavij. Naslov slike je naveden pod sliko, naslov tabele pa nad tabelo. Navadno je v besedilu navedeno vsaj eno sklicevanje na sliko ali tabelo. Sklic na sliko ali tabelo je: ... (slika 5) ... (tabela 2) ...

Primer slike:

Slika 5: Naslov slike

Primer tabele:

Tabela 2: Naslov tabele

Opombe pod črto

Številčenje opomb pod črto je neodvisno od strukture besedila in se v vsakem prispevku začne s številko 1. Posebej opozarjamo avtorje, da so opombe pod črto namenjene pojasnjevanju misli, zapisanih v besedilu, in ne navajanju literature.

Kratice

Kratice naj bodo dodane v oklepaju, ko se okrajšana beseda prvič uporabi, zato posebnih seznamov kratic ne dodajamo. Za kratico ali izraz v angleškem jeziku napišemo najprej slovensko ustreznico, v oklepaju pa angleški izvirnik in morebitno angleško kratico.

Format zapisa prispevka

Uredniški odbor sprejema prispevke, napisane z urejevalnikom besedil MS Word, izjemoma tudi v besedilnem zapisu (text only).

Naslov avtorja

Prispevkom naj bosta dodana avtorjeva naslov in internetni naslov ali telefonska številka, na katerih bo dosegljiv uredniškemu odboru.

Kako poslati prispevek

Na naslov uredništva ali članov uredniškega odbora je treba poslati tiskano in elektronsko različico prispevka.

Potrjevanje sprejetja prispevka

Uredniški odbor avtorju pisno potrdi prejetje prispevka. Avtorjem, ki sporočijo tudi naslov svoje elektronske pošte, se potrditev pošlje po tej poti.

Korekture Avtor opravi korekture svojega prispevka v treh dneh.

**Naslov
uredniškega
odbora** Ministrstvo za obrambo
Generalštab Slovenske vojske
Sodobni vojaški izzivi
Uredniški odbor
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenija
Elektronski naslov
Odgovorna urednica:
liliana.brozic@mors.si

Prispevkov, ki ne bodo urejeni skladno s tem navodilom, uredniški odbor ne bo sprejemal.

INSTRUCTIONS FOR THE AUTHORS OF PAPERS FOR THE CONTEMPORARY MILITARY CHALLENGES AND THE MILITARY EDUCATION JOURNAL

Content-related instructions

General

The Contemporary Military Challenges is an interdisciplinary scientific expert magazine, which publishes papers on current topics, researches, scientific and expert discussions, technical or social sciences analysis from the field of security, defence and the military..

The Military Education Journal is a military professional and informative publication intended for education and informing on achievements and experiences in the field of military education, training and improvement.

What do we publish?

We publish papers in Slovene with abstracts translated into English. If so decided by the Editorial Board, we also publish papers in English with abstracts translated into Slovene.

We publish papers, which have not been previously published or sent to another magazine for publication. The author is held responsible for all possible copyright violations. If the paper has already been printed elsewhere, sent for publication or presented at an expert conference, the author must notify the editor, obtain the publisher's consent (if necessary) and indicate the reasons for republishing.

Technical instructions

Limitations regarding the length of the papers

The papers should consist of 16 typewritten double-spaced pages or 30,000 characters. At a minimum they should have 8 pages or 15,000 characters and at a maximum 24 pages or 45,000 characters.

- Reviews** All papers are reviewed. The review is anonymous. With regard to the reviewer's assessment, the Editorial Board or the editor accepts the paper, demands modifications, if necessary, or rejects it. Upon receiving the reviewers' remarks, the author inserts them into the paper.
Due to an anonymous review process, the first page must be designed in the way that the author's identity cannot be recognized.
Next to the title, the author should indicate the category the paper belongs to according to him and according to the classification in the COBISS¹. The classification is available on the magazine's internet page and at the responsible editor. The Editorial Board determines the final classification.
- Proofreading** The organizational unit responsible for publishing provides the proofreading of the papers. The proofread papers have to be approved.
- Translating** The translation of the papers or abstracts is provided by the organizational unit competent for translation or the School of Foreign Languages, DDETC.
- Indicating the authors of the paper** The authors' name should be written in the upper left corner, aligned left.
Example:
Name 1 Surname 1,
Name 2 Surname 2,
In the footnote, Slovenian authors should indicate the institution they come from. Foreign authors should also indicate the name of the state they come from.
- Title of the paper** The title of the paper is written below the listed authors. The font in the title is bold, size 16 points. The text of the title is centrally aligned.
- Abstract** The paper should have an abstract of a maximum 1,200 characters (20 lines). The abstract should include a short presentation of the topic, particularly the results and the findings. General findings and reflections do not belong in the abstract, but rather in the introduction.
- Abstract in English** The authors must also submit the translation of the abstract into English. The translation of the abstract is likewise limited to a maximum of 1,200 characters (20 lines).
- Key words** Key words (3-5 also in the English language) should be bold with a justified text alignment.
- Text** The authors should submit their papers on an A4 paper format, with 1.5 line spacing, fontArial size 12 points. At the upper and the bottom edge, there should be approx. 3 cm of space; the left margin should be 2 cm wide and the right margin 4 cm. Each page consists of approx. 30 lines with 62 characters. The text should have a justified alignment, without indents at the beginning of the paragraphs.

¹ Co-operative Online Bibliographic System and Services

A brief presentation of the authors

The authors should prepare a brief presentation of their expert or scientific work. The presentation should not exceed 600 characters (10 lines, 80 words). If there are several authors, each should be presented individually, as shortly and as comprehensively as possible. These texts should be placed at the end of the paper, after the cited literature.

Text structuring

Individual chapters should be separated with independent subtitles and adequately numbered.

Example:

- 1 Introduction
- 2 Title of the chapter (1st level)
- 2.1 Subtitle (2nd level)
- 2.1.1 Subtitle (3rd level)
- 2.1.1.1 Subtitle (4th level)

Referencing

In the bibliography, only the authors of references one refers to in the paper should be listed, in the alphabetical order. The entire reference has to be in compliance with the Harvard citing style.

Example:

Surname, name (can also be the initial of the name), year. *Title of the work*. Place. Publishing House.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press.

With certain papers published in journals, the author should indicate, at the end of each reference, a page on which the paper can be found.

Example:

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. p. 45-100.

Referencing internet sources

All references start the same as the references for the printed sources, only that the usual part is followed by the information about the Internet page on which the document was found as well as the date on which it was found. The information about the time that the document was found on the Internet is important, because the WWW environment changes constantly.

Urlich, W., 1983. *Critical Heuristics of Social Planning*. Chicago: University of Chicago Press. p. 45-100. <http://www.mors.si/index.php?id=213>, 17 October 2008.

When referencing interesting WWW pages in the text (not citing an individual document) it is enough to state only the Internet address (<http://www.vpvs.uni-lj.si>). A separate reference at the end of the text is therefore not necessary.

Citing

When citing sources in the text, indicate only the surname of the author and the year of publication. *Example:* (Smith, 1997) ...

When making a direct reference to a text, the cited part should be adequately marked with quotation marks and followed by the exact page of the text which the citing is taken from.

Example: ...(Smith, 1997, p.15) ...

Figures, diagrams, tables

Figures, diagrams and tables in the paper should be prepared in separate files which allow for proofreading corrections. The place in the text where the picture should be inserted must be clearly indicated. The total length of the paper must not surpass the given limitation.

Should the author not be able to submit the graphical supplements in the electronic form due to technical reasons, it is exceptionally acceptable to enclose the figures to the text. In this case the author must write a sequence number and a title on the back of each picture and leave enough space in the text to include it. The text must likewise contain the title and the sequence number of the figure. Diagrams are considered figures.

All figures and tables are numbered. The numbering is not uniform and not linked with the numbering of the chapters. The title of the figure is stated beneath it and the title of the table is stated above it.

As a rule, the paper should include at least one reference to a figure or a table.. Reference to a figure or a table is: ... (Figure 5) (Table 2)

Example of a figure:

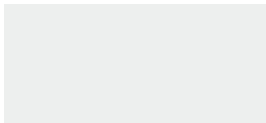
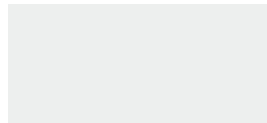

Figure 5: Title of the figure

Example of a table:

Table 2: Title of the table

Footnotes

The numbering of the footnotes is not related to the structure of the text and starts with number 1 in each paper. We want to stress that the aim of the footnotes is to explain the thoughts written in the text and not to reference literature.

Abbreviations

When used for the first time, the abbreviations in the text must be explained in parenthesis; therefore no additional list of abbreviations is needed. If the abbreviations or terms are written in English, the appropriate Slovenian term should be written along with the English original and possibly the English abbreviation in the parenthesis.

Format type of the paper

The Editorial Board accepts only the texts written with a MS Word text editor and only exceptionally those in the 'text only' format.

- Author's address** Each paper should include the author's address, e-mail or a telephone number, so that the Editorial Board can reach him or her.
- Sending the paper** A print or an electronic version of the paper should be sent to the address of the Editorial Board or the members of the Editorial Board.
- Confirmation of the reception of the paper** The Editorial Board sends the author a written confirmation regarding the reception of the paper. The authors who also list their e-mails receive the confirmation via e-mail.
- Corrections** The author makes corrections to the paper within three days.
- Editorial Board address** Ministry of Defence
Slovenian Armed Forces
General Staff
Contemporary Military Challenges
Editorial Board
Vojkova cesta 55
1000 Ljubljana
Slovenia
Electronic address:
Editor in Chief:
liliana.brozic@mors.si

The Editorial Board will not accept papers, which will not be in compliance with the above instructions.

Vsebina

Liliana Brožič	UVODNIK EDITORIAL
Štefan Dänilä	VLOGA IN UPORABA OBOROŽENIH SIL V PRIHODNOSTI THE ROLE AND USE OF THE ARMED FORCES IN THE FUTURE
Pavel Vuk, Sašo Nacevski, Renata Vertovšek	OBRAMBNA STRATEGIJA V HIERARHIJI STRATEŠKIH DOKUMENTOV S PODROČJA NACIONALNE VARNOSTI REPUBLIKE SLOVENIJE DEFENCE STRATEGY IN THE HIERARCHY OF STRATEGIC DOCUMENTS ON NATIONAL SECURITY OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA
Gregor Garb	VLOGA FINANČNIH VIROV PRI UVELJAVLJANJU SODOBNE VARNOSTNE PARADIGME NA OBRAMBEM PODROČJU V IZBRANIH DRŽAVAH THE ROLE OF FINANCIAL RESOURCES IN THE IMPLEMENTATION OF MODERN SECURITY PARADIGM REGARDING DEFENCE IN SELECTED COUNTRIES
Ivan Žnidar	TRANSFORMACIJSKI IZZIVI ZA VARNOST NA SLOVENSKEM MORJU TRANSFORMATION CHALLENGES TO SAFETY AND SECURITY AT SLOVENIAN SEA
Boris Rutar	SISTEM ZNANSTVENE ANALIZE DRUŽBENEGA OKOLJA V PODPORO POVELJEVANJA HUMAN TERRAIN SYSTEM
Blažka Erznožnik	POMEN IZOBRAŽEVANJA VARNOSTNIH SIL ZA STABILIZACIJO AFGANISTANA: NATOV PROJEKT OPISMENJEVANJA IN VLOGA SLOVENSKE VOJSKE THE IMPORTANCE OF SECURITY FORCES TRAINING FOR THE STABILISATION OF AFGHANISTAN: NATO LITERACY PROJECT AND THE ROLE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES